

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ
ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

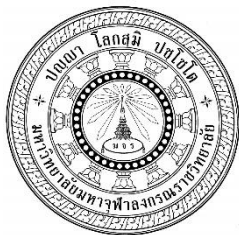
BUDDHIST METHODS OF SCHOOL MANAGEMENT FOR THE ELDERLY,
IN BAN KHAI DISTRICT, RAYONG PROVINCE

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาการศึกษาศาสตร์

พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ
ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Buddhist Methods of School Management for the Elderly,
In Ban Khai District, Rayong Province

Phra Samu Pakorn Techadhammo (Sodsai)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2024

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์
เรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ. ดร.สุรพล สุษะพรหม)

กรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลาว)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลาว

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสมุห์ปกรณ์ เดชธมโม)

- ชื่อสารนิพนธ์** : พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- ผู้วิจัย** : พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ. ดร. พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.ม. (การบริหารองค์กร), DODT. (การพัฒนาและการปฏิรูปองค์กร), Ph.D. (ปรัชญา), DM. (การจัดการภาครัฐ)
 - : ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลาวัณ, พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ), พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๓ กันยายน ๒๕๖๗

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และ ๓. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๐ คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้ง ๒ แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๔ รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D.= ๐.๖๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ๑) ด้านสมุทเตชนา (แก่กล้า) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D.= ๐.๖๗) ๒) ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D.= ๐.๖๗) ๓) ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D.= ๐.๖๘) ๔) ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D.= ๐.๗๒) ๕) ด้านสันติศาสนา (แจ่มแจ้ง) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D.= ๐.๗๖) ๖) ด้านสมาธิปนา (จงใจ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D.= ๐.๗๗) ๗) ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D.= ๐.๖๖) และ ๘) ด้านสัมพันธสนา (ร่าเริง) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$, S.D.= ๐.๗๕) ตามลำดับ

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน อาชีพต่างกัน และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓. การนำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า ๑) ด้านสุขภาพ คือ มีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ มีการเชิญผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาเป็นวิทยากรเพื่อชักชวนให้ปฏิบัติตาม มีการจัดกิจกรรมเน้นย้ำถึงศักยภาพของผู้สูงอายุ และมีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อเพิ่มความสุข ๒) ด้านสังคม คือ มีการอธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเข้าสังคม มีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น และมีการจัดกิจกรรมกลุ่มให้ผ่อนคลาย ๓) ด้านเศรษฐกิจ คือ มีการอธิบายเน้นย้ำถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจมีการเชิญวิทยากรมาพูดคุย แชรประสบการณ์ความสำเร็จ มีการจัดสร้างกลุ่มที่ช่วยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุเพื่อแบ่งผลกำไรให้ชุมชน และ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม คือ มีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดี มีการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม มีการเน้นบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และมีการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้อบอุ่น

Research Paper Title : Buddhist Methods for Elderly School Management at Ban Khai District, Rayong Province

Researcher : Phra Samu Pakorn Techadhammo (Sodsai)

Degree : Master of Buddhism (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrasutivirabandit, Assoc. Prof. Dr. Pali VII,
B.A. (Religions), M.A. (Organization Administration),
DODT. (Organization Development and Transformation),
Ph.D. (Philosophy), DM. (Public Management)
: Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao,
B.A. (Public Administration), M.A. (Public Administration),
Ph.D. (Public Administration)

Date of Graduation : September 3, 2024

Abstract

Objectives of this research were 1. To study the management levels of elderly schools in Bankhai District, Rayong province. 2. To compare the opinions of elderly individuals regarding the management of the elderly schools at Bankhai District, Rayong Province. 3. To propose Buddhist management methods for the elderly schools at Bankhai District, Rayong Province.

Methodology employed the mixed methods. The quantitative research, data were collected from 180 samples who were elderlies currently studying in two elderly schools at Bangkhai District. Research tools included a structured questionnaires with a Likert scale of 5 levels, and statistical data analysis comprising frequency, percentage, mean, standard deviation and correlation coefficient. The qualitative research used document analysis and in-depth-interviewing 9 key informants. Data were analyzed by content descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The elderly's opinions on Buddhist management methods for elderly schools management at Bangkhai District, Rayong Province, by overall, were at high level ($\bar{X} = 4.05$, S.D.=0.61). Each aspects revealed high ratings in all aspects, ranked from highest to lowest as follows: 1) Samuttechana; spiritual brave was at high level ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.67) , 2) Environmental conditions rated high level ($\bar{X} = 4.15$, S.D.=0.67), 3) Social aspects rated high level ($\bar{X} =4.12$, S.D.= 0.68), 4) Economic aspects rated high level($\bar{X} = 4.08$, S.D.= 0.72), 5) Santassana, clear insight, rated high level ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.76), 6) Samadhapana, inspiration, rated

high level ($\bar{X} = 4.05$, S.D.= 0.77) 7) Health rated high level ($\bar{X} = 3.88$, S.D.=0.66) , and 8) Sampahangsana, Recreational activities,cheerful, rated high level($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.75) accordingly.

2. Comparison of elderly opinions on Buddhist management methods for elderly schools at Bankhai District, Rayong Province, revealed no significant differences based on gender, occupation, or educational level, thus rejecting the set research hypotheses.

3. Presentation of Buddhist Management Methods for Elderly Schools management at Bangkhai District, Rayong Province included: 1) Health aspect: there was explanation of the importance of good health for the elderly, inviting healthy elderly individuals as speakers to encourage compliance, emphasizing the potential of the elderly, and organizing recreational activities to enhance happiness. 2) Social aspect: there was explanation to help elderly understand social engagement, organizing participation-focused activities, honoring socially active elderly, and conducting group activities for relaxation. 3) Economic aspect: there was explanation emphasis on economic goals, inviting speakers for discussions and sharing successful experiences, forming groups to increase income and reduce expenses, and establishing a fund for the elderly to distribute profits to the community. 4) Environmental aspect: there was explanation of the importance of a good environment, involving the elderly in environmental improvements, highlighting their role in environmental change, and creating a warm atmosphere in elderly schools.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษา และ ผศ.ดร. ประเสริฐ ธิลาว กรรมการที่ปรึกษา ตลอดจนคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี จึงขอกราบ ขอบพระคุณและขอเจริญพรไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, รศ.ดร. ขอเจริญพรขอบคุณ รศ.ดร.อภิญาญา ฉัตรช่อฟ้า ผศ.ดร.สุรียา รักษาเมือง ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีละใบ ผศ.ดร.นิกร ศรีราช ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามและให้คำปรึกษา ดร.กรกต ชำนาญจิต ที่เอื้อเฟื้อ ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่การทำสารนิพนธ์จนสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูพิพัฒน์ชยาภรณ์ พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์, ดร. พระมหาจักราพัฒน์ อาภาโส, ดร. ขอเจริญพรขอบคุณ นายกมล เมฆโหลต นายประพจน์ เกษมพิน นายสุรพงษ์ งามมาก นายเทียง ศิริวัฒน์ นางสาวนง สุกโรตม และนางวาสนา สุตอาราม ที่เมตตาให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่คอยให้การช่วยเหลือชี้แนะ ทักไข้ แนวทางที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป และญาติโยมผู้อุปถัมภ์ทุกท่าน ตลอดจนเพื่อนนิสิตพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ รุ่นที่ ๑๕ ทุกรูปหรือคน ที่คอยให้การช่วยเหลือให้คำปรึกษา และให้กำลังใจที่ดีตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอนอบน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณ แก่ บิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายทั้งหลาย และผู้มีคุณูปการทุกท่าน ผู้วิจัย ขอเจริญพรขอบคุณ กัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้ และกำลังใจจากทุกท่านดังกล่าว ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างยิ่ง ที่ทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส)

๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหาร	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ	๓๒
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๓๗
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๑
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบวิธีการวิจัย	๕๔
๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ	๕๕
๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๕๙
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	๖๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	๗๒
๔.๓ พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	๗๖
๔.๔ องค์ความรู้	๘๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๑
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	๑๑๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๒๓
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ค่า IOC	๑๒๖
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out)	๑๓๓
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๓๕
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ	๑๓๗
ภาคผนวก ช ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๔๑
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

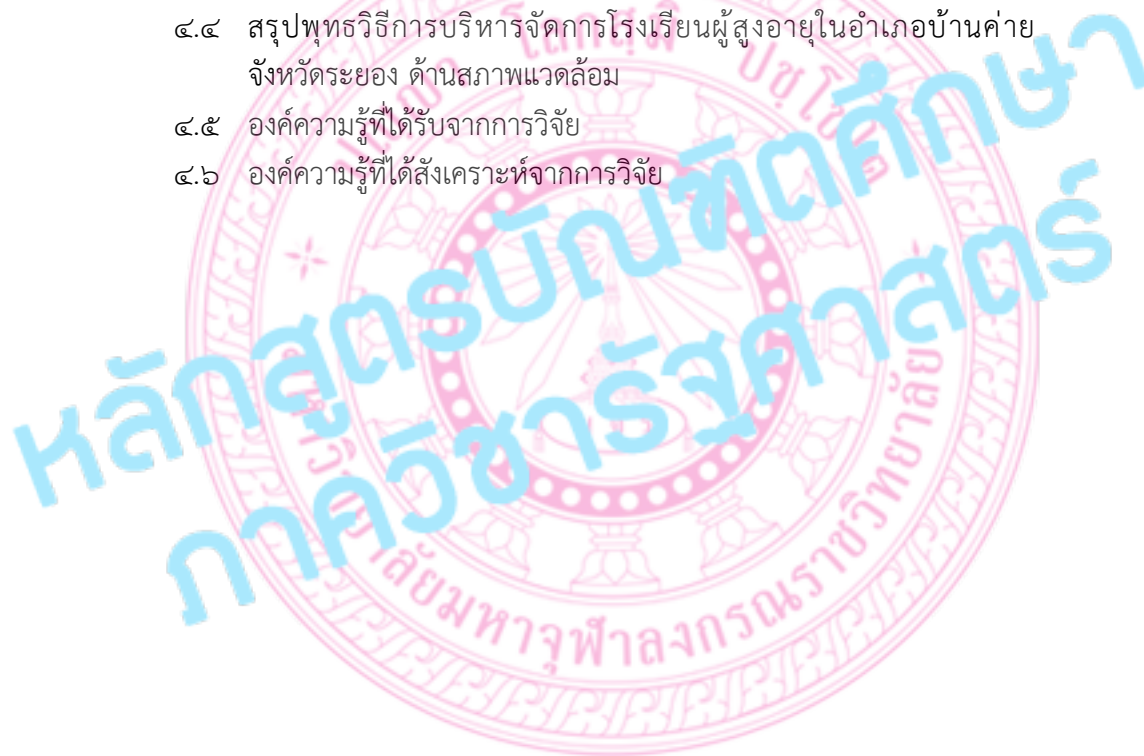
ตารางที่	หน้า
๒.๑ สรุปความหมายของพุทธวิธีการบริหาร	๑๐
๒.๒ สรุปความสำคัญของพุทธวิธีการบริหาร	๒๑
๒.๓ สรุปความหมายของผู้สูงอายุ	๒๔
๒.๔ สรุปบทบาทของผู้สูงอายุ	๒๖
๒.๕ สรุปปัญหาของผู้สูงอายุ	๓๒
๒.๖ สรุปความหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุ	๓๔
๒.๗ จำนวนผู้สูงอายุที่ศึกษาในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย	๔๐
๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธี	๔๓
๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๔๗
๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ	๕๑
๓.๑ จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	๕๖
๔.๑ จำนวนและคำร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๑
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี โดยภาพรวม	๖๓
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสันติศาสนา (แจ่มแจ้ง)	๖๓
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสมาธิ (ใจ)	๖๔
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสมุทเตชนา (แก้แล้ว)	๖๕
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสัมพันธสนา (ร่าเริง)	๖๖
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม	๖๗
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ	๖๘
๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม	๖๙
๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ	๗๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุท วิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้าน สภาพแวดล้อม	๗๑
๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ	๗๒
๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้าน อาชีพ	๗๓
๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้าน ระดับภูมิการศึกษา	๗๔
๔.๑๕ สรุปผลโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อ พุทวิธีการ บริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๓	๗๕
๔.๑๖ สรุปพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ	๗๘
๔.๑๗ สรุปพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม	๘๑
๔.๑๘ สรุปพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ	๘๔
๔.๑๙ สรุปพุทวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม	๘๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๓
๔.๑ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ	๗๙
๔.๒ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม	๘๒
๔.๓ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ	๘๕
๔.๔ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม	๘๘
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๘๙
๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย	๙๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี/พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๓๐๐/๒๒๐. หมายถึง วินยปิฎก มหาวิภังคปิฎก พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๓๐๐ หน้า ๒๒๐ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อดังต่อไปนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	พระวินัยปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (บาลี).	=วินัยปิฎก มหาวิภังคปาติ	ภาษาบาลี
วิ.มหา. (ไทย).	=วินัยปิฎก มหาวิภังค์	ภาษาไทย
วิ.จู. (ไทย).	=วินัยปิฎก จูฬวรรค	ภาษาไทย

คำย่อ	พระสุตตันตปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	ภาษาไทย
ที.ม. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	ภาษาไทย
ม.มู. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	ภาษาไทย
ม.ม. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	ภาษาไทย
อง.เอกก. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	ภาษาไทย
อง.ติก. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต	ภาษาไทย
อง.จตุกก. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	ภาษาไทย
ขุ.ธ. (บาลี).	=สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาติ	ภาษาบาลี
ขุ.ธ. (ไทย).	=สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	ภาษาไทย
ขุ.ชา. (บาลี).	=สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตกปาติ	ภาษาบาลี

คำย่อ	ฎีกาพระวินัยปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วินย.ฎีกา (บาลี).	=วิยาลงการฎีกา	ภาษาบาลี

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

ปัจจุบันสังคมโลกของเราเข้าสู่ยุคแห่งสังคมผู้สูงอายุ ปี ๒๕๖๕ จำนวนประชากรโลกทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ ล้านคน เป็นประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มากถึง ๙๖๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๓ ของประชากรโลกทั้งหมด กระจายอยู่ทุกทวีปที่แปลงเป็นสังคมสูงวัยเรียบร้อยแล้ว ยกเว้นแอฟริกาทวีปเดียวที่ยังมีประชากรไม่ถึงเกณฑ์ ประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงที่สุด ได้แก่ ญี่ปุ่น (ร้อยละ ๓๓.๔) รองลงมา ได้แก่ อิตาลี (ร้อยละ ๒๙.๔) และ เยอรมนี (ร้อยละ ๒๘.๐) ซึ่งประชากรรวมทุกกลุ่มอายุของโลกกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ช้าลง ในขณะที่ประชากรผู้สูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมาก ในระยะเวลา ๑๐ ปี ระหว่างปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๐ ประชากรโลกเพิ่มขึ้นจาก ๖,๖๐๙ ล้านคน เป็น ๗,๕๕๐ ล้านคน เท่ากับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ ต่อปี แต่ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงกว่าอัตราประชากรรวมถึง ๔ เท่าตัว กล่าวคือ ประชากรอายุ ๖๐ ปี เพิ่มขึ้นจาก ๖๑๑ ล้านคน ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๙๖๒ ล้านคน ในปี ๒๕๖๐ เท่ากับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๘ ต่อปี หากย้อนกลับมาดูในอาเซียนประชากรสูงอายุมากที่สุด ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม เรียงตามลำดับ^๑ ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หลังจากเมื่อสามปีก่อนนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงวัยอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมากกว่าเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี โดยประชากรผู้สูงอายุในปี ๒๕๖๕ นั้นมีมากถึง ๑๒,๑๑๖,๑๙๙ คน คิดเป็น ๑๘.๓% ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว ๐.๕%^๒

จากการพัฒนาทางด้านการแพทย์สามารถลดการตายของประชากรทุกกลุ่มอายุได้ จึงทำให้อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดหรือจำนวนปีโดยเฉลี่ยที่คาดว่าจะมีชีวิตรอดอยู่ จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พบว่าอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของประชากรเพศหญิงจะเพิ่มจากประมาณ ๗๘ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ เป็น ๘๒ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๘๓ ในขณะที่เพศชายจะเพิ่มจากประมาณ ๗๑ ปี เป็น ๗๗ ปีพบว่าในปี ๒๕๕๗ ประเทศไทยมีอัตราเพิ่มของประชากรอยู่ในอัตราที่ต่ำมากทำให้โครงสร้างอายุของประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีจำนวนมากถึง ๑๐ ล้านคนหรือร้อยละ ๑๕ ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยได้กลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ เมื่อสัดส่วนประชากรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งหมด และตอนนี้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) โดยมีประชากรที่มีอายุ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, สช., จัดตาสถานการณ์ประชากรสูงอายุทั่วโลกและไทย, (นนทบุรี : พิมพ์ที่ บริษัท บียอนด์ พับลิชชิง จำกัด), ๒๕๖๕. หน้า ก-ข.

^๒ Marketeer, สถิติผู้สูงอายุไทยปี ๖๕ จำนวนผู้สูงวัยเพิ่มต่อเนื่อง แต่อัตราการเกิดต่ำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://marketeeronline.com> [๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕].

๖๐ ปีขึ้นไป มากถึงร้อยละ ๒๐ ในปี ๒๕๖๔ และอีกไม่นานประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super aged society) ในประมาณปี ๒๕๗๔ เมื่อประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีสัดส่วนถึงร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งหมดช่วงอายุของผู้สูงอายุแบ่งออกได้เป็น ๓ ช่วงคือ วัยต้น (อายุ ๖๐-๖๙ ปี) วัยกลาง (อายุ ๗๐-๗๙ ปี) และวัยปลาย (อายุ ๘๐ ปีขึ้นไป) พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุของประเทศไทยจะมีอายุอยู่ในช่วงวัยต้น ถึงร้อยละ ๕๖.๕ ของผู้สูงอายุทั้งหมด^๓

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๔๔) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้คุ้มครองผู้สูงอายุที่เป็นผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ และต้องเป็นผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ มุมมองแผนผู้สูงอายุฉบับที่นี้มองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม ย่อมได้รับผลตอบแทน แสดงให้เห็นถึงการมุ่งเน้นของภาครัฐที่จะให้ความช่วยเหลือ ในปีพ.ศ. ๒๕๔๒ สังคมได้จัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยขึ้นเพื่อให้ได้กฎหมายที่ครอบคลุมทุกด้านสำหรับผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิตามหลักการขององค์การสหประชาชาติซึ่งเป็นแนวปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสอดคล้องกับบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) เป็นแผนระยะยาวที่มีนโยบายให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” และความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวพันกับผู้สูงอายุและคุ้มครองการส่งเสริมการสนับสนุนโดยเฉพาะการส่งเสริมด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุไทยให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเพราะผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคมและควรส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด โดยยึดหลัก “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัย ของสังคม” พร้อมสร้างกระบวนการความมั่นคงโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีวัตถุประสงค์ ๕ ประการด้วยกันคือ ๑) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ และมีหลักประกันที่มั่นคง ๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกให้สังคมไทยตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวมและส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด ๓) เพื่อให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการและมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ๔) เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น องค์กรภาครัฐและเอกชน ตระหนักและมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ ๕) เพื่อให้มีกรอบและแนวทางปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การบูรณาการงานด้านผู้สูงอายุต่อไป

กระทรวงสาธารณสุขได้มีการบูรณาการยุทธศาสตร์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันใช้กลไกคณะกรรมการเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาสาธารณสุขบรรลุเป้าหมายส่งผลถึงประชาชนไทยทุกคนมีสุขภาพดี^๔ จากการสำรวจการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมีจำนวนทั้งหมด ๒,๓๐๓ แห่ง แบ่งเป็นภาคกลาง ๔๓๘ แห่ง ภาคเหนือ ๘๒๘ แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๗๖๕ แห่ง และภาคใต้ ๒๗๒ แห่ง ส่วน

^๓ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๔), (อัดสำเนา).

^๔ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์, กระทรวงสาธารณสุข, ยุทธศาสตร์ตัวชี้วัดและแนวทางการจัดเก็บข้อมูลกระทรวงสาธารณสุขปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๙), (อัดสำเนา).

โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดระยอง มีอยู่ ๑๔ แห่ง และอำเภอบ้านค่ายมีโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ ๒ แห่งด้วยกัน คือมหาวิทยาลัยผู้สูงอายุอำเภอบ้านค่ายและโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว^๕

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

จากความเป็นมาของผู้สูงอายุข้างต้น ถ้าได้มีการเตรียมรับมือเสียแต่ล่วงหน้าหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีย่อมเป็นการเตรียมการอย่างชาญฉลาดช่วยให้รัฐไม่ต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมากกับการฟื้นฟูดูแลรักษาผู้สูงอายุ ในขณะที่แนวโน้มในปัจจุบันจะมีการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการพัฒนาโดยพระเทพเวทีกล่าวว่า คำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเรารู้จักความจริงของธรรมชาติและชีวิต ให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหของตนด้วยหลักเหตุผล หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธธรรม เป็นการแนะแนวต้นแบบเพราะการแนะแนวพุทธธรรมนี้ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักช่วยเหลือตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาตลอดจนให้รู้จักในเงื่อนไข เหตุปัจจัยและวิธีการซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนตามหลักการแนะแนว ในการศึกษาหรือการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าสอนให้คนได้พัฒนาอยู่ ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง มิใช่เป็นคนดีแต่โง่หรือเป็นคนเก่งแต่โง่ การจะสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและคนเก่งนั้นจะต้องมีหลักในการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม นั่นคือสอนให้คนเรามีคุณธรรมความดีงามก่อนแล้วจึงให้มีความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาภายหลัง ดังนั้นหลักในการศึกษาของพระพุทธศาสนานั้นจะมีลำดับขั้นตอนการศึกษา โดยเริ่มจากศีลสิกขาต่อดด้วยจิตตสิกขาและขั้นตอนสุดท้ายคือปัญญาสิกขา ซึ่งขั้นตอนการศึกษาทั้ง ๓ นี้ รวมเรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบต่อเนื่อง ซึ่งในการศึกษาพุทธศาสนาংশอนให้คนเป็นคนดี คนเก่งและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^๖

ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงามโดยนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา (ไตรสิกขา) มาใช้หรือประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการเกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาในด้านของศีลสิกขา คือ ต้องศึกษาในเรื่องศีลอันได้แก่เจตนาที่จะงดเว้นไม่ละเมิดข้อห้ามด้านกาย ด้านวาจา ให้รักษาความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์ผู้ซึ่งมีใจสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าในด้านนี้เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรมในด้านของจิตตสิกขาคือศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาจิต หรือที่เรียกว่าสมาธิ และในด้านปัญญาสิกขาคือศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้านปัญญา ใน การพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ มีความสามารถในการแสวงหา เลือกคัดจัดสรร ประมวลความรู้ คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์เป็นการรู้จักจัดการทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย หากกล่าวโดยสรุปแล้ว ปัญญา ๒ ด้านที่สำคัญ คือปัญญา

^๕ กรมกิจการผู้สูงอายุ, ทะเบียนโรงเรียนผู้สูงอายุ ปี ๒๕๖๔, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๔), หน้า ๑๔.

^๖ พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย และคณะ, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนอำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑) : ๕.

เข้าถึงความจริงแห่งธรรมชาติของธรรมชาติและปัญหาที่สามารถใช้ความรู้นั้น จัดตั้งวางระบบแบบแผนของการดำเนินชีวิตได้ และสังคมของมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น^๗

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย เพื่อปรับปรุงสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามกรอบพุทธวิธีบริหาร ทั้งยังสามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ได้อีกประการหนึ่งด้วย

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ผลการศึกษาระดับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อยู่ในระดับใด

๑.๒.๒ ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ผลการนำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มีขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๑.

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหา ๒ ประเด็นคือ

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

๑) ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา ใ้ใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง^๔

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพ ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านเศรษฐกิจ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม^๕

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ๒ โรงเรียน ได้แก่ ผู้สูงอายุโรงเรียนมหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๑๙๔ คน และผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๑๓๔ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๒๘ คน^๖

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูปหรือคน โดยเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบเจาะจงโดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ	จำนวน ๒ รูปหรือคน
กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย	จำนวน ๒ รูปหรือคน
กลุ่มที่ ๓ กลุ่ม อสม. ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	จำนวน ๒ คน
กลุ่มที่ ๔ ผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	จำนวน ๓ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยเฉพาะในโรงเรียนผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด , ๒๕๕๖), หน้า ๕๑.

^๕ กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๙), หน้า ๗.

^๖ กรมกิจการผู้สูงอายุ, พื้นที่มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ, ภาคกลาง, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๖), หน้า ๑๘.

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑. ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน
๒. ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน
๓. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ พุทธวิธีบริหารจัดการ หมายถึง การนำหลักธรรมหรือแนวคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับมีความสุข และมีจิตใจที่แจ่มใสในบั้นปลายของชีวิต ดังนี้

๑) **สันติสนา** แจ่มแจ้ง หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒) **สมาทปนา** จูงใจ หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝ่าฟันให้ไกลและไปให้ถึง

๓) **สมุตเตชนา** แกล้วกล้า หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔) **สัมปหังสนา** ร่าเริง หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

๑.๖.๒ การบริหารจัดการ หมายถึง การกำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุ ดังนี้

๑) **ด้านสุขภาพ** หมายถึง ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น ทำให้มีสุขภาพแข็งแรงกระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง

๒) **ด้านสังคม** หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

๓) **ด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง เรียนรู้ทักษะด้านอาชีพ สามารถสร้างงานสร้างรายได้ช่วยเหลือตนเองต่อไป

๔) **ด้านสภาพแวดล้อม** หมายถึง สถานที่ในการทำกิจกรรม และมีการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

๑.๖.๓ ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้สูงอายุที่เข้ารับการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๒ แห่งในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีที่พักที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอบ้านค่าย และพื้นที่ใกล้เคียง

๑.๖.๔ โรงเรียนผู้สูงอายุ หมายถึง สถานที่จัดการศึกษา ฝึกฝนและอบรมของผู้สูงอายุ ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการร่วมมือของวัด ชุมชน และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ร่วมกันพัฒนาให้เกิดให้มีขึ้นโดยลำดับ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๗.๒ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑.๗.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย นำไปพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และจังหวัดอื่น ๆ สืบต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร

จากการศึกษาค้นคว้า “แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธี” จากเอกสารวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของพุทธวิธีการบริหาร

จากการศึกษาค้นคว้าความหมายของคำว่า พุทธวิธี ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่าพุทธวิธี ดังนี้

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษา พระพุทธองค์ได้บำเพ็ญพุทธจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้า ๓ ประการคือ โลกัตถจริยา พระพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่โลก ญัตตถจริยาพระพุทธรูปเพื่อประโยชน์แก่พระญาติตามฐานะ และพุทธจริยา พระพุทธจริยาที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้าการศึกษาหรือสิกขา เป็นสาระสำคัญของ

การสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ด้านโดย สอดคล้องกับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรมจิตใจ และปัญญา มีสาระสำคัญคือ ศีล สมาธิ

จากปรัชญาพื้นฐานดังกล่าวนี้ สาระสำคัญของการสอนจะต้องมี"ภารกิจทัศนคติ ผู้สอนและผู้เรียน" ที่ถูกต้อง คือ

๑. ภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้องและสามารถจัดการสิ่งเหล่านั้นได้

๒. ทัศนคติที่ถูกต้องและความสามารถจัดการดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญาและเกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น

๓. การกิจของผู้สอนและให้การศึกษาทั้งหลาย จึงเป็นเพียงแต่ผู้ชี้แนวทางหรืออำนวยความสะดวก

๔. ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุด และ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิดและในการที่จะซักถาม ได้ตอบเสาะ ค้นหาความจริงต่าง ๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตนเอง^๑

พุทธวิธีโดยแยกเป็น ๒ ศัพท์ คือพุทธ หมายถึงพระพุทเจ้า^๒ ส่วนวิธี หมายถึง หลัก หรือวิธีการต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงใช้ในการเผยแผ่สั่งสอนพุทธบริษัท

พุทธวิธี หมายถึง หลักการหรือแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้ซึ่ง แนวคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่มากมายหลายด้าน ทั้งด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตน ด้านการอยู่ร่วมกับ ผู้อื่น^๓

พุทธวิธี หมายถึง กระบวนการวิธีพัฒนาตนเองตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งทัศนะวิสัยทางพระพุทธศาสนา ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี^๔

การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหรือพุทธธรรมและวิธีสอนของพระพุทเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการสอน คือ

๑. สอดแทรกหรือบูรณาการพุทธธรรมที่เกื้อกูลต่อการศึกษา การทำงาน การแก้ไขสถานการณ์ปัญหา การอยู่ร่วมกันในสังคม ฯลฯ ในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา เวลา โอกาส

๒. นำองค์ประกอบของการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษา อาทิเช่น ความมุ่งหมายของการศึกษา การเรียนรู้ กระบวนการศึกษา คุณสมบัติของผู้สอน ฯลฯ รวมทั้งพุทธธรรมที่ควรปลูกฝังแก่นักเรียนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

๓. นำหลักพุทธธรรมบางเรื่องมาประยุกต์เป็นวิธีสอน เช่น การสอนแบบอริยสัจ ๔ การสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ เป็นต้น^๕

สรุปได้ว่า พุทธวิธีการบริหารจัดการ เป็นหลักการหรือแนวทางการบริหารจัดการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้ด้วยทัศนะวิสัยอันเป็นหลักการ กระบวนการ หรือวิธีการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี

^๑ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๓๔๕.

^๓ พัชรพล สัจศรี, “พุทธวิธีกับการบริหารการศึกษา”, **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑) : ๑๒.

^๔ สุมน อมรวิวัฒน์, **การประยุกต์พุทธวิธีสอน**, เอกสารวิชาการเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูสังคมศึกษาสมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บี.เอส ลิฟวิ้งการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๐.

^๕ ศิริพร รื่นจิตต์, **การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

ตารางที่ ๒.๑ สรุปความหมายของพุทธวิธีการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)	ได้กล่าวสาระสำคัญของพุทธวิธี จะต้องมีการกิจทัศน์คติ ผู้สอนและผู้เรียน" ที่ถูกต้อง คือ ๑) การกิจสำคัญของการศึกษา ๒) ทัศนคติที่ถูกต้องและความสามารถจัดการ ๓) การกิจของผู้สอนและให้การศึกษ ๔) ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างปัญญาให้เกิดแก่น
ราชบัณฑิตยสถาน	ให้ความหมายว่า พุทธวิธีโดยแยกเป็น ๒ ศัพท์ คือพุทธ หมายถึงพระพุทเจ้า ส่วนวิธี หมายถึงหลัก หรือวิธีการต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงใช้ในการเผยแผ่
พัชรพล สันต์ศรี	ให้ความหมายว่า พุทธวิธีหมายถึง หลักการหรือแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้
สมน อมรวิวัฒน์	กล่าวว่า พุทธวิธีหมายถึง กระบวนการวิธีพัฒนาตนเองตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งทัศนะวิสัยทางพระพุทธศาสนา
ศิริพร รื่นจิตต์	กล่าวว่า หมายถึง การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหรือพุทธธรรมและวิธีสอนของพระพุทเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการสอน คือ ๑) สอดแทรกหรือบูรณาการพุทธธรรมที่เกี่ยวเนื่องต่อการศึกษา ๒) นำองค์ประกอบของการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษา ๓) นำหลักพุทธธรรมบางเรื่องมาประยุกต์เป็นวิธีสอน

๒.๑.๒ ความสำคัญของพุทธวิธีการบริหาร

จากการศึกษาค้นคว้าความสำคัญของพุทธวิธี มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของพุทธวิธี ดังนี้

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมมากมายที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือจะนำไปเป็นวิธีแก้ไขปัญหาลาด้านด้วยกัน เช่น ธรรมะที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพครูด้วย พุทธวิธีการสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการวิเคราะห์ถึงวิธีการสอน สื่อในการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และคุณสมบัติของผู้เรียน เป็นคุณสมบัติที่ปรากฏออกมาภายนอก อันได้แก่บุคลิกภาพอย่างหนึ่ง และคุณสมบัติภายใน อันได้แก่คุณธรรมต่าง ๆ อย่างหนึ่งเป็นต้น หรือพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยสาราณียธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องระลึถึงกัน ๖

อย่าง คำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่น ครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งในระดับโลกมีอยู่ ๖ ประการ

๑) เมตตาการุณยธรรม ตั้งเมตตาการุณยธรรมในหมู่คณะหรือองค์กรทั้งต่อหน้า และลับหลังคือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลังซึ่ง ป.อ ปยุตโต หรือสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ในปัจจุบันได้นำมารวบรวม

๒) เมตตาจารีกรรม ตั้งเมตตาจารีกรรมในหมู่คณะหรือองค์กรทั้งต่อหน้าและลับหลังคือช่วย บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความ เคารพนับถือทั้งต่อหน้า และลับหลัง

๓) เมตตาโมกขกรรม ตั้งเมตตาโมกขกรรมในหมู่คณะหรือองค์กรทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคีได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้คนเดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่ยังเกลียดชังของหมู่คณะ

๖) ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ขจัดปัญหา เพราะ เหตุนี้พุทธวิธีต่าง ๆ จึงเป็นกัลยาณธรรมของชนทั้งหลายในการศึกษาและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความ ผาสุกเจริญงอกงามในชีวิต ดังนั้นพุทธวิธีจึงมีความสำคัญในฐานะการนำไปประยุกต์ได้อย่างมี ประสิทธิภาพเหมาะสมกับกาลสมัยในทุกเมื่อ^๖

พุทธชัยมงคลคาถาบทที่ ๔ ว่า กัตวาน กัมมัมมรัง อิวคัพภันยา จิญจายทุภฐะวะจันถ ชะนะ กายมัชฌเณ สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตตะวา มุนินโท ตันเตชสา ภาวะตุ เต ชะยะมังคลานิฯ แปลว่า ด้วยเดชของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นจอมมุนีได้ทรงชำระนางจิญจมานวิกาที่ทำมาयाเสสรังกล่าวโทษ พระองค์ด้วยการผูกท่อนไม้ไว้กับท้องทำเป็นท้องมีครรภ์แก่ด้วยสมาธิวิธีในท่ามกลางชุมชนนั้น ขอชัย มงคลคาถาจงมีแก่ท่าน จากคำแปลของพุทธชัยมงคลคาถาบทนี้แสดงให้เห็นถึงพุทธวิธีการเอาชนะ ด้วยความสงบเยือกเย็นด้วยวิธีสมาธิอันงาม^๗

ความสำคัญของพุทธวิธีที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ๓ ประการ คือประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่าง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และ แก่ประเทศชาติประการที่สาม คือการที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎ กติกา และ ในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกันแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน เพื่อความสมัครสมาน สามัคคีของพุทธบริษัท ๔ นั้น

^๖ ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, **หลักพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

^๗ พระครูอรุณธรรมรังสี (พระครูสมุทรเยี่ยม สิริวัฒนโณ), **มนต์พิธิแปล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เลียงเชียง, ๒๕๖๐), หน้า ๘๘.

พุทธวิธีเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ประยุกต์ใช้เอาทั้งศาสตร์และศิลป์ในหลักวิธีในการสั่งสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า เช่น ครั้งหนึ่งที่ทรงเสด็จไปปราบชฎิล ๓ พี่น้อง ๓ กองเสร็จแล้วก็ทรงพาพระภิกษุสงฆ์ไปสู่คยาสี่ประเทศ ตรัสพระธรรมเทศนาอาทิตปริยายสูตร เป็นพุทธวิธีไฟ ๓ กองที่คอยเผาผลาญสัตว์ผู้กำหนดมกมุ่นอยู่ในกามทั้งหลาย แล้วทรงโปรดภิกษุ ๑,๐๐๐ นั้น ให้บรรลุพระอรหัตด้วยกันทั้งสิ้น^๔

จากบทความข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาจะเห็นได้ว่า พุทธวิธีเป็นกระบวนการแห่งวิธีเกี่ยวกับแนวคำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่มากมายหลายด้าน เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหา พร้อมทั้งกระบวนการสร้างความสามัคคีในองค์กร เพื่อให้เกิดความสงบผาสุกเจริญในการดำเนินองค์กร และมีความสำคัญสูงสุดที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในองค์กร

๒.๑.๓ พุทธวิธีบริหาร

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร

การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางเนื้องานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

^๔ ไซย ณ พล, ปรัชญาชีวิตและการรู้แจ้ง, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

เราจะพิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแลตามลำดับดังต่อไปนี้^๙

พุทธวิธีในการวางแผน

เมื่อว่าตามค่านิยมและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่า หลังจากตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียว ในขั้นนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา แก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม แล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”

เราจะเห็นได้ว่าในพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาอยู่เป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต^{๑๐}

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล^{๑๑} วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉะนั้น ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉะนั้น”^{๑๒}

การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับทุกคนในพระพุทธศาสนาใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิคนั้นเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ว วัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็น

^๙ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๑๒.

^{๑๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.

^{๑๑} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

^{๑๒} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

ของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป...แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^{๑๓}

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังคนเดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนปราบพยศชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาค้นมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จากนั้น ได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชอาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธพินิจเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศพระศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ขึ้นกบิรหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนาและคือนักบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวมานั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอตตहितสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและพรหิตปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๔ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธรศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธรศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเช่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธรศาสนา^{๑๔}

^{๑๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๒/๓๔.

^{๑๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๔.

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพจะเห็นได้ว่าการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นมีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

พุทธวิธีในการจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมรการกำหนดให้สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”^{๑๕}

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท้าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่เสมอกันนำทุกข์มาให้”^{๑๖}

ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็ไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรชชา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อนเมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์กรในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาธิกรณ์หรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^{๑๗}

พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสาวกให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการ ส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุณณะมนตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจาวราเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม^{๑๘}

^{๑๕} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๐/๒๕๐.

^{๑๖} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

^{๑๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^{๑๘} อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะกับงานใน พระพุทธศาสนา ประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่ พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันก็พออนุมานให้ เป็นการยกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ได้เหมือนกัน

พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการ กลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่ กุลบุตรตามแบบบัญญัติติดิจตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันใน อุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและ การศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านีสัยมุตตะกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวช ใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็น มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร トラบไตที่ บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุนั้นพระอรหันต์เขาผู้นั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะ คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือผู้ไม่ต้องศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่ง เป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัด การศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่ง การศึกษา การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะเห็นได้จากการจัดการ เรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความ พร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับ การศึกษาอบรมไปตามจรีต ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วย ตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุเมहि กิจจํ อาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียร เภาภิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”^{๑๔}

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายใน องค์การตามความรู้ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มาแล้ว การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับ การใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการ

^{๑๔} พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๓๐/๕๑.

ลงโทษดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺมณฺที่ควรชมฺม ยกฺยอํณฺที่ควร ยกฺยอํ”^{๒๐}

เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ในเกสสุตร^{๒๑}

วันหนึ่ง สารถิผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสส์เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสส์มีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสส์กราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธี คือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งความนุ่มนวลและรุนแรงพระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

นายเกสส์กราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสส์วิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ นายเกสส์ทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสส์ทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นบริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จจุล่งไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของ

^{๒๐} ชุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๒๑} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

พระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส.^{๒๒} ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

๑. **สันตัสสนา** (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒. **สมาทปทา** (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝ่าฟันให้ไกลและไปให้ถึง

๓. **สมุตเตชนา** (แก้แค้น) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔. **สัมพันธนา** (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึง คนที่พออย่างไรแล้วทำอย่างนั้น^{๒๓} พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ^{๒๔}

๑. **อัตตาธิปไตย** การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒. **โลกาธิปไตย** การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓. **ธรรมาธิปไตย** การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้ว ย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

“พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม”^{๒๕}

^{๒๒} ที.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๙/๑๖๑.

^{๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

^{๒๔} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๔๖.

^{๒๕} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่า จะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไป”^{๒๖}

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาที่ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนทุกวันนี้

พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๒๗}

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุพระสงฆ์ แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป (น ปุณฺณว กิริสสามิ) เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ คำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า “กจฺจิตถ ปริสุทฺธา ทานํทํหยาบรียุทฺธิโนศีลสิกขาบทนํแล้วหรือ”^{๒๘}

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการพิจารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การพิจารณาหมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอพิจารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง”^{๒๙}

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๗/๑๔๐.

^{๒๗} วินย.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๐/๓๗.

^{๒๘} วิ.มทา. (บาลี) ๑/๓๐๐/๒๒๐.

^{๒๙} วิ.มทา. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔.

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอิทธิกรณขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลแบบนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับข้อพิพาทซึ่งเรียกว่า อิทธิกรณสมณะ ๗ ประการ^{๓๐}

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เยภยยลิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตถการกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไปไม่ต้องมีการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหญ้ามากลบหีบปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทร ไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรจ่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอก็ชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ”^{๓๑}

ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุ จำต้องยึดหลักการประสานงาน (Coordinating) กับฝ่ายต่างๆ เพื่อที่การทำงานจะได้สอดคล้องกัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการประสานงานนั้น อาจทำได้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองงานการจัดโครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีความชัดเจนเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น ผู้บริหารต้องแสดงความรับผิดชอบ เหมือนพระสงฆ์ที่ท่านแสดงอาบัติหรือปวราณาตนที่ให้อีกกล่าวตักเตือนกันได้โดยไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน เป็นต้น

^{๓๐} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๗๙/๕๗๑.

^{๓๑} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๔๕๙/๒๘๙.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปความสำคัญของพุทธวิธีการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระราชวรมุนี	ความสำคัญเกี่ยวกับพุทธวิธี มี ๖ ประการ ได้แก่ ๑) เมตตากายกรรม ๒) เมตตาวจีกรรม ๓) เมตตามโนกรรม ๔) สาธารณโภคีได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน ๕) สีสสามัญญตา ๖) ทิฏฐิสามัญญตา
พระครูอรุณธรรมรังสี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวัฒนโณ)	กล่าวถึง พุทธชัยมงคลคาถาบทที่ ๔ แสดงให้เห็นถึงพุทธวิธีการเอาชนะด้วยความสงบเยือกเย็นด้วยวิธีสมาธิอันงาม
พระมหาประเสริฐ สุขเมโธ และคณะ	กล่าวว่า ความสำคัญของพุทธวิธีที่จะช่วยแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง ๓ ประการ คือ ๑) การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ๒) การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๓) การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต
ไชย ณ พล	กล่าวว่า พุทธวิธีเป็นปรัชญาในการดำเนินของชีวิตที่ประยุกต์ใช้เอาทั้งศาสตร์และศิลป์ในหลักวิธีในการสั่งสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	การศึกษาพุทธวิธีทางการบริหารในครั้งนี้ใช้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ พุทธวิธีในการวางแผน พุทธวิธีในการจัดองค์กร พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล พุทธวิธีในการอำนวยความสะดวก และพุทธวิธีในการกำกับดูแล

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาค้นคว้า “แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ” จากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาค้นคว้าความหมายของคำว่า ผู้สูงอายุ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายคำจำกัดความของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

ผู้สูงอายุคือ บุคคลที่กำลังเปลี่ยนแปลงและ เปลี่ยนไปในทางเสื่อมสภาพลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิดอ่าน และบุคลิกภาพ รวมไปถึงการ สูญเสียบทบาท และสถานภาพทางสังคมตามมามาก ด้วย บุคคลอาจจะสูงอายุตามเงื่อนไขใดหรือทุกเงื่อนไขก็ได้ ดังนั้นเวลาของการมีชีวิตจึงมีความสัมพันธ์กับการเจริญและความเสื่อมของร่างกาย^{๓๒}

“ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีสุขภาพแข็งแรง เป็นวัยที่ทำงานหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่พึ่งตนเองและมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ส่วน “คนแก่” คือ บุคคลที่มีอายุ ๗๐ ปีขึ้นไป มีสภาพและบทบาทที่ลดลงตามความสามารถของกำลังหรือความแข็งแรงของร่างกาย เป็นกลุ่มสังคมที่เริ่มถดถอยตามสถานภาพที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สำหรับคำว่า “ชรา” คือ ผู้ที่มีอายุ ๘๐ ปีขึ้นไปต้องพึ่งพาบุตรหลานในทุก ๆ ด้าน^{๓๓}

ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลในวัย สดท้าย ของวงจรชีวิต ซึ่งจะเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว และวัยชรา และกำหนดเกณฑ์ปลด เกียจจากราชการคือ ตั้งแต่อายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเป็นการ เริ่มต้นของวัยชรา^{๓๔}

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ทางด้านร่างกายจิตใจ และสังคม^{๓๕}

ส่วนผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (gerontologists) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของความเป็นผู้สูงอายุไว้ ๔ ประเภท คือ

(๑) การสูงอายุตามวัย (chronological aging) หมายถึง การนับจำนวนอายุจริงตามปีปฏิทิน โดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป

^{๓๒} อัญชลี รัชกุล, “การศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้าน นครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๘).

^{๓๓} มัลลิกา มัติโก และรัตนา เพ็ชรอุไร, ประมวลสถานภาพทางสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุไทย : วิเคราะห์จากวิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : กองบริหารงานวิจัยมหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๓๔} ฝน แสงสิงแก้ว, ข้อคิดบางประการในเรื่องสุขภาพจิตผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร : บ้านบางแค, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

^{๓๕} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, หลักสังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๙), หน้า ๓-๔.

(๒) การสูงอายุดามสภาพร่างกาย (biological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ที่เกิดขึ้นทั้งด้านสภาพ เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอก เป็นต้น และกระบวนการหน้าที่ที่ปรากฏ ขณะที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น

(๓) การสูงอายุดามสภาพจิตใจ (psychological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้เข้าใจปัญหาและลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตแต่ละคน เช่น เกิดความกลัวในการถูกทอดทิ้ง ความจำเสื่อมใจน้อย เป็นต้น

(๔) การสูงอายุดามสภาพสังคม (sociological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม เช่น ครอบครัว หน่วยงานของราชการ สโมสร และอื่น ๆ เป็นต้น

คนชรา คือ ธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นขบวนการที่มีความต่อเนื่องมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาว เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์มีอายุมากขึ้นหมายความว่ามนุษย์ผู้นั้นต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยพบว่าในวัยชรานั้นเกิดการ เปลี่ยนแปลงในหลายด้าน^{๓๖} ดังนี้

(๑) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพอนามัย ด้วยอวัยวะที่เสื่อมสลาย ประสิทธิภาพการทำงานย่อมลดลง ผู้สูงอายุจึงอาจมีโรคต่าง ๆ ได้ง่ายกว่าคนทั่วไป เช่น โรคสมองเสื่อม ข้อเสื่อม ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เบาหวาน มะเร็ง ขี้ลืม

(๒) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะพบกับความสูญเสียในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เช่น สมรรถภาพความแข็งแรงของร่างกาย คู่ครอง เพื่อนสนิทญาติผู้ใกล้ชิด รายที่ไม่สามารถปรับตัวได้จะเกิดความวิตกกังวล หวาดระแวง ซึมเศร้า รายที่ปรับตัวได้พอสมควรอาจแสดงอาการจู้จี้ขุ่นอารมณ์แปรปรวนง่าย

(๓) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเกษียณจากงานที่ทำเป็นประจำล้วนทำให้ผู้สูงอายุ พึ่งตนเองได้น้อยลง การสูญเสียคู่ครอง เพื่อนฝูงทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลานมากยิ่งขึ้น และในภาวะสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวไทยเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็กลงทำให้ผู้สูงอายุ มีโอกาสถูกทอดทิ้งมากขึ้น

(๔) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ความสามารถในการหารายได้ลดลงทำให้ผู้สูงอายุต้องอาศัยทรัพย์สินเงินทองที่สะสมมาตั้งแต่สมัยหนุ่มสาวเพื่อช่วยในการดำรงชีวิต ผู้ที่สะสมทรัพย์สินไว้น้อยหรือไม่ได้สะสมจึงจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่น เช่น บุตรหลาน ญาติมิตร โอกาสจะประสบกับปัญหาจึงมีมาก

จากบทความข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาพอสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปัจฉิมวัย ซึ่งมีสมรรถภาพด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอยู่ในภาวะเสื่อมถอยตามสังขาร และมากด้วยประสบการณ์ มีคุณธรรมประจำใจ เป็นบุคคลที่สมควรได้รับการเคารพกราบไหว้และควรได้รับการดูแลจากครอบครัว บุตรหลาน และชุมชนเป็นอย่างดี

^{๓๖} สุรพงศ์ อำพันวงษ์, อังโน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, ให้ความรักพิทักษ์อนามัยผู้สูงวัยอายุยืน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๒๕), หน้า ๒๑-๒๓.

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของผู้สูงอายุ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อัญชลี รัชกุล	อธิบายว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่กำลังเปลี่ยนแปลงและ เปลี่ยนไปในทางเสื่อมสภาพลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิดอ่าน และบุคลิกภาพ รวมไปถึงการ สูญเสียบทบาท และสถานภาพทางสังคมตามมามากด้วย
มัลลิกา มัดโก และคณะ	กล่าวไว้ว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีสุขภาพแข็งแรง เป็นวัยที่ทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่พึ่งตนเองและมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้
ฝน แสงสิงแก้ว	ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า เป็นบุคคลในวัยสุดท้าย ของวงจรชีวิต ซึ่งจะเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว และวัยชรา และกำหนดเกณฑ์ปลด เกษียณจากราชการ
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข	ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่ สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ทางด้านร่างกายจิตใจ และสังคม
สุรพงศ์ อำพันวงษ์	กล่าวว่า คนชรา คือ ธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นขบวนการที่มีความต่อเนื่องมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาว เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์มีอายุยาวขึ้นหมายความว่ามนุษย์ผู้นั้นต้องเผชิญ กับความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒.๒.๒ บทบาทของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาค้นคว้าบทบาทของผู้สูงอายุ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้สำคัญถึงบทบาทของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้

ว่า บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่าง ๆ ที่ปฏิบัติซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๗}

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ ต้องมีบทบาทหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามสถานภาพของตำแหน่งนั้น และคล้อยตามความมุ่งหวังของสังคม^{๓๘}

บทบาท หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่กำหนดขึ้น เพื่อให้บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในตำแหน่งนั้นกับบุคคลอื่นในสังคม^{๓๙}

บทบาท หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลต้องกระทำเมื่อดำรงสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง หรือตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งการกระทำหรือรูปแบบพฤติกรรมดังกล่าว เป็นผลมาจากความหวังของบุคคลอื่น ๆ ในสังคมรวม ทั้งความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เองด้วย^{๔๐}

บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ คือ

- ๑) ผู้สูงอายุจะมีการลดบทบาทความสำคัญลง ถอยตัวออกจากสังคม
- ๒) ผู้สูงอายุต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสังคมเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่สมบูรณ์ และรู้สึกรู้ว่ามีคุณค่าในตนเอง แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่สำคัญของการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ
- ๓) ผู้สูงอายุจะพยายามดำรงหรือดำเนินกิจวัตรที่ชอบ ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นส่วนตัวต่อเนื่องไป

๔) เมื่อบุคคลอายุเพิ่มมากขึ้น สมรรถนะในตนเองเปลี่ยนแปลงหรือลดลง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่มั่นคง ตามไม่ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป^{๔๑}

จากบทความข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาพอสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหน้าที่ที่บุคคลต้องปฏิบัติตามสถานภาพหรือตำแหน่งในสังคมที่บุคคลดำรงอยู่ตามความคาดหวังของบุคคลอื่นในสังคมรวมทั้งความคิดเห็นหรือความเข้าใจของผู้ดำรงตำแหน่งเอง เป็นความรับผิดชอบของบุคคลนั้นที่แสดง หรือบทบาทออกมาโดยเกิดจากปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ รอบตัว

^{๓๗} สุพัตรา สุภาพ, **ปัญหาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๕.

^{๓๘} บุญตา ไฉ่เลิศ, “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐).

^{๓๙} เบญจลักษณ์ อัครพสุชาติ, **บทบาทในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์**, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาและพันธกิจสัมพันธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๐).

^{๔๐} นิศา ชูโต, **การวิจัยเชิงคุณภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พรินต์โพร, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐.

^{๔๑} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “สังคมผู้สูงอายุ”, **นิตยสารการศึกษาอัปเดต**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๙๒ (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๕๑) : ๑๓.

ตารางที่ ๒.๔ สรุปบทบาทของผู้สูงอายุ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สุพัตรา สุภาพ	กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร
บุญตา ไกลเลิศ	กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ
เบญจลักษณ์ อัครพสุชาติ	สรุปไว้ว่า บทบาทหมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่กำหนดขึ้น เพื่อให้บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในตำแหน่งนั้นกับบุคคลอื่นในสังคม
นิตา ชูโต	กล่าวถึงบทบาทว่า หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่ บุคคลต้องกระทำเมื่อดำรงสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง หรือตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	ได้สรุป บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ ไว้ว่า ผู้สูงอายุจะมีการลดบทบาทความสำคัญลง ผู้สูงอายุต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสังคมเพื่อเป็นผู้สูงอายุที่สมบูรณ์ ผู้สูงอายุจะพยายามดำรงหรือดำเนินกิจกรรมที่ชอบ เมื่อบุคคลอายุเพิ่มมากขึ้น สมรรถนะในตนเองอาจเปลี่ยนแปลงหรือลดลง

๒.๒.๓ ปัญหาของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหาของผู้สูงอายุ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงปัญหาของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

ปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอาจแบ่งประเด็นหลัก ๆ ได้ ดังนี้

๑. ปัญหาสุขภาพ เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุสุขภาพร่างกาย สรีระร่างกายได้

เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมถอยลง การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ลดน้อยลง ร่างกายหรืออวัยวะที่ใช้งานมานานก็อาจจะทำให้เกิดขัดข้องเจ็บป่วยขึ้นได้ โรคที่พบในผู้สูงอายุนั้นเกี่ยวข้องกับทุกระบบของร่างกาย ทั้งในด้านตา หู ระบบทางเดินหายใจ ผิวหนัง ความดันโลหิต หัวใจ ระบบย่อยอาหาร โรคเกี่ยวกับรักษาประสาท กล้ามเนื้อ กระดูก เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้สูงอายุท่านนั้น ๆ จะดูแลรักษาสุขภาพร่างกายดีเพียงใด ได้รับประทานอาหารที่เพียงพอ ออกกำลังกาย พักผ่อนเพียงพอหรือไม่

๒. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยเกษียณอายุแล้วทำให้รายได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ด้วยสภาพร่างกายที่ทรุดโทรมอ่อนแอลง สมรรถภาพในการทำงานก็ลดลง ซึ่งมีผลมาถึงอาชีพและการหารายได้ เพราะฉะนั้น ในช่วงวัยสูงอายุนี้สภาพการเปลี่ยนแปลงของรายได้มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุมาก ปัญหาทั้งผู้สูงอายุในเมืองและในชนบทดังจะพบได้ว่า ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องพึ่งพาอาศัยบุตรหลานญาติพี่น้อง ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่มีที่พึ่งพาก็ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงตนเองต่อไปจนกระทั่งร่างกายไม่ไหว

๓. ปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ เกิดจากสาเหตุหลายประการ สาเหตุที่สำคัญ ได้แก่

๓.๑ สาเหตุจากร่างกาย เนื่องจากอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายทำงานได้ไม่เต็มที่เหมือนวัยหนุ่มสาว และการทำงานของอวัยวะบางอย่าง เช่น สมองหรือต่อมไร้ท่อมีผลโดยตรงต่อจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุซึมเศร้า สับสน วิทกกังวล ไม่สบายใจ นอกจากนั้น การที่ร่างกายอ่อนแอ ไม่กระฉับกระเฉงหรือมีโรคภัย ทำให้ผู้สูงอายุคิดมาก คิดว่าตนเองเป็นภาระแก่ผู้อื่น เป็นต้น

๓.๒ สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงการทำงาน ในวัยที่กำลังทำงาน บุคคลจะมีภาระหน้าที่มากมาย ไม่มีเวลาว่างมากนัก แต่ทุกวันจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบหลายอย่างแต่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วภาระการงานลดลงหรือบางคนหยุดการทำงาน (เกษียณการทำงาน) ไปเลยทำให้มีเวลาว่าง ไม่มีอะไรทำ จนทำให้ผู้สูงอายุปรับตัวไม่ทัน คิดมาก มองตนเองเป็นคนไร้ค่า

๓.๓ สาเหตุจากครอบครัว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการอยู่กับครอบครัว ญาติพี่น้อง ต้องการความอบอุ่น แต่ในสภาพสังคมเศรษฐกิจปัจจุบันบุตรหลานอาจจะต้องแยกครอบครัวหรือแยกไปประกอบอาชีพการงานที่อื่น ปลอ่ยให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพัง ผู้สูงอายุจึงรู้สึกเหงาถูกทอดทิ้งหมดกำลังใจคล้ายกับว่าลูกหลานไม่ดูแลเอาใจใส่

๓.๔ สาเหตุจากสภาพสังคม ในสมัยก่อนผู้สูงอายุถึงแม้ว่าจะพ้นจากหน้าที่การงานไปแล้ว แต่ยังคงมีบทบาทเป็นเสมือนที่พึ่ง ที่ปรึกษาของคนหนุ่มสาวในการประกอบกิจการงาน ต่าง ๆ แต่ในสมัยปัจจุบันสภาพสังคมแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทในส่วนนี้ของผู้สูงอายุดูเหมือนว่าถูกกลดลงไปบ้าง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความน้อยใจเหมือนหมดความสำคัญ^{๔๒}

ปัญหาที่ผู้สูงอายุมักประสบมากได้แก่

๑) ปัญหาสุขภาพอนามัย เนื่องจากความเสื่อมโทรมของระบบต่าง ๆ ของร่างกายทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง เจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย

๒) ปัญหาสุขภาพจิตและอารมณ์ ซึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ความวิตกกังวลต่อความเจ็บป่วย และความหงุดหงิด ความหวาดระแวง อาการเศร้าซึม ท้อแท้ลงผิดปกติพร่องจากความผิดปกติของระบบประสาทต่าง ๆ นอกจากนี้ อาจมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การสูญเสียบุคคลที่ใกล้ชิด สูญเสียสมรรถภาพทางสังคม และหน้าที่การงาน เป็นต้น

๓) ปัญหาทางครอบครัว จากการที่ครอบครัวเคยมีสมาชิกหลายคนอยู่กันอย่างมีชีวิตอบอุ่น อาจจะต้องแยกย้ายกันออกไป เหลือผู้สูงอายุอยู่กับคู่สมรส หรืออยู่กับบุตรคนใดคนหนึ่งและ

^{๔๒} สุมาลี สังข์ศรี, การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ โดยประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาทางไกล, (กรุงเทพมหานคร : เทคนิคพรินต์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๔.

เมื่อบุตรหลานต้องออกไปทำงาน ไปเรียนหนังสือ ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านตามลำพังหรือบางคนไม่สามารถอยู่กับบุตรหลานได้

๔) ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยผู้ที่เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยไม่มีที่อยู่ หรืออยู่กับครอบครัวไม่ได้ จึงต้องเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา

๕) ปัญหาทางสังคม ผู้สูงอายุมักขาดเพื่อน เนื่องจากสภาพร่างกายที่ไม่อาจไปมาหาสู่กับเพื่อนรุ่นเดียวกันได้หรือเพื่อนฝูงตายไป และอาจขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัวที่รุ่นเยาว์กว่า เนื่องจากทัศนคติต่างกัน รสนิยมต่างกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลรุ่นเยาว์ได้ง่าย

๖) ปัญหาการปรับตัว เนื่องจากไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะถึงขั้นนี้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะมีมากในระยะก่อนปลดเกษียณอายุ จึงทำให้ตื่นเต้นกระวนกระวายใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งใกล้เวลาที่ยังกังวลว่า ตนจะดำเนินชีวิตอย่างไร อันมีผลถึงความคิด อารมณ์ทัศนคติ ทำให้ปรับตัวได้ยาก

๗) ปัญหาเศรษฐกิจผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จำเป็นต้องพึ่งพาบุตรหลานในด้านการเงินและการกินอยู่โดยเฉพาะถ้าบุตรหลานมีรายได้น้อย หรือไม่มีบุตรหลานอุปการะก็จะมีปัญหามาก ส่วนผู้สูงอายุที่มีรายได้เป็นของตนเอง เช่น เงินบำนาญ และรายได้อื่น ๆ ก็จะไม่ประสบปัญหานี้มากนัก

๘) ปัญหาการใช้เวลาว่าง จากที่เคยทำงานนอกบ้านเป็นประจำ เช่น ข้าราชการหรือผู้ที่ทำงานบริษัทเอกชน มักจะพบว่าหลังจากเกษียณแล้วมีเวลาว่างมากเพราะไม่ต้องออกจากบ้าน จึงไม่รู้ว่าจะใช้เวลาทำอะไร ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และรู้สึกว่าเป็นคนที่ไม่ประโยชน์ เป็นสาเหตุของความเครียด มีผลต่อสุขภาพในบั้นปลายชีวิต

๙) ปัญหาความว้าเหว่ ขาดความรู้ความเข้าใจใส่ คนวัยสูงอายุต้องการความรักและความเข้าใจจากบุคคลอื่นมากขึ้น ต้องการมีเพื่อนคู่คิด เพื่อนมาพูดคุยแก้เหงา ซึ่งถ้าหากคู่ชีวิตและ บุตรหลาน นึกถึงในข้อนี้ ก็จะเป็นการให้กำลังใจ และตอบแทนบุญคุณที่ได้อุ้มชูเกื้อหนุนกันมา เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีความสุขในบั้นปลายของชีวิต

๑๐) ปัญหาด้านความรู้ผู้สูงอายุอาจไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเพื่อให้เข้ากันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่

๑๑) ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงจากภาวะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เยาวชนมีความกตเวทิต่อบิดา มารดาครูอาจารย์น้อยลง ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจึงไม่ได้รับการดูแล เนื่องจากบุตรหลานจะผลักรถเหล่านี้ให้บุคคลอื่นรับผิดชอบ^{๔๓}

ปัญหาของผู้สูงอายุว่ามีหลายด้าน จากรายงานการสำรวจข้อมูลสวัสดิการสังคมของกรมประชาสงเคราะห์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้จำแนกปัญหาผู้สูงอายุที่มักพบทั่วไปในสังคมไทย คือ

๑) ด้านสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะเป็นวัยที่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนเสมอ เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น จึงทำให้ชีวิตบั้นปลายไม่มีความสุขเท่าที่ควร นอกจากนี้ผู้สูงอายุมักเป็นผู้ด้อยการศึกษา จึงทำให้ขาดข้อมูลและความรู้พื้นฐานในด้านการ

^{๔๓} สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, ผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

ป้องกันและรักษาสุขภาพเบื้องต้นของตนเองมาตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่และจนเข้าสู่วัยชรา ซึ่งเป็นปัญหามีผลสัมพันธ์และต่อเนื่องกันตลอดชีวิต

๒) ด้านการศึกษาผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นประชากรที่ไม่ได้รับการศึกษา จึงทำให้ขาดความรู้และความสามารถที่จะแสวงหาข่าวสารข้อมูลที่จะช่วยตนเอง โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในวัยชรา ส่วนบริการการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ยังขาดแคลนอยู่มาก จึงทำให้ผู้สูงอายุตลอดจนลูกหลานใกล้ชิดไม่ได้รับข่าวสารข้อมูลอันจำเป็นแก่การเตรียมตัวเข้าสู่ วัยชรา ขาดการจัดระบบงานหรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของตนเองให้เป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างเพียงพอ

๓) ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน ประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ยังทำงานเพื่อหารายได้หลังจากอายุ ๖๐ ปีงานที่ทำส่วนใหญ่ได้แก่งานเกษตรกรรม และงานส่วนตัวซึ่งมีรายได้ต่ำ และไม่มีหลักประกันหลังจากหยุดงานประจำ และเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีผลทำให้ระดับความต้องการผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์และมีฝีมือในการทำงานลดลงจึงมีผลกระทบเรื่องรายได้ของผู้สูงอายุที่จะนำมาใช้จ่ายในบั้นปลายชีวิต

๔) ด้านสังคมและวัฒนธรรม จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลทำให้รูปแบบของครอบครัวขยายเปลี่ยนแปลงไปสู่ครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง และไม่อาจพึ่งพาตนเองได้การร่วมกิจกรรมทางสังคมมีน้อย ทั้งนี้อาจจะมีปัญหา มาจากความรู้สึกว่าตนเองไม่มีประโยชน์มีปัญหาเกี่ยวกับลูกหลาน ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัว และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การแยกตัวจากสังคมและการที่สังคมมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ จากปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุติดตามมา และสถาบันสังคมโดยเฉพาะสื่อมวลชนยังไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในการสร้างค่านิยมในด้านความกตัญญู กตเวทิจึงมีผลทำให้ความเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุลดน้อยถอยลงการให้ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสก็น้อยลง^{๔๔}

การเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นเรื่องธรรมชาติที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้โดยทั่วไปเราถือว่าผู้สูงอายุคือผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป วัยนี้ถือเป็นระยะสุดท้ายของพัฒนาการแห่งชีวิตและการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ที่เกิดในช่วงนี้มักเป็นในทางเสื่อมลงโดยแบ่งการเปลี่ยนแปลงเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านร่างกายได้แก่

- ผิวหนังเหี่ยวย่น สีผิวเปลี่ยนมักเกิดจุดด่าง - ขาว หรือตกรัศ ค้นตามผิวหนังเนื่องจาก ผิวแห้ง เส้นเลือดฝอยแตกง่าย ทำให้มีรอยฟกช้ำตามตัวได้ง่าย

- ผมและขนเปลี่ยนเป็นสีขาว มักหลุดร่วงง่าย

- กล้ามเนื้อและกระดูกไม่แข็งแรง ทำให้เคลื่อนไหวได้ช้า เมื่อเกิดอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ กระดูกมักหักได้ง่าย บางรายที่กระดูกหลังเสื่อมมากจะมีลักษณะหลังโก่ง

- การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดลง ส่วนหนึ่งเกิดจากเลือดเวียนไปยังอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดน้อยลงอวัยวะที่ว่าได้แก่สมองสั่งการซ้ำจำเรื่องใหม่ได้น้อยลงคิดช้าลง

^{๔๔} จิตรา วีรบุรินทร์, “รูปแบบการจัดบริการสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์”, *ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕).

- ประสาทสัมผัสทั้งห้าการรับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสต่าง ๆ ทางผิวหนังลดลง
- ระบบย่อยอาหารการขับถ่ายลดลงการรับรู้รสของลิ้นน้อยลง มีผลให้เบื่ออาหาร ท้องอืด และท้องผูก

- ระบบไหลเวียนเลือด เลือดข้นมากขึ้น ทำให้การไหลเวียนน้อยลง หลอดเลือดแข็งตัวมากขึ้น ทำให้หัวใจต้องสูบฉีดเลือดแรงขึ้น ในขณะที่ความแข็งของกล้ามเนื้อหัวใจลดลง มีผลให้เกิดหัวใจล้มเหลว หรือโรคของเส้นเลือด เช่น ความดันโลหิตสูงได้ง่าย

- ตับและไต ขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายได้ช้า
- ฮอรโมน ต่อมผลิตฮอรโมนต่าง ๆ เสื่อมไป มีผลให้ปริมาณฮอรโมนที่สำคัญต่อร่างกายลดลง ก่อให้เกิดโรคหลายอย่างตามมา เช่น โรคเบาหวาน โรคขาดไทรอยด์ฮอรโมน โรคเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ เป็นต้น

๒) ด้านจิตใจและอารมณ์การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และจิตใจเป็นผลจากสภาพร่างกายที่เสื่อมลง บางรายก็อาจพบกับความสูญเสียบุคคลใกล้ชิดในช่วงนี้อีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไปเพราะความสูงอายุนิดของอารมณ์ที่สูงอายุมักแสดงออกที่ผิดปกติและพบได้บ่อย คืออารมณ์เศร้า เบื่อหน่าย ท้อแท้เหงา ร้องไห้ง่าย น้อยใจบ่อย ๆ ซึม แยกตัว อารมณ์วิตกกังวล ก็พบได้บ้าง มักแสดงออกโดยห่วงใยลูกหลานมากขึ้น บางครั้งก็มีการเครียด หงุดหงิดง่ายบ่อยมากขึ้น อาการทางจิตที่รุนแรง เช่น หูแว่ว ประสาทหลอน หรือหลงผิด หวาดระแวงต่าง ๆ พบได้บ้าง บางครั้งจะมีการสับสนเรื่องวัน เวลา สถานที่และบุคคล กลางคืนไม่นอน เดินวนวายหรือมีอาการขับถ่ายเลอะเทอะ พฤติกรรมเป็นเด็กทารก หรือมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมก็ได้ในกรณีที่สมองเสื่อมมาก ๆ

๓) ด้านสังคม บทบาทและความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคมมักถูกจำกัดให้ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากถูกมองว่าสุขภาพไม่แข็งแรง เกิดภาวะความเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย การสื่อสารกับคนทั่วไปทำได้ลำบาก มีผลให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ในบ้านและมีความรู้สึกที่ว่า ตนเองไม่มีประโยชน์หมดคุณค่า เป็นภาระให้ลูกหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยพึ่งตนเองหรือเป็นที่พึ่งให้สมาชิกในครอบครัวต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับการช่วยเหลือและถ้าผู้ใกล้ชิดไม่ให้ความสนใจ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรงถึงขั้นทำร้ายตนเองได้^{๔๕}

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ มี ๓ ด้าน ดังนี้

- ๑) การเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ ได้แก่
 - ผิวหนังแห้งบาง เหี่ยวยุบ มักมีอาการคัน ขาดความมันและความยืดหยุ่น มีรอยเขียวช้ำเกิดขึ้นได้ง่าย
 - ต่อมเหงื่อลดลง การขับเหงื่อลดลง ทำให้ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิของอากาศได้ไม่ดี
 - ผมและขนร่วง เปลี่ยนเป็นสีขาวหรือหงอก ทำให้ผมบาง หัวล้าน

^{๔๕} มัลลิกา มัติโก และรัตนา เพ็ชรอุไร, ประมวลสถานการณ์ทางสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุไทย, วิเคราะห์จากวิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : กองบริหารงานวิจัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

- ระบบประสาทสัมผัส ตาจะเปลี่ยนเป็นสายตาวัว หู ประสาทรับเสียงเสื่อม หูตึง จมูก ประสาทรับกลิ่นบกพร่อง ลิ้น รู้รสน้อยลง

- ระบบทางเดินอาหาร ฟันหักมากขึ้น ทำให้เคี้ยวอาหารไม่ละเอียด ประสาทที่ควบคุมการกลืนทำงานน้อยลง ทำให้กลืนอาหารลำบาก อาหารย่อยไม่ดี ขับถ่ายอุจจาระไม่ปกติ

- ระบบทางเดินหายใจ ปอดเสื่อมลงเหนื่อยง่าย กล่องเสียงเสื่อม

- ระบบหัวใจและหลอดเลือด กล้ามเนื้อหัวใจอ่อนลง ความดันโลหิตสูงขึ้น

- ระบบทางเดินปัสสาวะ ไต ทำหน้าที่เสื่อมลง ขับถ่ายของเสียได้น้อย

- ระบบประสาทและสมอง สมองเสื่อม ความรู้สึกช้า บางคนหลงลืมง่าย

- ฮอร์โมนเพศเอสโตรเจน และแอนโดรเจนลดลง เกิดกระดูกพรุน เปราะหักง่าย

๒) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความกดดันทางอารมณ์ และจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเกษียณอายุ การสูญเสียบทบาทในการเป็นหัวหน้าครอบครัว ญาติ คนใกล้ชิดและเพื่อนเหล่านี้ มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุ

๓) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่

- การเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพและบทบาททางสังคม เช่น ผู้เกษียณอายุต้องออกจากงาน การสูญเสียบทบาทในการเป็นผู้นำของครอบครัว

- การถูกทอดทิ้ง สังคมปัจจุบัน หนุ่มสาวมีการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ ผู้สูงอายุต้องอาศัยในถิ่นเดิมตามลำพัง

- การเสื่อมความเคารพ คนส่วนใหญ่มักมองว่าผู้สูงอายุมีสมรรถภาพ ความสามารถ น้อยลงและไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทำให้ผู้สูงอายุในฐานะผู้มีประสบการณ์ถูกเสื่อมความเคารพ

จากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๓ ด้าน ทำให้ผู้สูงอายุหมดหวัง ท้อแท้ในชีวิต โดยเฉพาะคนที่รับการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ก่อให้เกิดความเครียด ความคับข้องใจ ประกอบกับสังคมรอบข้างไม่เกื้อหนุนทางด้านกำลังใจ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุนั้นเกิดปัญหาทางสุขภาพจิตได้^{๔๖}

จากบทความข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาพอสรุปได้ว่า ปัญหาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ คือ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งส่งผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพทางกาย สุขภาพจิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาคือ ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัยเกิดจากความเสื่อมโทรมของระบบต่าง ๆ ทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง เกิดการเจ็บป่วยและเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิตและอารมณ์ของผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การสูญเสียสมรรถภาพทางสังคมและหน้าที่การงาน ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านครอบครัว ปัญหาทางสังคม และปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม

^{๔๖} นพพรณพร อุทโธ, “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อพัฒนาชุมชนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

ตารางที่ ๒.๕ สรุปปัญหาของผู้สูงอายุ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมาลี สังข์ศรี	กล่าวถึง ปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอาจแบ่งประเด็นหลัก คือ ๑) ปัญหาสุขภาพ ๒) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ๓) ปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ
สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย	ได้กล่าวถึงปัญหาที่ผู้สูงอายุมักประสบมาก คือ ๑) ปัญหาสุขภาพอนามัย ๒) ปัญหาสุขภาพจิตและอารมณ์ ๓) ปัญหาทางครอบครัว ๔) ปัญหาที่อยู่อาศัย ๕) ปัญหาทางสังคม ๖) ปัญหาการปรับตัว ๗) ปัญหาเศรษฐกิจ ๘) ปัญหาการใช้เวลาว่าง ๙) ปัญหาความหวาดเหว ๑๐) ปัญหาด้านความรู้ผู้สูงอายุ ๑๑) ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง
จิตรา วีรบุรินทร์	ได้กล่าวถึงปัญหาของผู้สูงอายุไว้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านสุขภาพอนามัย ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านความมั่นคง ๔) ด้านสังคมและวัฒนธรรม
มัลลิกา มัติโก และคณะ	ได้กล่าวถึงปัญหาของผู้สูงอายุไว้ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านร่างกาย ๒) ด้านจิตใจและอารมณ์ ๓) ด้านสังคม
นพพรณพร อุทโธ	ได้กล่าวถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ มี ๓ ด้าน ดังนี้ ๑) การเปลี่ยนแปลงด้านสรีระ ๒) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ ๓) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาค้นคว้า “แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ” จากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ประมวลสาระสำคัญไว้ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาค้นคว้าความหมายของคำว่า ผู้สูงอายุ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายคำจำกัดความของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการเรียนรู้ทักษะใหม่ รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพถ่ายทอดองค์ความรู้และความสามารถให้แก่ชุมชนและคนในสังคม เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาตนเอง การคุ้มครองดูแลสิทธิการสนับสนุนสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การสร้าง

ประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม การสนับสนุนคุณค่าภูมิปัญญาและวัฒนธรรมและคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยมีองค์ประกอบหลักในการจัดตั้งและบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเรียกว่า หลัก ๕ ก ประกอบด้วย กลุ่มหรือแกนนำ กรรมการ กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน กิจกรรม และกองทุน โดยโรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งจัดตั้งในอาคารเรียนเก่าตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุวัด บ้านของผู้ก่อตั้งหรือศูนย์รวมทำกิจกรรมของพื้นที่ในชุมชน^{๔๗}

“โรงเรียนผู้สูงอายุ” ในฐานะที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่น โดยอธิบายว่า “โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งเสริมคุณค่าในตัวเองให้กับผู้สูงอายุและเป็นพื้นที่สุขภาพ โดยมีกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุผ่านการให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวของผู้สูงอายุในเรื่องของสุขภาพ ทักษะอาชีพ การใช้เทคโนโลยีนอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เห็นคุณค่าของตัวเอง และเสริมสร้างคุณภาพทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุ โดยหัวใจสำคัญของโรงเรียนผู้สูงอายุคือ “การทำงานด้วยความเป็นจิตอาสา”^{๔๘}

“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นหนึ่งในนวัตกรรมการดูแลทางด้านสุขภาพ ที่ได้มาจากแนวคิดการพัฒนางานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่ผู้สูงอายุได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องของการดูแลสุขภาพของตนเองให้สมกับวัย นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ถึงการป้องกันและการรับมือเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพ และยังเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพ^{๔๙}

“โรงเรียนผู้สูงอายุ” ว่าเป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้แก่ผู้สูงอายุควรที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทางการศึกษา โดยได้รับการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางในการให้ความรู้และการศึกษา รวมถึงเรียนรู้บทเรียนของการใช้ชีวิตในวัยชรา เพื่อเป็นการปรับตัวให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต^{๕๐}

“โรงเรียนผู้สูงอายุ” ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ ในรูปแบบของแนวคิดเรื่องการศึกษา นอกโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงก่อให้เกิดการเผยแพร่แลกเปลี่ยนความรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อการให้ผู้สูงอายุเป็น “ผู้สูงอายุที่มีความพลัดพลัง (Active Aging)” เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุกลายเป็นภาระของสังคมและสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ในบริบทของประเทศไทยการเริ่มต้นของการเกิดโรงเรียนผู้สูงอายุเริ่มต้นมาจากการเป็นชมรม

^{๔๗} กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**, (กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

^{๔๘} ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และคณะ, “โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นอีสาน”, **วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัครวารสารพัฒนาศาสตร์**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : ๑๓๓.

^{๔๙} วรนาถ พรหมสวร และคณะ, **โรงเรียนผู้สูงอายุมุมมองตามบริบทชุมชนท้องถิ่น สุรินทร์**, (สุรินทร์ : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบ, ๒๕๕๙), หน้า ๑๑๕.

^{๕๐} ยุพิน ทรัพย์แก้ว, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช”, **วารสารการพยาบาลและการศึกษา**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙) : ๒๕.

ผู้สูงอายุภายในชุมชนเป็นหลักที่มีรูปแบบของกิจกรรมไม่ตายตัว เพื่อตอบสนองความเหมาะสมและความต้องการของผู้สูงอายุ^{๕๑}

จากบทความข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาพอสรุปได้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่งเพื่อพัฒนาศักยภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมปัจจุบันได้ภายใต้แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตารางที่ ๒.๖ สรุปความหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมกิจการผู้สูงอายุ	“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการเรียนรู้ทักษะใหม่ รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพถ่ายทอดองค์ความรู้และความสามารถให้แก่ชุมชนและคนในสังคม
ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และคณะ	“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งเสริมคุณค่าในตัวเองให้กับผู้สูงอายุ และเป็นพื้นที่สุขภาวะ
วรรณถ พรมศวร และคณะ	“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นหนึ่งในนวัตกรรมการดูแลทางด้านสุขภาพ ที่ได้มาจากแนวคิดการพัฒนางานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่ผู้สูงอายุได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องของการดูแลสุขภาพของตนเองให้สมกับวัย
ยุพิน ทรัพย์แก้ว	“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้แก่ผู้สูงอายุควรที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทางการศึกษา โดยได้รับการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง
เพ็ชรี รูปะวิเชตร และคณะ	“โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในรูปแบบของแนวคิดเรื่องการศึกษา นอกโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

^{๕๑} เพ็ชรี รูปะวิเชตร และคณะ, “กลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพลัดพลังในผู้สูงอายุ”, ศีษาสาสตรสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑) : ๑๗.

๒.๓.๒ แนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคมและส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน”

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง” และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดีวัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ^{๕๒}

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

- ๑) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
- ๒) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
- ๓) เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
- ๔) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
- ๕) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
- ๖) เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบต่อไป^{๕๓}

โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงาน ของโรงเรียนผู้สูงอายุและเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงานและถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุอาจเป็นฝ่ายส่งเสริม ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหรือข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

๒) ประธานสภากรรมการบริหาร องค์ประกอบนี้เป็นส่วนสำคัญมาก และถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นประธานสภากรรมการบริหาร ส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่เป็นผู้ริเริ่มงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มีความสำคัญในการประสานงาน และรังสรรค์กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

๓) คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ถือเป็นหนึ่งในเงื่อนไขของความสำเร็จ เพราะกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ กำหนดจำนวนคณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนอยู่กับการแบ่งหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ละแห่ง

^{๕๒} กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๙), หน้า ๔.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

๔) ทีมวิทยากรจิตอาสา เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการ บำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งใน ลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น กศน. ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตร รพ.สต. โรงพยาบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละ จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น^{๕๔}

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑) ด้านสุขภาพ ช่วยให้เกิดคลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืนรู้สึกภาคภูมิใจและ ตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง

๒) ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

๓) ด้านเศรษฐกิจ ได้เรียนรู้ทักษะด้านอาชีพ สามารถสร้างงานสร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป

๔) ด้านสภาพแวดล้อม มีสถานที่ในการทำกิจกรรม และมีการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

๑) โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

๒) โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน^{๕๕}

จากบทความข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ทักษะด้านอาชีพ สามารถสร้างงานสร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเอง มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไป

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย ๒ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๓๒๘ คน^{๕๖} โดยกำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุ

บริบทข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย

อำเภอบ้านค่ายมีโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ด้วยกัน ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

มหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้ริเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยอาศัยศาลาการเปรียญของวัดบ้านค่าย ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นสถานที่ดำเนินการจัดตั้ง และได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย^{๕๗} ไว้ดังนี้

๑. พระครูพิพัฒนชัยภรณ์	เจ้าอาวาสวัดบ้านค่าย	ประธานที่ปรึกษา
๒. นายบุญเกิน	ลอยแก้ว	ประธานสภากรรมการ
๓. นายวิโรจน์	สุวรรณสว่าง	รองประธานสภากรรมการ
๔. นายประยูร	สดใส	รองประธานสภากรรมการ
๕. นายสุนทร	วรสวัสดิ์	สภากรรมการ
๖. นางลักขณา	เรืองภักดี	สภากรรมการ
๗. นายอนุชาติ	ทนศิริ	สภากรรมการ
๘. นางอุบล	สุภาพพันธ์	สภากรรมการ
๙. นางวรินทรา	เฟื่องสวัสดิ์	สภากรรมการ
๑๐. นางสนอง	สุกโรตม	สภากรรมการ
๑๑. นางบุญชู	ตรีสุคนธ์ภูษา	สภากรรมการ
๑๒. นางวาสนา	สุดอาราม	เหรัญญิก/การเงิน
๑๓. นางปัทมพร	อินทพิชัย	ผู้ช่วยเหรัญญิก/การเงิน
๑๔. นางลลิตา	มั่งหมายผล	ผู้ช่วยเหรัญญิก/การเงิน

ส่วนโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้ริเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยอาศัยศาลาการเปรียญของวัดป่าหวาย ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นสถานที่ดำเนินการจัดตั้ง และได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว^{๕๘} ไว้ดังนี้

^{๕๖} กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๘.

^{๕๗} พระครูพิพัฒนชัยภรณ์, แต่งตั้งคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย, จังหวัดระยอง, คำสั่งเจ้าคณะอำเภอบ้านค่าย ที่ ๙/๒๕๖๐, ณ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐. (อึดสำเนา).

^{๕๘} องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว, แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง, คำสั่งองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ที่ ๑๓๔๕/๒๕๖๕, ณ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๕. (อึดสำเนา).

๑.กรรมการที่ปรึกษา

- ๑) พระครูประภัสร์โพธิคุณ
- ๒) นายอำเภอบ้านค่าย
- ๓) ส.ส.ธรา ปิตุเตชะ
- ๔) นายสุจินต์ สุขเกิด
- ๕) นายณรงค์ ศรีเดช
- ๖) นายชัชวาลย์ สดภิบาล
- ๗) นายไทรภพ บรรเท็งสุข
- ๘) นายสมพงษ์ เวชกามา
- ๙) ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในเขตตำบลหนองบัว
- ๑๐) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว
- ๑๑) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านหนองกรับ
- ๑๒) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านมาบป่าหวาย
- ๑๓) ผู้แทนบริษัทไทยเปเปอร์มิลล์ จำกัด
- ๑๔) ผู้จัดการบริษัทสวนอุตสาหกรรมโรจนะ จำกัด (มหาชน)
- ๑๕) ผู้แทนบริษัทไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน)
- ๑๖) ผู้แทนบริษัท ดับบลิวเอชเอ อินดัสเตรียล เอสเตท ระยอง จำกัด

๒. คณะกรรมการสถานศึกษา

- ๑) นายสุจินต์ สุขเกิด
- ๒) นายสมพงษ์ เวชกามา
- ๓) นายไทรภพ บันเทิงสุข
- ๔) นายพิน ชำนาญเรียน
- ๕) นายอวิรุทธ์ หูทอง
- ๖) นางพัฒน์นิภา ชัยปทุม
- ๗) นางสาวภรณี อุดลประเสริฐ
- ๘) นางสาวกมลธิดา มะลิตัน

๓. คณะกรรมการทำงานโรงเรียน

- ๑) นายกมล เมฆโหรา
- ๒) นางมาริษา ธารามาศ
- ๓) นายเอกพงษ์ สืบเสนาะ
- ๔) นายวีรศักดิ์ ธารามาศ
- ๕) นายชำนาญ โพธิ์ทองนาค
- ๖) นางสาวสุมาลี ชื่นฤดี
- ๗) นางสาวภรณี อุดลประเสริฐ
- ๘) นางสาวกมลธิดา มะลิตัน
- ๙) นายนราธร สิบบุตร

๑๐) ครู รักษาการแทน ผู้อำนวยการ ศพด. ทั้ง ๗ แห่ง ในตำบลหนองบัว

๔. คณะกรรมการฝ่ายดำเนินงานและฝึกอบรม

- ๑) นายทิม บุญรอด
- ๒) นางพัฒานิกา ชัยปทุม
- ๓) นางสาวอารีรัตน์ พูนปาน
- ๔) นางเตือน สหัสโชติ
- ๕) นายสุวิทย์ เรืองฤทธิ์
- ๖) นามประสิทธิ์ สิทธิเวทย์
- ๗) นายอำเภอ บุญรอด
- ๘) นายทองอินทร์ นวลสิน
- ๙) นายเที่ยง ศิริวัฒน์
- ๑๐) นายสุนทร วรสวัสดิ์
- ๑๑) นางสาววชิรินทร์ ดำรงสกุลชัย
- ๑๒) นางกณพิชญา เมฆโหรา
- ๑๓) นางชุตिकाญจน์ ประดับผล
- ๑๔) เจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.หนองกรับ
- ๑๕) นายสมชาย เทียนโชติ
- ๑๖) นายชัชวาล สดภิบาล
- ๑๗) นางสาวสายใจ รุ่งรัตน์
- ๑๘) นางทองสุข รุ่งรัตน์
- ๑๙) นายเสน่ห์ วงษ์ไตรรัตน์
- ๒๐) นายพีระพงษ์ สุรพันธ์
- ๒๑) นางสมลักษณ์ สุธรรม
- ๒๒) นางพะยอม สาครเสถียร
- ๒๓) นายอริญ แจ่มศรีใส
- ๒๔) นางสาวจิตรา บัวทอง
- ๒๕) นายนิรุทธิ์ ธารามาศ
- ๒๖) นายชัยลักษณ์ เกตุวารินทร์
- ๒๗) นางสาวกร วงศ์สุวรรณ
- ๒๘) นายชำนาญ โพธิ์ทองนาค

๕. คณะกรรมการฝ่ายวัดผลและประเมินผล

- ๑) นายวิรัชดี ธารามาศ
- ๒) นายเอกพงศ์ สืบเสนาะ
- ๓) นางสาวอัมรา ฉายกระจำง

๖. คณะกรรมการฝ่ายทะเบียน

- ๑) นายชำนาญ โพธิ์ทองนาค

๒) ครู รักษาการแทน ผู้อำนวยการ ศพด. ทั้ง ๗ แห่ง ในตำบลหนองบัว

๗. คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

- ๑) นายกมล เมฆโหรา
- ๒) นางสาวภรภัค อุบลประเสริฐ
- ๓) นางมาริษา ธารามาศ
- ๔) นางสาวสุมาลี ชื่นฤดี

กรอบหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. ชื่อหลักสูตร

ทั้ง ๒ โรงเรียนใช้หลักสูตรการเรียนรู้เหมือนกัน คือ หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๓ กลุ่มวิชา ได้แก่

- ๑) วิชาชีวิต (๕๐%) หมายถึง ความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- ๒) วิชาชีพ (๓๐%) หมายถึง แนวทางการส่งเสริมความรู้ ทักษะด้านอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ
- ๓) วิชาการ (๒๐%) หมายถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

๒. จำนวนชั่วโมงที่เรียนตลอดหลักสูตร

- ๑) ระยะเวลาเรียน ๑๒ เดือน เรียนเดือนละ ๒ วัน (ทุกวันเสาร์ที่ ๒ และ ๔ ของเดือน) วันละ ๔ ชั่วโมง
- ๒) เรียนไม่น้อยกว่า ๔๘ ชั่วโมง แบ่งเป็นภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ
- ๓) ผู้เรียนไม่ควรเกินห้องละ ๕๐ คน

๓. การประเมินผล

ใช้แบบทดสอบ คู่มืองาน วัดความพึงพอใจของผู้เรียน และไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐

๔. ผลที่คาดหวัง

ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ พึ่งตนเองได้นานที่สุด^{๕๙}

ตารางที่ ๒.๗ จำนวนผู้สูงอายุที่ศึกษาในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย

โรงเรียน	จำนวนผู้สูงอายุ		
	ชาย	หญิง	รวม
มหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย	๔๘	๑๔๖	๑๙๔
โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว	๒๗	๑๐๗	๑๓๔
รวมผู้สูงอายุ	๗๕	๒๕๓	๓๒๘

^{๕๙} สภามหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย, คู่มือการดำเนินงานมหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย, (ระยอง : สภามหาวิทยาลัยผู้สูงวัยอำเภอบ้านค่าย, ๒๕๖๓), (อัดสำเนา).

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธี

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธี มีนักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

พระครูปลัดสุรัตน์ ธมมสุโท (ภูมาลี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID - ๑๙” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การจัดการโรคระบาดที่เกิดขึ้นตามคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น ได้กล่าวถึงความหมาย วิธีการป้องกันและวิธีการบำบัด รวมไปถึงหลักพุทธธรรมสำหรับการป้องกันโรคระบาด สรุปออกเป็น ๒ ประเด็น คือ ๑) การจัดการโรคระบาดที่เกิดทางกาย และ ๒) การจัดการโรคระบาดที่เกิดทางใจ ๒. การแพร่ระบาดและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด - ๑๙ ถือว่ายังไม่ได้ยุติลงยังคงมีการแพร่ระบาดเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และด้วยเป็นเชื้อโรคอุบัติใหม่จึงยังไม่มีแนวทางป้องกันและรักษาอย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ ระดับที่ ๑ การป้องกันระดับปัจเจกบุคคล คือ ความมีวินัยในตัวเอง และระดับที่ ๒ คือ การป้องกันและการรักษาในระดับสังคม ๓. พุทธวิธีในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด - ๑๙ นั้น พุทธวิธีที่ผู้วิจัยนำเสนอคือ “สู้โควิดด้วยจิตเท่าทัน” นอกจากจะมีหลักธรรมที่เอื้อวยายจิตใจที่ปรากฏในคิลานสูตร ไตรสิกขา และโพชฌังคสูตรแล้ว ยังมีหลักธรรมที่สำคัญคือการมีสติ และมีสมาธิในการเอื้อวยายจิตใจด้วย โดยมีหลักการ ๓ คือ ๑) การรู้เท่าทันก่อนการติดเชื้อโควิด ๒) การรู้เท่าทันขณะที่ติดเชื้อโควิด และ ๓) การรู้เท่าทันหลังการติดเชื้อ พระพุทธศาสนามีวิธีการสำหรับการป้องกัน ๒ แนวทางสำคัญคือ แนวที่หนึ่ง การป้องกันและการรักษาทางด้านร่างกาย และแนวทางที่สองการป้องกันและการรักษาทางด้านจิตใจ^{๖๐}

พระกัมปนาท กิตติวิสุโท (กันทาเดช) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการทางการเคลื่อนไหวโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการด้านการเคลื่อนไหว โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ๑) ด้านร่างกาย ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านกายภาพบำบัด ๒) ด้านสังคม โรงเรียนได้จัดกิจกรรมสร้างสานสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ๓) ด้านจิตใจ โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการโดยใช้ดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด และกีฬา ๔. ด้านปัญญา โดยได้ส่งเสริมการเรียนรู้ ๓ ด้าน คือ ๑. วิชาการ ๒. การเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนปกติ ๓. การฝึกทักษะการเรียนรู้ด้านอาชีพ ๒. การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธ พบว่า ๑) ด้านกาย การนำคุณธรรมพื้นฐานของโรงเรียนคุณธรรม ๑๘ ประการ และการปฏิบัติมารยาทชาวพุทธ มาสอนในชั่วโมงเรียนและกิจกรรมโฮมรูม ๒) ด้านสังคม ส่งเสริมภายใต้โครงการกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม การนำหลักศีล ๕ มาปฏิบัติด้วยการรักษาศีลทุกวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและในชีวิตประจำวัน ๓) ด้านจิตใจ ส่งเสริมภายใต้กิจกรรมชั่วโมงจริยธรรมทุกวันศุกร์ ประกอบด้วย กิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ ทำสมาธิ ตอบปัญหาธรรมะและฟังเทศน์ ๔) ด้านปัญญา

^{๖๐} พระครูปลัดสุรัตน์ ธมมสุโท (ภูมาลี), “พุทธวิธีในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID - ๑๙”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

ส่งเสริมความรู้คู่คุณธรรมด้วยการใช้กระบวนการบรรยายธรรมในห้องเรียน หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเคลื่อนไหว ที่นำมาวิเคราะห์คือ หลักธรรมภาวนา ๔ ประกอบด้วย ๑) กายภาวนา ๒) ศีลภาวนา ๓) จิตภาวนา และ ๔) ปัญญาภาวนา^{๖๑}

คณิตดา กรรณสูต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพทั่วไปของพุทธวิถีการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ คือ ๑) พุทธวิถีการบริหารมีอิทธิพล ๔ ด้าน ได้แก่ พุทธวิถีในการอำนวยการ พุทธวิถีในการองค์กร พุทธวิถีในการกำกับดูแล และพุทธวิถีในการวางแผน ๓) หลักผล ๔ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชน จำกัด ทั้ง ๔ ด้าน ๓. รูปแบบพุทธวิถีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด คือ มีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชน จำกัด ๓ ด้าน คือ การพัฒนาระบบบริหารงานคุณภาพตามมาตรฐานสากล การพัฒนาระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กร และการพัฒนาระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ดังนั้น การบริหารจัดการองค์กรคุณภาพจะเกิดขึ้นได้ด้วยอาศัยหลักผล ๔ มี ๑) ปัญญาผล (กำลังความรู้หรือความฉลาด) ๒) วิริยะผล (กำลังแห่งความเพียร) ๓) อนวัชชผล (กำลังงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต) และ ๔) สังคหผล (กำลังสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือ) โดยมีพุทธวิถีการบริหารเป็นฐานค้ำยันให้องค์กรพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ประกอบด้วย ๑) พุทธวิถีการวางแผน ๒) พุทธวิถีการจัดการองค์กร ๓) พุทธวิถีการบริหารงานบุคคล ๔) พุทธวิถีการอำนวยการ และ ๕) พุทธวิถีการกำกับดูแล^{๖๒}

ธัญญพัทธ์ ภูริพิณินันท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า ๑. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยว พบว่า ๑) หลักอุปทานิยธรรม ๗ ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี ๔ ด้าน ๓. รูปแบบพุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๗ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านสถานที่ ๒) ด้านบุคลากร ๓) ด้านการจัดกิจกรรมภายใน ๔) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ๕) ด้านการประชาสัมพันธ์ ๖) ด้านการประสานงาน ๗) ด้านการมีส่วนร่วม โดยในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีปัจจัย คือ การจัดการการท่องเที่ยว 5A's นอกจากนั้นยังบูรณาการหลักอุปทานิยธรรม ๗ มีลักษณะดังนี้ ๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ๓) ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่

^{๖๑} พระกัมปนาท กิตติวิสุโท (กันทาเดช), “พุทธวิถีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการทางการเคลื่อนไหว โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

^{๖๒} คณิตดา กรรณสูต, “พุทธวิถีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด”, **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

ขัดต่อระเบียบเดิม ๔) ด้านให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ๕) ด้านเคารพสิทธิมนุษยชน ๖) ด้านการให้ความเคารพสถานที่ และ ๗) ด้านให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน^{๖๓}

เกรียงไกร ปัญญาประเสริฐกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารการนิเทศนักศึกษาทวิภาคีแบบมีส่วนร่วม ตามหลักพุทธวิธีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัจจุบันของการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ๒. การพัฒนาระบบการบริหาร ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารการนิเทศนักศึกษาตามหลักศรัทธาผล (การวางแผน) ๒) ด้านการบริหารการนิเทศนักศึกษาตามหลักวิริยะผล (การดำเนินการ) ๓) ด้านการบริหารการนิเทศนักศึกษาตามหลักสติผล (การสังเกตผล) ๔) ด้านการบริหารการนิเทศนักศึกษาตามหลักสมาธิผล (การประเมินผล) และ ๕) ด้านการบริหารการนิเทศนักศึกษาตามหลักปัญญาผล (การสะท้อนผล) ๓. การยืนยันผลระบบการบริหารการนิเทศนักศึกษาทวิภาคีแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธวิธีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความถูกต้อง ความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด^{๖๔}

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธี

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระครูปลัดสุรัตน์ ธมมสุโข (ภูมาลี)	ผลวิจัยพบว่า วิธีการป้องกันและวิธีการบำบัดแบบองค์รวมทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงหลักพุทธธรรมสำหรับการป้องกันโรคระบาด ผู้วิจัยจึงสรุปออกเป็น ๒ ประเด็นหลัก ๆ คือ ๑) การจัดการโรคระบาดที่เกิดทางกาย และ ๒) การจัดการโรคระบาดที่เกิดทางใจ
พระกัมปนาท กิตติวิสุโข (กันหาเดช)	ผลวิจัยพบว่า หลักธรรมภาวนา ๔ และบูรณาการร่วมกับหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง คือ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ ศีล ๕ ปญญา ๓ สัตตบุรุษ ๗ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญมากในการช่วยให้นักเรียนโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่ดีต่อตนเองและสังคม มีสติในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

^{๖๓} ธัญญพัทธ์ ภูริพนินันท์, “พุทธวิธีจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

^{๖๔} เกรียงไกร ปัญญาประเสริฐกุล, “การพัฒนาระบบการบริหารการนิเทศนักศึกษาทวิภาคีแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธวิธีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น”, **ดัชนีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

ตารางที่ ๒.๘ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธี (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
คณิตดา กรรณสูต	ผลวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักพุทธวิธีการบริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ พุทธวิธีในการวางแผน (๓.๙๓) รองลงมาคือพุทธวิธีในการจัดองค์กร (๓.๙๒) พุทธวิธีในการอำนวยการ (๓.๗๑) พุทธวิธีในการกำกับดูแล (๓.๖๖) และพุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล (๓.๖๒) ตามลำดับ
ธัญญพัทธ์ ภูริพิณินันท์	ผลวิจัยพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการประชาสัมพันธ์ ๒) ด้านสถานที่ ๓) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ๔) ด้านบุคลากร ๕) ด้านการจัดกิจกรรมภายใน ๖) ด้านการประสานงาน ๗) ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากทุกด้าน
เกรียงไกร ปัญญาประเสริฐกุล	ผลวิจัยพบว่า การบริหารการนิเทศนักศึกษา ทวิภาคีแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธวิธีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนิเทศนักศึกษา ทวิภาคีแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธวิธีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มีนักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิวิโซ (อิสระศุภานันท์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับ ผู้ปฏิบัติธรรมในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับความคิดเห็น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. แนวทางการบริหารจัดการ ๑) ด้านกายภาพ ควรจัดวางอาคารและต้นไม้ มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยและมั่นคง ปลุกต้นไม้ที่หาง่าย จัดการขยะให้ถูกต้องเหมาะสม ๒) ด้านวิชาการ ควรมีที่อบรม

เป็นส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ทั้งปรีชาปฏิบัติ และปฏิเวธ จัดบวชทุกเดือนเพื่อสร้างศาสนทายาท ๓) ด้านการบริหารจัดการ ควรมีกฎระเบียบเป็นแนวทางให้ปฏิบัติ บริหารจัดการวัดให้ สบาย ง่าย พัฒนา คน งาน และเงินให้เหมาะสม ๓. แนวทางด้านกายภาพ พบว่า ๑) ผังอาคารสถานที่ ระวังเรื่องเสียง กลิ่น และทิศทางลม ๒) มีป้ายและถังขยะทุกประเภท ๓) การปลูกต้นไม้ หาง่ายและโตเร็ว ร่มรื่น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ด้านวิชาการ พบว่า ๑) มีที่อบรมเป็นส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ ทั้งด้าน ปรีชาปฏิบัติ และปฏิเวธ ๒) มีห้องสมุดที่ทันสมัย สามารถทบทวนบทเรียนได้ ๓) จัดบวชพระภิกษุ สามเณรใหม่ทุกเดือนเพื่อสร้างศาสนทายาท สืบต่อพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป ด้านการบริหาร จัดการ พบว่า ๑) บริหารจัดการสัปปายะ ๔ ๒) บริหารปัจจัยตั้งกองทุนต่าง ๆ ๓) หลักการออกแบบ สถานที่ คือ ใช้วัสดุมีคุณภาพ สร้างให้ทนทาน สมถะเป็นระเบียบ มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ห่างจากเสียงรบกวนสร้างบรรยากาศที่ปลอดโปร่ง และภูมิทัศน์สวยงาม^{๖๕}

พระสงฆ์ จันทวนโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ใน ชุมชน ของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน ๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ๓) ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนของคณะสงฆ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารมีการประชุมอยู่ตลอดแต่ปัญหาในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลา เพราะชุมชนต้องมีคณะกรรมการและต้องมีการเสนอเพื่อขออนุมัติต่อไป ด้านกิจกรรมมีการจัด กิจกรรมอยู่แต่น้อยไปควรจะมีให้หลากหลายชนิดเพื่อให้ประชาชนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่ม ด้านอาคารสถานที่ยังมีอยู่น้อยและต้องของงบประมาณดำเนินการปรับปรุงข้อเสนอแนะ ด้านการบริหารผู้บริหารควรทำงานให้เร็วและทันต่อเหตุการณ์ต่างๆ ด้านกิจกรรมควรจะมีการส่งเสริม ให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมเพื่อเสนอแนวคิดใหม่ๆให้มากขึ้น ด้านอาคารควรมีสถานที่ให้เหมาะสม และเพียงพอต่อการจัดกิจกรรม^{๖๖}

พระครูสุตธรรมภาณี (สำนวน โอภาโส) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการ อุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมของ วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) อำเภอน้ำพอง จังหวัด ขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การบริหารจัดการอุทยานการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ๒) รูปแบบการบริหารจัดการมี องค์ประกอบหลัก ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านพิพิธภัณฑ์หรือมุมแสดงนิทรรศการให้ความรู้ ด้านการ จัดการศึกษา สถานที่เผยแพร่ข้อมูล ด้านความสะอาด ด้านการจัดทำแผนงาน/โครงการ และการ

^{๖๕} พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิโช (อิสระศุภานันท์), “การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้สำหรับ ผู้ปฏิบัติธรรมในจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

^{๖๖} พระสงฆ์ จันทวนโณ, “การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ของคณะสงฆ์อำเภอ วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

จัดทำแผนผังวัดและการจัดเก็บเอกสารที่สำคัญ และตัวชี้วัด ๔๒ ตัวชี้วัด ๓) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมของวัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด^{๖๗}

พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโ (อินทชาติ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) ผลการเปรียบเทียบพบว่า นักเรียนที่มีอายุ และวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ส่วนนักเรียนที่มีเพศ และวุฒิทางการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ๓) แนวทางในการจัดการศึกษาธรรมศึกษา พบว่า (๑) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน (๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องมีความหลากหลาย เน้นการมีส่วนร่วม (๓) ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ควรจัดสถานที่ในการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สถานที่จัดการเรียนการสอนต้องมียุทธศาสตร์ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน (๔) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่แก่พระสอนศีลธรรม การใช้สื่อการเรียนการสอนต้องมีความหลากหลาย ควรเลือกใช้สื่อให้มีความเหมาะสม (๕) ด้านการวัดและประเมินผล ควรร่วมกันสร้างเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ทางโรงเรียนใช้อยู่ ควรใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลาย และเหมาะสมกับระดับความรู้และช่วงวัยของนักเรียน^{๖๘}

จตุรนต์ เพชรสังคุณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศ ตามหลักสัปปริสธรรม ๗” ผลการวิจัยพบว่า ๑. องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ภาวะผู้นำผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ๒) คุณภาพบุคลากรตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ๓) การวางแผนบริหารจัดการตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ๔) ความร่วมมือของเครือข่ายตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ๕) คุณภาพผู้เรียนตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ๖) การดำเนินการตามหลักสัปปริสธรรม ๗ และ ๗) การพัฒนาบุคลากรตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ๒. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ส่วนที่ ๒ ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศตามหลักสัปปริสธรรม ๗

^{๖๗} พระครูสุตธรรมภาณี (สำนวน โอภาโส), “รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมของ วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

^{๖๘} พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโ (อินทชาติ), “สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, *สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

ปริสธรรม ๗ ส่วนที่ ๓ เงื่อนไขความสำเร็จ ๓. การยืนยันผลรูปแบบการบริหารจัดการ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบมีความถูกต้อง ความเหมาะสม^{๖๙}

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิชิโซ (อิสระศรุตานันท์)	ผลวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง ๓ ด้าน ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านวิชาการ และ ๓) ด้านการบริหารจัดการ
พระสง่า จันทวนโณ	ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ๓) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบว่า แก้ปัญหาล่าช้า กิจกรรมมีน้อยไป อาคารสถานที่น้อย ควรทำงานให้เร็ว จัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น สร้างอาคารให้เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม
พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโม (อินทชาติ)	๑) สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ๒) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า นักเรียนที่มีอายุ และวุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีเพศ และวุฒิทางการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ๓) แนวทาง คือ จัดให้มีการอบรม ให้นักเรียนมีส่วนร่วม จัดสถานที่ให้มีความเหมาะสม จัดหาวิทยากร และมีการวัดประเมินผล

^{๖๙} จงดี เพชรสังคุณ, “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศ ตามหลักสัปปริสธรรม ๗”, *ดัชนีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

ตารางที่ ๒.๙ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระครูสุตธรรมภาณี (สำนวน โอภาโส)	ผลวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานที่เผยแพร่ข้อมูล รองลงมาคือ ความสะอาด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การจัดการศึกษา สภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ การจัดทำแผนงาน/โครงการ รองลงมาคือ สถานที่เผยแพร่ข้อมูล และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การจัดทำแผนผังวัดและการจัดเก็บเอกสารที่สำคัญ ตามลำดับ
จงดี เพชรสังคุณ	ผลวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ มีนักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (เดช ฐานวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสนาภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า หลักการพัฒนาชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาชีวิตให้เจริญยิ่งขึ้นโดยการพัฒนาทั้งด้านกาย ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และด้านปัญญา สภาพปัญหาของผู้สูงอายุ แบ่งออกได้เป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ ได้แก่ ปัญหาด้านการเจ็บป่วยผู้สูงอายุ ๒) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาสังคมระดับครอบครัว ๓) ด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ปัญหาด้านความเหงาโดดเดี่ยว ๔) ด้านปัญญา ได้แก่ ปัญหาด้านการหลงลืม แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า การใช้หลักภavana ๔ มาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุนั้น โดยการประยุกต์หลักภavana ๔ มาใช้ให้เหมาะสม

กับการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขมีวิถีชีวิตที่ดีทางด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา^{๗๐}

สมพจน์ หวลมานพ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า ๑) การออกแบบสถาปัตยกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก คือ ออกแบบตามบริบทท้องถิ่น เน้นสัญลักษณ์ท้องถิ่น ทุกเพศทุกวัยใช้งานร่วมกันได้ เน้นความเท่าเทียม ส่งเสริมผู้สูงอายุพึ่งพาตนเอง เน้นความปลอดภัย กลมกลืนกับธรรมชาติ ร่มรื่น มีพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้ง ๒) กิจกรรมสุนทรียะศิลป์ ๗ ประเภท ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข เข้าใจธรรมชาติของชีวิต สุขภาวะดีทั้ง ๔ มิติ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ปัญญา พัฒนาทักษะการใช้มือ แขน และนิ้ว เพิ่มความแข็งแรงของร่างกาย ดำเนินชีวิตด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี เห็นคุณค่าของตนเอง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ถ่ายทอดประสบการณ์สู่รุ่นหลัง ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม ๓) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก มีหลักสูตรหลากหลาย เน้นกิจกรรม ส่งเสริมสุขภาพ ฝึกอาชีพเสริม ไม่เน้นเนื้อหาวิชาการมาก เน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการผู้สูงอายุ มุ่งให้ผู้สูงอายุมีความสุขกาย ใจ ในบ้านปลายชีวิต^{๗๑}

มิ่งขวัญ คงเจริญ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” ผลการศึกษา พบว่า ๑. จากการศึกษาสภาพทั่วไป พบว่า มีหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลเป็นส่วนใหญ่ รองลงมา คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สภาพโรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่หน่วยงาน เป็นอาคารชั้นเดียว มีห้องน้ำแยกหญิงชาย บางแห่งมีการออกแบบให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุผู้เรียนสูงอายุมีรายได้ระดับพออยู่พอกิน ๒. องค์ประกอบของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ความเข้มแข็งของกลุ่มแกนนำและสมาชิกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการมีเป้าหมายร่วมกัน มีกิจกรรมต่อเนื่องและหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญา มีกองทุนและงบประมาณสนับสนุน การบริหารจัดการที่ดีและการจัดการตนเองได้มีความเกื้อกูล สามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมทำประโยชน์ต่อชุมชน โดยรูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุมี ๓ รูปแบบ คือโรงเรียนผู้สูงอายุโดยชุมชนจัดการตนเองโรงเรียนผู้สูงอายุโดยพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และโรงเรียนผู้สูงอายुरูปแบบบูรณาการผสมผสาน ๓. การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย มีแนวทางการพัฒนา ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) การพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ (๒) การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในฐานะการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (๓) การเผยแพร่องค์ความรู้ของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุและ (๔) การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุและคนในสังคม^{๗๒}

^{๗๐} พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (เดช ฐานวโร), “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

^{๗๑} สมพจน์ หวลมานพ, “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก”, **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

^{๗๒} มิ่งขวัญ คงเจริญ และคณะ, “การพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๒) : ๑๒๑-๑๓๓.

ธวัช คิดอ่าน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การดำเนินงาน คือ คณะผู้บริหารเทศบาลได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการ จัดตั้ง วางรูปแบบแนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนขั้นตอนในการดำเนินงาน ระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๒. กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียน พบว่ามี ๖ กิจกรรม ดังนี้ ๑) กิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ๒) กิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ๓) กิจกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม ๔) กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ ๕) กิจกรรมการส่งเสริมด้านอาชีพและการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ๖) กิจกรรมด้านนันทนาการ ๓. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีทั้งหมด ๕ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการดำเนินงานกิจกรรมของผู้สูงอายุ ๒) ด้านคุณภาพของผู้สูงอายุ ๓) ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ ๔) ด้านโรงเรียนผู้สูงอายุ ๕) ด้านการมีส่วนร่วม^{๗๓}

เกวลิน จารเทพ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ มีขอบข่ายบริหาร ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกิจกรรม ๒) ด้านกรรมการ ๓) ด้านกองทุน ๔) ด้านภาคีเครือข่าย ดำเนินการโดยทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ในการดำเนินงาน จัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ๒. รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ๔ ด้าน ๑) ด้านกิจกรรม คือ (๑) กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียนให้ความรู้ ๓ หมวดวิชา คือ วิชาชีวิต วิชาชีพ วิชาการ (๒) กิจกรรมที่จัดขึ้นภายนอกโรงเรียน กิจกรรมศาสนา จิตอาสา การบำเพ็ญประโยชน์ ๒) ด้านกรรมการ คือ (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (๒) คณะกรรมการบริหาร ๓) ด้านกองทุน คือ (๑) แหล่งที่มากองทุน คือ สร้างกองทุนด้วยตนเอง, ขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน, ขอรับบริจาค, รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นักเรียนผู้สูงอายุ (๒) วิธีการเข้าถึงแหล่งกองทุน (๓) การใช้ประโยชน์จากแหล่งกองทุน ๔) ด้านภาคีเครือข่ายคือ (๑) ภาคีเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่ม (๒) ภาคีเครือข่ายองค์กรภายนอก ๓. ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบรูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความเป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้^{๗๔}

^{๗๓} ธวัช คิดอ่าน, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

^{๗๔} เกวลิน จารเทพ, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระครูวิเวกสุตธารณ์ (เดช ฐานวโร)	การใช้ภาวนา ๔ มาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุนั้น คือ การแก้ปัญหา ด้านกายภาพ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านอารมณ์และจิตใจ และแก้ปัญหาผู้สูงอายุ โดยการประยุกต์หลักภาวนา ๔ มาใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตที่ดีทั้งร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา
สมพจน์ หวลมานพ	ผลการวิจัยพบว่า ๑) สถาปัตยกรรม : ออกแบบให้ผู้สูงอายุ คนพิการ และคนทั่วไปใช้ร่วมกันได้ เน้นความปลอดภัย กลมกลืนกับธรรมชาติ มีพื้นที่กิจกรรมกลางแจ้ง ๒) กิจกรรม : ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข พัฒนาทักษะ สุขภาพดี ดำเนินชีวิตได้ ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ๓) การจัดการศึกษา : หลักสูตรหลากหลาย เน้นกิจกรรม ส่งเสริมสุขภาพ ฝึกอาชีพเสริม เน้นความต้องการผู้สูงอายุ มุ่งให้มีความสุขกายใจ
มิ่งขวัญ คงเจริญ และคณะ	ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย มีแนวทางการพัฒนา ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) การพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ (๒) การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในฐานะการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (๓) การเผยแพร่องค์ความรู้ของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุและ (๔) การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุและคนในสังคม
ธวัช คีตอ่าน	ผลการวิจัยพบว่า ในการดำเนินงานเทศบาลสนับสนุนบุคลากรและงบประมาณ โดยมีกองสวัสดิการสังคมดูแลรับผิดชอบ มีการวางแผนและจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
เกวลิณ จารเทพ	ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีขอบข่ายบริหาร ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกิจกรรม ๒) ด้านกรรมการ ๓) ด้านกองทุน ๔) ด้านภาคีเครือข่าย ดำเนินการโดยทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ในการดำเนินงาน จัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

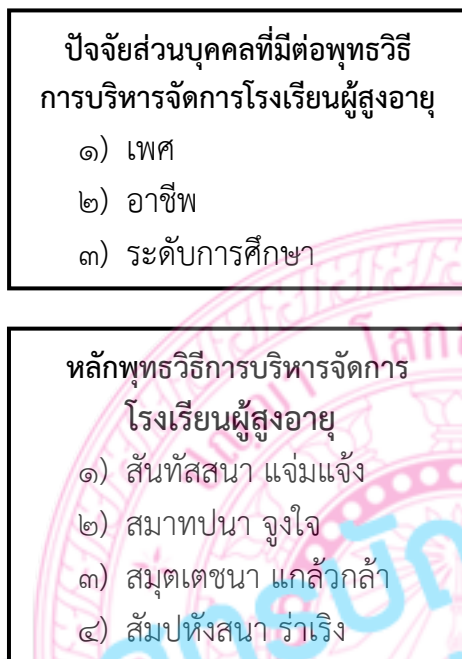
งานวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยสามารถสรุปแผนกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา
๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ๔) สัมปหังสนา ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง^{๗๕}
๓. ศึกษาแนวคิด เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพ ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านเศรษฐกิจ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม^{๗๖}

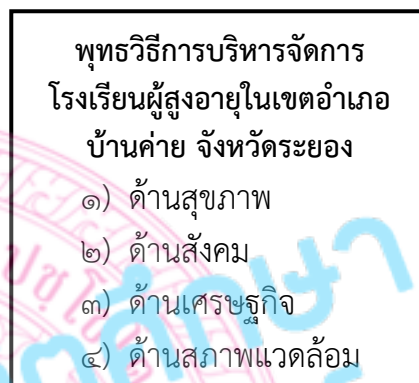
^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๕๑.

^{๗๖} กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๙), หน้า ๗.

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อนำเสนอพุทธการวิธีบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อประเมินสภาพ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และเพื่อให้เกิดการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้น สำหรับวิธีการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้ง ๒ แห่ง มีจำนวน ๓๒๘ คน^๑

๒. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัย โดยทำการสุ่มจากจำนวน ได้แก่ ผู้สูงอายุที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้ง ๒ แห่ง มีจำนวน ๓๒๘ คน โดยใช้สูตรของทาร์โร มาเน^๒ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ประชากรทั้งหมด ๓๒๘ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{328}{1+328(0.05)^2} \\ n &= \frac{328}{1+328(0.0025)} \\ n &= \frac{328}{1.82} \\ n &= 180 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๐ คน

๓. วิธีการสุ่มตัวอย่าง

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้ง ๒ แห่ง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๑๘๐ คน ข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสมของประชากรแต่ละโรงเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ดังนี้

$$n = \frac{nN}{N^1}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
N = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม
N¹ = จำนวนประชากรทั้งหมด

^๑ กรมกิจการผู้สูงอายุ, พื้นที่มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ, ภาคกลาง, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๖), หน้า ๑๘.

^๒ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, (พระนครศรีอยุธยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๕๑.

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับ คณะกรรมการผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อขออนุญาตในการดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสุ่ม ตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จากผู้สูงอายุ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังแสดงในตารางนี้

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	โรงเรียน	จำนวนประชากร (คน)	สัดส่วน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
๑	มหาวิทยาลัยผู้สูงอายุอำเภอบ้านค่าย	๑๙๔	$180 \times 194 / 328$	๑๐๖
๒	โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว	๑๓๔	$180 \times 134 / 328$	๗๔
รวมกลุ่มประชากร		๓๒๘	รวมกลุ่มตัวอย่าง	๑๘๐

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็น ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

(๑) พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, รศ.ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(๒) รศ.ดร.อภิญา ฉัตรช่อฟ้า

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

(๓) ผศ.ดร.สุริยา รักษาเมือง

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

(๔) ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(๕) ผศ.ดร.นิกร ศรีราช

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๙. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๑๐. ลักษณะการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งแบบออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง รวมทั้งหมด ๔๕ ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ท (Likert Scale)^๓ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ มากที่สุด

๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ มาก

๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ ปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ น้อย

๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด

๑) การวิเคราะห์ความตรงเชิงพื้นนิย (Face validity) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ทั้ง ๒ ท่าน

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)^๔ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๐.๖ - ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน

๓) การหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย หรือพื้นที่ในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ อำเภอวังจันทร์ เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาช (Cronbach's Alpha coefficient)^๕ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๘ แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

^๓ Likert Rensis, "The Method of Constructing and Attitude Scale", *Reading in Attitude Theory and Measurement*, (New York: Wiley & Son, 1967), pp. 90-95.

^๔ สุริย์ ศิริโกการภิรมย์, *การวิจัยทางการศึกษา*, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

^๕ Cronbach, L.J., *Essentials of Psychological Testing*, 3rd, (New York: Harper & Row, 1974), pp. 55-100.

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็น และจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึง คณะกรรมการผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ทั้ง ๒ แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือ เพื่อขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๐ ชุด

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมาก่อน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มประชากรตัวอย่าง และพรรณนาความเป็นไปได้ของพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยสถิติดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ระดับการปฏิบัติของประชากรต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แต่ละหัวข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์พิจารณาให้ค่าเฉลี่ย^๖ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ น้อย

^๖ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙๒.

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็น ความเรียง หรือ ตาราง

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยแบ่ง ออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ ๒ รูปหรือคน ๒) ผู้บริหารโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย ๒ รูปหรือคน ๓) กลุ่ม อสม. ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ๒ คน และ ๔) ผู้สูงอายุที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง ๓ คน รวมเป็นจำนวน ๙ รูปหรือคน ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ ๒ รูป

ลำดับที่ ๑ พระครูปริยัติสุวัฒนภรณ์, ดร. เจ้าคณะตำบลทับมา เจ้าอาวาสวัดทับมา จังหวัด ระยอง

ลำดับที่ ๒ พระมหาจักราพัฒน์ อาภาโส, ดร. เจ้าคณะตำบลบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดอ่างแก้ว จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย ๒ รูปหรือคน

ลำดับที่ ๓ พระครูพิพัฒน์ชยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดบ้านค่าย จังหวัด ระยอง

ลำดับที่ ๔ นายกมล เมฆโหลด ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่ม อสม. ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ๒ คน

ลำดับที่ ๕ นายประพจน์ เกษมพิณ รักษาการ รพ.สต. บ้านหนองกรับ ตำบลหนองบัว จังหวัดระยอง

ลำดับที่ ๖ นายสุรพงษ์ งามมาก ประธาน อสม. ตำบลบ้านค่าย จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๔ ผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ๓ คน

ลำดับที่ ๗ นายเที่ยง ศิริวัฒน์ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ลำดับที่ ๘ นางสาวนง สุกโรดม นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ลำดับที่ ๙ นางสาวสนา สุดอาราม นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) โดยศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองใน ๓ ประเด็น ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อนำเสนอพุทธการวิถีบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒. ทำการนัดวัน เวลาและสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็นโดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

๒. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น แล้วเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓. วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๑๘๐ คน เพื่อหาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ว่าอยู่ในระดับใด และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับนักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน กลุ่ม อสม. และผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๙ รูปหรือคน เพื่อเสนอแนะแนวทางพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผลการวิจัยมีดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๓ พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๔.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ของงานวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๑๘๐)		
ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๕๑	๒๘.๓
หญิง	๑๒๙	๗๑.๗
รวม	๑๘๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n = ๑๘๐)

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
รับราชการ	๔๕	๒๕.๐
ธุรกิจส่วนตัว	๓๐	๑๖.๗
รับจ้าง	๒๐	๑๑.๑
อื่น ๆ	๘๕	๔๗.๒
รวม	๑๘๐	๑๐๐.๐๐
ระดับวุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๓๕	๗๕.๐
ปริญญาตรี	๔๕	๒๕.๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๐	๐
รวม	๑๘๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” จำแนกได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพศหญิง จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๗

อาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒

ระดับวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐

๔.๑.๒ ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของ การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ด้านสันติสนา (แจ่มแจ้ง) ๒. ด้านสมาทปนา (ตั้งใจ) ๓. ด้านสมุเตตชนา (แก้แค้น) ๔. ด้านสัมพันธสนา (ร่าเริง) ซึ่งมีรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ผู้วิจัยได้นำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี โดยภาพรวม

(n = ๑๘๐)

การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านสันติสสนา (แจ่มแจ้ง)	๔.๐๗	๐.๗๖	มาก
๒. ด้านสมาทปนา (จงใจ)	๔.๐๕	๐.๗๗	มาก
๓. ด้านสมุตเตชนา (แก้แค้น)	๔.๒๑	๐.๖๗	มาก
๔. ด้านสัมปหังสนา (รู้แจ้ง)	๓.๘๖	๐.๗๕	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๐๕	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๕, S.D. = ๐.๖๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

ด้านสมุตเตชนา (แก้แค้น) ($\bar{X}$ = ๔.๒๑, S.D. = ๐.๖๗) ด้านสันติสสนา (แจ่มแจ้ง) ($\bar{X}$ = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๗๖) ด้านสมาทปนา (จงใจ) ($\bar{X}$ = ๔.๐๕, S.D. = ๐.๗๗) ด้านสัมปหังสนา (รู้แจ้ง) ($\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๗๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสันติสสนา (แจ่มแจ้ง)

(n = ๑๘๐)

ด้านสันติสสนา (แจ่มแจ้ง)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนต่อสมาชิก	๔.๑๒	๐.๘๔	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายขั้นตอนอย่างแจ่มแจ้งต่อสมาชิกเพื่อปฏิบัติตามได้ง่ายและเข้าใจ	๔.๑๔	๐.๙๐	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการดำเนินการอย่างชัดเจนเหมาะสมกับผู้สูงอายุ	๔.๑๘	๐.๘๕	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการแจ้งข่าวสารขณะดำเนินการกิจกรรมอย่างชัดเจนมีระบบ	๓.๙๔	๐.๙๒	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุได้กระจายข้อมูลเนื้อหาได้อย่างเข้าถึงต่อผู้สูงอายุในชุมชน	๓.๙๗	๐.๙๔	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๐๗	๐.๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสันตัสสนา (แจ่มแจ้ง) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๗๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุมีการดำเนินการอย่างชัดเจนเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๘๕) โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายขั้นตอนอย่างแจ่มแจ้งต่อสมาชิกเพื่อปฏิบัติตามได้ง่ายและเข้าใจ ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๙๐) โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนต่อสมาชิก ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๘๔) โรงเรียนผู้สูงอายุได้กระจายข้อมูลเนื้อหาได้อย่างเข้าถึงต่อผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๙๔) โรงเรียนผู้สูงอายุมีการแจ้งข่าวสารขณะดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจนมีระบบ ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๙๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสมาทปนา (จงใจ)

(n = ๑๘๐)

ด้านสมาทปนา (จงใจ)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวิสัยทัศน์อย่างเข้าใจชัดเจนต่อผู้สูงอายุ	๔.๒๘	๐.๘๑	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายถึงเป้าประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อผู้สูงอายุ	๓.๙๙	๐.๙๒	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการจงใจเพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินไปในเป้าหมายเดียวกัน	๔.๐๔	๐.๘๙	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความเห็นชอบเป็นอันเดียวกันในกลุ่มผู้สูงอายุ	๔.๐๗	๐.๙๖	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ	๓.๘๘	๑.๑๐	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๐๕	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสมาทปนา (จงใจ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๗๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวิสัยทัศน์อย่างเข้าใจชัดเจนต่อผู้สูงอายุ ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D. = ๐.๘๑) โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความเห็นชอบเป็นอันเดียวกันในกลุ่มผู้สูงอายุ ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๙๖) โรงเรียนผู้สูงอายุมีการจงใจเพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินไปในเป้าหมายเดียวกัน ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๘๙) โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายถึงเป้าประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อผู้สูงอายุ ($\bar{X} = ๓.๙๙$,

S.D. = ๐.๙๒) โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = ๑.๑๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสมุตเตชา (แก้วักล้า)

(n = ๑๘๐)

ด้านสมุตเตชา (แก้วักล้า)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความเชื่อมั่นแก่สังคมผู้สูงอายุ	๔.๑๓	๐.๘๕	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความมั่นใจในตนเองของผู้สูงอายุ	๔.๑๕	๐.๘๑	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการกระตือรือร้นในผู้สูงอายุ	๔.๑๓	๐.๘๒	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุ	๔.๓๓	๐.๗๙	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุอย่างชัดเจน	๔.๓๔	๐.๗๔	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๒๑	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสมุตเตชา (แก้วักล้า) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๑, S.D. = ๐.๖๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ($\bar{X}$ = ๔.๓๔, S.D. = ๐.๗๔) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๓๓, S.D. = ๐.๗๙) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความมั่นใจในตนเองของผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๑๕, S.D. = ๐.๘๑) โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการกระตือรือร้นในผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๘๒) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความเชื่อมั่นแก่สังคมผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๘๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสัมพันธสนา (ร่าเรึง)

(n = ๑๘๐)

ด้านสัมพันธสนา (ร่าเรึง)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกันแบบกัลยาณมิตร	๓.๙๖	๐.๘๕	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริมความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมผู้สูงอายุ	๓.๗๙	๐.๙๑	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสร้างค่านิยมในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข	๓.๘๘	๐.๙๒	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๗๙	๐.๙๑	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อให้เกิดความร่าเรึงสดีไสของผู้สูงอายุ	๓.๙๐	๐.๙๑	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๘๖	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสัมพันธสนา (ร่าเรึง) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๗๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียบลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ($\bar{X}$ = ๓.๙๖, S.D. = ๐.๘๕) โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อให้เกิดความร่าเรึงสดีไสของผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๓.๙๐, S.D. = ๐.๙๑) โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสร้างค่านิยมในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = ๐.๙๒) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริมความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๓.๗๙, S.D. = ๐.๙๑) โรงเรียนผู้สูงอายุมีการส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X}$ = ๓.๗๙, S.D. = ๐.๙๑) ตามลำดับ

๔.๑.๓ ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้แก่ ๑. ด้านสุขภาพ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านเศรษฐกิจ ๔. ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ผู้วิจัยได้นำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ ๔.๗ - ๔.๑๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

(n = ๑๘๐)

พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในอำเภอบ้านค่าย	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านสุขภาพ	๓.๘๘	๐.๖๖	มาก
๒. ด้านสังคม	๔.๑๒	๐.๖๘	มาก
๓. ด้านเศรษฐกิจ	๔.๐๘	๐.๗๒	มาก
๔. ด้านสภาพแวดล้อม	๔.๑๕	๐.๖๗	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๐๖	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๖, S.D. = ๐.๖๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๔.๑๕, S.D. = ๐.๖๗) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๖๘) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = ๔.๐๘, S.D. = ๐.๗๒) ด้านสุขภาพ ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = ๐.๖๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ

(n = ๑๘๐)

ด้านสุขภาพ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในด้านแนะนำสุขภาพเพื่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน	๓.๘๐	๐.๘๗	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเพื่อลดปัญหาด้านภาวะซึมเศร้าและคลายความเหงาในผู้สูงอายุ	๓.๘๔	๐.๘๙	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในการส่งเสริมการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มผู้สูงอายุ	๔.๐๖	๐.๗๗	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพด้านสุขภาพที่ดีในผู้สูงอายุ เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ	๔.๑๒	๐.๗๙	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในด้านสนับสนุนชุมชนเป็นสังคมที่แข็งแรงสุขภาพลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น	๓.๖๒	๑.๐๐	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๘๘	๐.๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = ๐.๖๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียบลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพด้านสุขภาพที่ดีในผู้สูงอายุ เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๗๙) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในการส่งเสริมการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๐๖, S.D. = ๐.๗๗) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเพื่อลดปัญหาด้านภาวะซึมเศร้าและคลายความเหงาในผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๓.๘๔, S.D. = ๐.๘๙) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในด้านแนะนำสุขภาพเพื่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๘๗) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในด้านสนับสนุนชุมชนเป็นสังคมที่แข็งแรงสุขภาพลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น ($\bar{X}$ = ๓.๖๒, S.D. = ๑.๐๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม

(n = ๑๘๐)

ด้านสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในการให้สังคมผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันวัยเดียวกัน	๔.๐๗	๐.๘๔	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุรู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	๔.๑๙	๐.๘๑	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการอบรมให้ยอมรับซึ่งกันและกันในฐานะสมาชิกกลุ่ม	๔.๐๘	๐.๘๓	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้สูงอายุ	๔.๐๗	๐.๘๔	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการให้ผู้สูงอายุในชุมชนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมตามวัย	๔.๒๓	๐.๗๐	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๑๒	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๖๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียบลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการให้ผู้สูงอายุในชุมชนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมตามวัย ($\bar{X}$ = ๔.๒๓, S.D. = ๐.๗๐) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุรู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๘๑) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการอบรมให้ยอมรับซึ่งกันและกันในฐานะสมาชิกกลุ่ม ($\bar{X}$ = ๔.๐๘, S.D. = ๐.๘๓) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในการให้สังคมผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันวัยเดียวกัน ($\bar{X}$ = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๘๔) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๘๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ

(n = ๑๘๐)

ด้านเศรษฐกิจ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ	๔.๐๔	๐.๘๓	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเพื่อยังสามารถสร้างงานและมีรายได้	๔.๐๘	๐.๘๖	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน	๓.๙๙	๐.๘๓	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเกี่ยวกับวิธีการพึ่งพาตนเอง	๔.๐๔	๐.๙๐	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงแบบหมุนเวียนภายในชุมชน	๔.๒๕	๐.๗๖	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๐๘	๐.๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๘, S.D. = ๐.๗๒) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมในการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงแบบหมุนเวียนภายในชุมชน ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๗๖) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเพื่อยังสามารถสร้างงานและมีรายได้ ($\bar{X}$ = ๔.๐๘, S.D. = ๐.๘๖) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๐๔, S.D. = ๐.๘๓) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมเกี่ยวกับวิธีการพึ่งพาตนเอง ($\bar{X}$ = ๔.๐๔, S.D. = ๐.๙๐) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ = ๓.๙๙, S.D. = ๐.๘๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม

(n = ๑๘๐)

ด้านสภาพแวดล้อม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมในด้าน การปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับผูสูงอายุ	๔.๑๙	๐.๗๗	มาก
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมที่เกี่ยวกับการ จัดสถานที่ทำกิจกรรมเหมาะสมกับผูสูงอายุ	๔.๑๓	๐.๗๓	มาก
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมในด้าน การรณรงค์ลดขยะในพื้นที่จัดกิจกรรม	๔.๐๗	๐.๙๐	มาก
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมแนะนำใน ด้านการรักษาความสะอาดของครัวเรือนและชุมชน	๔.๑๖	๐.๘๒	มาก
๕. โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมในการมี ส่วนร่วมรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ชุมชน	๔.๒๒	๐.๗๘	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๔.๑๕	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อพฤติวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๕, S.D. = ๐.๖๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งเรียบลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมในการมีส่วนร่วมรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ($\bar{X}$ = ๔.๒๒, S.D. = ๐.๗๘) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมใน ด้านการปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับผูสูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๗๗) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติ วิธีและหลักธรรมแนะนำในด้านการรักษาความสะอาดของครัวเรือนและชุมชน ($\bar{X}$ = ๔.๑๖, S.D. = ๐.๘๒) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมที่เกี่ยวกับการจัดสถานที่ทำกิจกรรม เหมาะสมกับผูสูงอายุ ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๗๓) โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติวิธีและหลักธรรมในด้านการรณรงค์ลดขยะในพื้นที่จัดกิจกรรม ($\bar{X}$ = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๙๐) ตามลำดับ

๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อ “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับวุฒิการศึกษา ตามรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ

(n = ๑๘๐)

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	เพศ				T	Sig.
	ชาย		หญิง			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑) ด้านสันติสสนา (แจ่มแจ้ง)	๔.๐๙	๐.๗๘	๔.๐๗	๐.๗๖	๐.๑๖	๐.๔๑
๒) ด้านสมาธิปนา (จูงใจ)	๔.๑๑	๐.๗๑	๔.๐๓	๐.๘๑	๐.๖๐	๐.๕๔
๓) ด้านสมุเตชนา (แก้ลั่วกล้า)	๔.๒๓	๐.๖๕	๔.๒๑	๐.๖๘	๐.๒๑	๐.๔๗
๔) ด้านสัมปหังสนา (ร่าเริง)	๓.๙๗	๐.๖๘	๓.๘๒	๐.๗๘	๑.๑๘	๐.๑๒
๕) ด้านสุขภาพ	๓.๙๒	๐.๖๓	๓.๘๘	๐.๖๘	๐.๓๖	๐.๔๑
๖) ด้านสังคม	๔.๒๒	๐.๖๕	๔.๐๙	๐.๗๐	๑.๐๙	๐.๗๙
๗) ด้านเศรษฐกิจ	๔.๑๓	๐.๗๒	๔.๐๖	๐.๗๒	๐.๕๕	๐.๙๐
๘) ด้านสภาพแวดล้อม	๔.๑๙	๐.๖๔	๔.๑๔	๐.๖๙	๐.๔๓	๐.๔๕
ภาพรวม	๔.๑๑	๐.๕๙	๔.๐๔	๐.๖๒	๐.๖๗	๐.๖๒

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ T-Test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (independent sample T-Test) ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ กับพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า โดยภาพรวมพบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอาชีพ

(n = ๑๘๐)

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง		SS	DF	MS	F	Sig.
๑) ด้านสันติสสนา (แจ่มแจ้ง)	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๖	๓	๐.๖๙	๑.๑๙	๐.๓๒
	ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๘๔	๑๗๖	๐.๕๘		
	รวม	๑๐๓.๙๐	๑๗๙			
๒) ด้านสมาธิ (ใจ)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๔	๓	๐.๔๑	๐.๖๘	๐.๕๗
	ภายในกลุ่ม	๑๐๗.๓๙	๑๗๖	๐.๖๑		
	รวม	๑๐๘.๖๓	๑๗๙			
๓) ด้านสมุทเตชนา (แก้แค้น)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๘	๓	๐.๐๓	๐.๐๖	๐.๙๘
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๔๘	๑๗๖	๐.๔๖		
	รวม	๘๐.๕๖	๑๗๙			
๔) ด้านสัมพันธสนา (ร่าเริง)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๖	๓	๐.๐๒	๐.๐๓	๐.๙๙
	ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๘๒	๑๗๖	๐.๕๘		
	รวม	๑๐๑.๘๘	๑๗๙			
๕) ด้านสุขภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๗	๓	๐.๐๙	๐.๒๐	๐.๙๐
	ภายในกลุ่ม	๗๙.๒๗	๑๗๖	๐.๔๕		
	รวม	๗๙.๕๔	๑๗๙			
๖) ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๕	๓	๐.๗๕	๑.๖๑	๐.๑๙
	ภายในกลุ่ม	๘๒.๑๔	๑๗๖	๐.๔๗		
	รวม	๘๔.๓๙	๑๗๙			
๗) ด้านเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๙	๓	๐.๒๓	๐.๔๔	๐.๗๓
	ภายในกลุ่ม	๙๒.๓๔	๑๗๖	๐.๕๒		
	รวม	๙๓.๐๒	๑๗๙			
๘) ด้านสภาพแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๗๑	๓	๐.๕๖	๑.๒๕	๐.๒๙
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๑๔	๑๗๖	๐.๔๖		
	รวม	๘๑.๘๕	๑๗๙			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๐	๓	๐.๑๗	๐.๔๔	๐.๗๓
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๗๗	๑๗๖	๐.๓๘		
	รวม	๖๗.๒๗	๑๗๙			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-Test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ กับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า โดยภาพรวมพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ผู้สูงอายุที่มีระดับวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระดับวุฒิการศึกษา

(n = ๑๘๐)

พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง		SS	DF	MS	F	Sig.
๑) ด้านสันติสนา (แจ่มแจ้ง)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๒	๑	๐.๘๒	๑.๔๑	๐.๒๔
	ภายในกลุ่ม	๑๐๓.๐๘	๑๗๘	๐.๕๘		
	รวม	๑๐๓.๙๐	๑๗๙			
๒) ด้านสมาธิ (จูงใจ)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๙	๑	๐.๓๙	๐.๖๕	๐.๔๒
	ภายในกลุ่ม	๑๐๘.๒๔	๑๗๘	๐.๖๑		
	รวม	๑๐๘.๖๓	๑๗๙			
๓) ด้านสมรรถนะ (แก้แค้น)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๒	๑	๐.๐๒	๐.๐๕	๐.๘๓
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๕๔	๑๗๘	๐.๔๕		
	รวม	๘๐.๕๖	๑๗๙			
๔) ด้านสัมพันธภาพ (ร่าเริง)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๔	๑	๐.๐๔	๐.๐๗	๐.๗๙
	ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๘๔	๑๗๘	๐.๕๗		
	รวม	๑๐๑.๘๘	๑๗๙			
๕) ด้านสุขภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๓	๑	๐.๐๓	๐.๐๗	๐.๘๐
	ภายในกลุ่ม	๗๙.๕๑	๑๗๘	๐.๔๕		
	รวม	๗๙.๕๔	๑๗๙			
๖) ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๒	๑	๐.๐๒	๐.๐๕	๐.๘๒
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๓๗	๑๗๘	๐.๔๗		
	รวม	๘๔.๓๙	๑๗๙			

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียน
ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้าน
ระดับภูมิการศึกษา (ต่อ)

(n = ๑๘๐)

พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง		SS	DF	MS	F	Sig.
๗) ด้านเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๗	๑	๐.๐๗	๐.๑๓	๐.๗๒
	ภายในกลุ่ม	๙๒.๙๖	๑๗๘	๐.๕๒		
	รวม	๙๓.๐๒	๑๗๙			
๘) ด้านสภาพแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๔	๑	๐.๐๔	๐.๐๘	๐.๗๘
	ภายในกลุ่ม	๘๑.๘๑	๑๗๘	๐.๔๖		
	รวม	๘๑.๘๕	๑๗๙			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๑	๐.๐๑	๐.๐๒	๐.๘๙
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๒๖	๑๗๘	๐.๓๘		
	รวม	๖๗.๒๗	๑๗๙			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-Test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับภูมิการศึกษา กับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า โดยภาพรวมพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับภูมิการศึกษาต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับภูมิการศึกษาต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อ พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๓

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F/t	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	เพศ	๐.๖๗	๐.๖๒		✓
๒	อาชีพ	๐.๔๔	๐.๗๓		✓
๓	ระดับภูมิการศึกษา	๐.๐๒	๐.๘๙		✓

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า

ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๔.๓ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูปหรือคน เกี่ยวกับการใช้พุทธวิธีในการบริหารจัดการ ๔ วิธี คือ ๑) สันทัดสนา ซึ่งแจ้งให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตขนา เราใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า และ ๔) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง โดยการนำพุทธวิธีมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพ ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านเศรษฐกิจ และ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย กลุ่ม อสม. ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๙ รูปหรือคน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เชิงพรรณนา พยายามรักษาสำนวนเดิมไว้ รวมทั้งปรับให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน มีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๔.๓.๑ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ

๑) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ เน้นย้ำให้ผู้สูงอายุเข้าใจว่า การมีสุขภาพที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้ชีวิตที่มีความสุข ช่วยให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ลดความเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บ และช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น^๑

๒) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการชี้แจงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิธี อธิบายว่าหลักพุทธศาสนามีแนวทางการดูแลสุขภาพที่ครอบคลุมทั้งกาย จิต และวิญญาณ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายแข็งแรง จิตใจสงบ และมีปัญญาในการใช้ชีวิต^๒

๓) การเรียนการสอนด้านสุขภาพควรมีการยกบุคคลขึ้นมาเปรียบเทียบ ในพระพุทธานุภาพเรียกว่า บุคคลาธิฐานเทศนา หมายถึง การยกตัวอย่างบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ดูแลสุขภาพ

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

ได้ดี เช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ต่าง ๆ อธิบายว่าท่านเหล่านี้มีสุขภาพที่ดีและมีอายุยืนยาวอย่างไร^๓

๔) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิธี เชิญวิทยากรที่มีความรู้มาบรรยาย สอนให้ผู้สูงอายุเข้าใจวิธีการดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง เช่น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอนหลับพักผ่อน การฝึกสมาธิ^๔

๕) การเรียนการสอนด้านสุขภาพ ควรเน้นการจัดกิจกรรมทดลองปฏิบัติ เช่น การฝึกโยคะ การฝึกสมาธิ การนวดแผนไทย ให้ผู้สูงอายุได้ลองปฏิบัติจริง ช่วยให้เกิดความคุ้นเคยและอยากนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน^๕

๖) โรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการเชิญผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาเป็นวิทยากร เพื่อเป็นแบบอย่างและแชร์ประสบการณ์ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ อยากดูแลสุขภาพตนเอง^๖

๗) การเรียนการสอนด้านสุขภาพ ควรเน้นย้ำถึงศักยภาพของผู้สูงอายุ ชื่นชมและให้กำลังใจผู้สูงอายุว่า แม้จะอยู่ในวัยชรา แต่ยังสามารถดูแลสุขภาพและมีชีวิตที่มีความสุขได้ มีการยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการดูแลสุขภาพ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ เห็นว่า แม้จะมีโรคประจำตัว แต่ก็สามารถดูแลสุขภาพและมีชีวิตที่มีคุณภาพได้^๗

๘) โรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการประกวดหรือมอบรางวัลให้กับผู้สูงอายุที่ดูแลสุขภาพได้ดี เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุอยากดูแลสุขภาพตนเอง^๘

๙) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลง เต้นรำ เล่นดนตรี วาดรูป งานประดิษฐ์ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย คลายเครียด และมีความสุข จัดกิจกรรมกลุ่ม เช่น กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มสวดมนต์ กลุ่มทำบุญ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้พบปะสังสรรค์ พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างมิตรภาพ ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมีความสุข^๙

สรุปว่า ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ คือ ๑) สันติสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ ชี้แจงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิธี และยกตัวอย่างบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ดูแลสุขภาพได้ดี ๒) สมภาพนา ชวนให้อยากปรับเปลี่ยนไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิธี จัดกิจกรรมทดลองปฏิบัติ และเชิญผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาเป็นวิทยากร ๓) สมุตเตชนา เร้าใจ ให้อาจหาญ แกล้วกล้า มีการจัดกิจกรรมเน้นย้ำถึงศักยภาพของผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการดูแล

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๗.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๗.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๗.

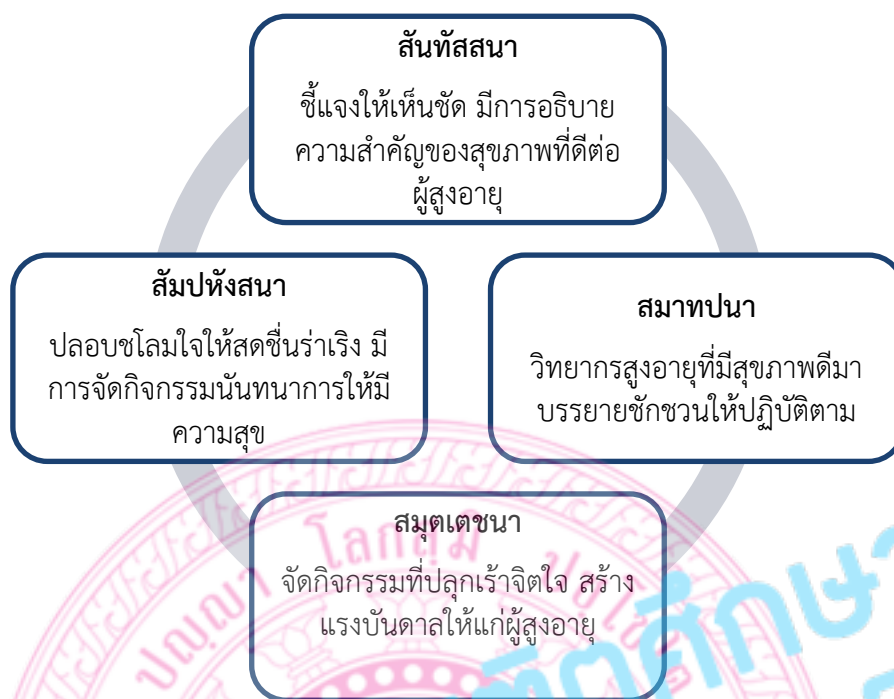
^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๗.

สุขภาพ และจัดประกวดหรือมอบรางวัลให้กับผู้สูงอายุที่ดูแลสุขภาพได้ดี และ ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ จัดกิจกรรมกลุ่ม และให้คำปรึกษาและสนับสนุนที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจ มีแรงจูงใจ และมีความมั่นใจในการดูแลสุขภาพตนเอง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุขในบ้านปลายชีวิต

ตารางที่ ๔.๑๖ สรุปพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสุขภาพ

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพ ชี้แจงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพ และยกตัวอย่างบุคคลสำคัญมาประกอบให้เห็นชัดเจนขึ้น	๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ โดยนำวิทยากรที่เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาบรรยาย เพื่อจูงใจให้อยากปฏิบัติตาม	๗	๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรให้ความรู้ที่เน้นการปลูกเร้าจิตใจ ให้มีความกล้าหาญที่จะแสดงออก โดยการชื่นชม ให้กำลังใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุ	๕	๓, ๕, ๖, ๗, ๙
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรจัดกิจกรรมนันทนาการหรือกิจกรรมกลุ่มที่เน้นความรู้สึทางด้านจิตใจที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเบิกบาน ร่าเริง แจ่มใส	๔	๑, ๓, ๕, ๙

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพ ชี้แจงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพ และยกตัวอย่างบุคคลสำคัญมาประกอบให้เห็นชัดเจนขึ้น มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๘ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ โดยนำวิทยากรที่เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาบรรยาย เพื่อจูงใจให้อยากปฏิบัติตาม มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๗ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรให้ความรู้ที่เน้นการปลูกเร้าจิตใจ ให้มีความกล้าหาญที่จะแสดงออก โดยการชื่นชม ให้กำลังใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุ มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๕ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรจัดกิจกรรมนันทนาการหรือกิจกรรมกลุ่มที่เน้นความรู้สึทางด้านจิตใจที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเบิกบาน ร่าเริง แจ่มใส มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๔ รูปหรือคน

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสุขภาพ
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

๔.๓.๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสังคม

๑) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการอธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจว่า การเข้าสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่งผลดีต่อสุขภาพจิต ช่วยป้องกันภาวะซึมเศร้า ช่วยให้รู้สึกมีคุณค่า และมีความสุขในชีวิต ยกตัวอย่างผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งอื่น^{๑๐}

๒) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการชี้แจงประโยชน์ของการเข้าสังคม อธิบายให้ชัดเจนว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่อาศัยร่วมกันกับผู้อื่น ต้องมีความเมตตา มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงจะอยู่รอดได้^{๑๑}

๓) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อาจจัดเป็นกิจกรรมระยะสั้น เช่น ๑ วัน หรือ ๑ สัปดาห์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้สัมผัสประสบการณ์จริง เกิดความคุ้นเคย และรู้สึกอยากเข้าสังคม เลิกนิสัยเก็บตัว^{๑๒}

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

๔) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น กิจกรรมกลุ่ม งานเลี้ยงสังสรรค์ ทัศนศึกษา แข่งขันกีฬา ฯลฯ เพื่อสร้างความสนุกสนาน รื่นเริง ผ่อนคลาย และเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ^{๑๓}

๕) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น มีการมอบรางวัล เกียรติบัตร หรือประกาศนียบัตร ให้กับผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชู และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุท่านอื่น^{๑๔}

๖) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในกิจกรรม เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดกิจกรรม บริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก และเกิดความผูกพันกับโรงเรียน^{๑๕}

๗) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มอบรางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจ เพื่อสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย เป็นกันเอง ผู้สูงอายุรู้สึกสบายใจ ไม่อึดอัด^{๑๖}

๘) โรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จัก พุดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน^{๑๗}

๙) การจัดกิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมกลุ่มในโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย คลายเครียด มีความสุข พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างมิตรภาพ^{๑๘}

สรุปว่า ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเข้าสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีผลดีต่อสุขภาพจิต ชี้แจงประโยชน์ของการอยู่กันกับผู้อื่น ๒) สมาทปนา ชวนให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความคุ้นเคย และรู้สึกอยากเข้าสังคม ๓) สมุตเตชนา ระบุว่าให้อาจารย์ แก้วกล้า มีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชู และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุท่านอื่น และ ๔) สัมปหังสนา ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ จัดกิจกรรมกลุ่ม และมีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย คลายเครียด มีความสุข พบปะสังสรรค์ และสร้างมิตรภาพ

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๗.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๗.

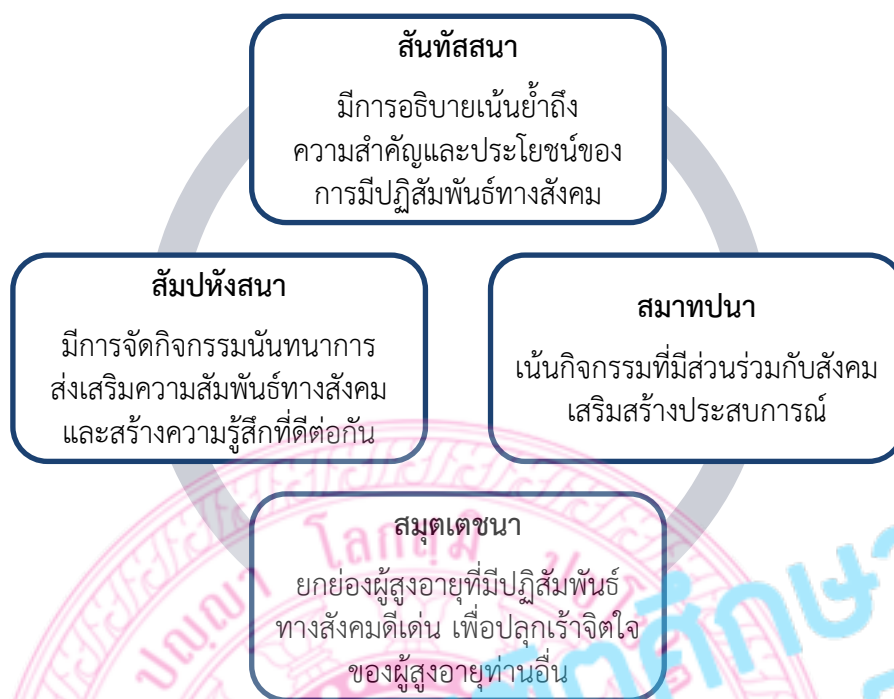
^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๑๗ สรุปพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสังคม

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายความสำคัญของการเข้าสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เน้นย้ำถึงประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น	๗	๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รู้จัก พูดคุยกัน เน้นย้ำถึงความสนุกสนานในการเข้าร่วมกิจกรรม	๖	๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๘
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรยกย่องผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น มีการให้กำลังใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุท่านอื่น	๕	๓, ๕, ๖, ๗, ๙
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการที่ผู้สูงอายุชื่นชอบ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี สร้างบรรยากาศที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข	๓	๑, ๓, ๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายความสำคัญของการเข้าสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เน้นย้ำถึงประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๗ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รู้จัก พูดคุยกัน เน้นย้ำถึงความสนุกสนานในการเข้าร่วมกิจกรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๖ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรยกย่องผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น มีการให้กำลังใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุท่านอื่น มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๕ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการที่ผู้สูงอายุชื่นชอบ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี สร้างบรรยากาศที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๓ รูปหรือคน

แผนภาพที่ ๔.๒ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสังคม
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

๔.๓.๓ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ

๑) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมี
การอธิบายวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างชัดเจน เน้นย้ำถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะ
ได้รับทั้งด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต^{๓๙}

๒) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมี
การเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายและแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือ
สร้างรายได้หลังเกษียณ^{๔๐}

๓) การเรียนการสอนโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายแนวทางการสอนอย่างชัดเจน
เน้นย้ำถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริม การสร้างโอกาสทางธุรกิจ
การพึ่งพาตนเองด้านการเงิน ฯลฯ และเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนรายได้ หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่
การดำรงชีพของผู้สูงอายุ^{๔๑}

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

๔) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น เชิญวิทยากรมาพูดคุย แร่ประสบการณ์ความสำเร็จ นำเสนอตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ^{๒๒}

๕) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อระดมทุนจากผู้สูงอายุและผู้มีน้ำใจ โดยมอบผลตอบแทนให้กับผู้ยากจน เพื่อเป็นการเสริมสร้างกุศล ช่วยเหลือสังคม และกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศชาติ^{๒๓}

๖) โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการเชิญชวนให้ผู้สูงอายุ ลูกหลาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการนำเสนอตัวอย่างความสำเร็จ ผลลัพธ์ที่ชัดเจน จากการบริหารจัดการที่ดี เช่น การประหยัดค่าใช้จ่าย การมีรายได้เพิ่มขึ้น การบริการที่มีคุณภาพ^{๒๔}

๗) โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีวินัย รู้จักเก็บออม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมแก่ผู้สูงอายุ เช่น การฝากเงิน การลงทุน มีการวางแผนหลังเกษียณอายุ และจัดกิจกรรมฝึกอาชีพ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริม พึ่งพาตนเองได้^{๒๕}

๘) โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ช่วยเหลือสังคม แบ่งปันแก่ผู้อื่น เช่น กลุ่มทำสวน กลุ่มทำอาหาร ฯลฯ แล้วนำผลิตภัณฑ์ที่ได้ไปวางจำหน่าย เพื่อนำรายได้มาเข้ากองทุนช่วยเหลือสังคม ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ เพื่อสร้างรอยยิ้มและความสุข^{๒๖}

๙) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อเป็นการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการยกระดับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง^{๒๗}

สรุปว่า ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับพุทธวิธีในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายแนวทางการสอนอย่างชัดเจน เน้นย้ำถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ชี้แจงแนวทางการเรียนการสอน เพื่อฝึกอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ มีการเชิญวิทยากรมาพูดคุย แร่ประสบการณ์ความสำเร็จ นำเสนอตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ เพื่อโน้มน้าวใจให้ปฏิบัติตาม ๓) สมุดเตชนา ระวังให้อาจอหาญ แก่ล้าวกกล้า มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน สร้างกลุ่มที่ช่วยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผ้าทอมือ เป็นต้น เพื่อปลูกเร้าให้กล้าแสดงออก และ ๔) สัมปหังสนา ปลูกบชโลมใจให้สดชื่นเร้าเริง มีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ช่วยเหลือสังคม แบ่งปันแก่ผู้อื่น สร้างรอยยิ้มและความสุข ทำผู้สูงอายุ มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๗.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๗.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๑๘ สรุปพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านเศรษฐกิจ

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายเป้าหมายที่ชัดเจน เน้นย้ำถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชี้แจงหลักสูตรการฝึกอบรม การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้	๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง มาถ่ายทอดความรู้และมุมมอง นำเสนอเรื่องราวจริงของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ	๖	๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมุ่งเน้นไปที่การปลูกหัวใจให้กล้าแสดงออก ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย	๕	๔, ๕, ๖, ๘, ๙
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมุ่งเน้นไปที่การปลอบโยนใจผู้สูงอายุ ให้รู้สึกสดชื่น ร่าเริง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ การช่วยเหลือสังคม การแบ่งปัน การสร้างรอยยิ้ม และความสุข	๔	๑, ๓, ๕, ๙

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายเป้าหมายที่ชัดเจน เน้นย้ำถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชี้แจงหลักสูตรการฝึกอบรม การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๘ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรง มาถ่ายทอดความรู้และมุมมอง นำเสนอเรื่องราวจริงของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๖ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมุ่งเน้นไปที่การปลูกหัวใจให้กล้าแสดงออก ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๕ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมุ่งเน้นไปที่การปลอบโยนใจผู้สูงอายุ ให้รู้สึกสดชื่น ร่าเริง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ การช่วยเหลือสังคม การแบ่งปัน การสร้างรอยยิ้ม และความสุข มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๔ รูปหรือคน

แผนภาพที่ ๔.๓ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านเศรษฐกิจ
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

๔.๓.๔ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม

๑) การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดีต่อผู้สูงอายุ เน้นย้ำให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตประจำวันและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ^{๒๘}

๒) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการชี้แจงถึงขั้นตอน วิธีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุให้ครอบครัวได้รับทราบอย่างชัดเจน ได้แก่ ห้องนอน พื้นที่ใช้สอยทั่วไป และห้องน้ำ ตลอดจนการทำราวจับพยุงตัว การเลือกใช้ส้วมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การปรับพื้นผิวสัมผัส พื้นผิวต่างระดับ การปรับปรุงบันได ประตู และการจัดทำสัญญาณเตือนภัยสำหรับผู้สูงอายุ^{๒๙}

๓) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น ชุมชน และสังคม ในการออกแบบและพัฒนาสวนสาธารณะให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การดำรงชีวิต^{๓๐}

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

๔) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาด การตกแต่งสถานที่ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกมีคุณค่าต่อสังคม และความมั่นใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม^{๓๑}

๕) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการเรียนการสอนที่เน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทสำคัญของผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวก มีความมั่นใจต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม^{๓๒}

๖) โรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ควรมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพหรือสถาปัตยกรรมมาบรรยายเกี่ยวกับความสำคัญของสภาพแวดล้อมต่อผู้สูงอายุ อธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงประโยชน์ของการมีพื้นที่สีเขียว ชวนผู้สูงอายุร่วมกันปลูกต้นไม้ ดูแลรักษาสวนหย่อม^{๓๓}

๗) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้อบอุ่น เป็นกันเอง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ปลื้มใจในการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม^{๓๔}

๘) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการจัดสวนหย่อมหรือพื้นที่สีเขียวให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อนหย่อนใจ ประดับตกแต่งโรงเรียนด้วยดอกไม้และต้นไม้ เปิดเพลงบรรเลงเบา ๆ หรือใช้วิธีการธรรมชาติในการบำบัดจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุข สดชื่น ร่าเริง และมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีขึ้น^{๓๕}

๙) โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ เช่น พื้นเรียบ มีแสงสว่างเพียงพอ ราวจับติดตั้งตามจุดต่าง ๆ ทางลาดสำหรับรถเข็น สถานที่ร่มรื่น สะอาด ถูกสุขอนามัย บุคลากรยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพ เอาใจใส่ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขกายสบายใจ^{๓๖}

สรุปว่า ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดีต่อผู้สูงอายุ เน้นย้ำให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต ๒) สมทพนา ชวนให้อาจารย์เอาไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกมีคุณค่าต่อสังคม และความมั่นใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ๓) สมุตเตชนา เรา้ใจ ให้อาจารย์ แก้วกล้า มีการเรียนการสอนที่เน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทสำคัญของผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวก ให้มีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น และ ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง มีการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้อบอุ่น เป็นกันเอง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน มีพื้นที่สีเขียวให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ร่มรื่น สะอาด ถูกสุขอนามัย บุคลากรยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพ เอาใจใส่ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุข สดชื่น ร่าเริง และมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีขึ้น

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๗.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๗.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๗.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๑๙ สรุปพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสภาพแวดล้อม

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดี เน้นย้ำให้เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกดี และมั่นใจที่จะปฏิบัติ	๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการเน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ทศนคติเชิงบวกและความกล้า	๗	๑, ๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๙
๔. โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรสร้างบรรยากาศให้อบอุ่น เป็นกันเอง รู้สึกเหมือนอยู่บ้าน มีพื้นที่สีเขียวให้พักผ่อน บุคลากรยิ้มแย้ม สุภาพ เอาใจใส่ ทำให้มีความสุข	๕	๑, ๒, ๓, ๕, ๙

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดี เน้นย้ำให้เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๙ รูปหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกดี และมั่นใจที่จะปฏิบัติ มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๘ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการเน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ทศนคติเชิงบวกและความกล้า มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๗ รูปหรือคน โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรสร้างบรรยากาศให้อบอุ่น เป็นกันเอง รู้สึกเหมือนอยู่บ้าน มีพื้นที่สีเขียวให้พักผ่อน บุคลากรยิ้มแย้ม สุภาพ เอาใจใส่ ทำให้มีความสุข มีผู้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๕ รูปหรือคน

แผนภาพที่ ๔.๔ สรุปพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ด้านสภาพแวดล้อม
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

๔.๔ องค์ความรู้

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

พุทธวิธีบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ด้านสุขภาพ

- สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ
- สมาทปนา มีการเชิญวิทยากรสูงอายุที่มีสุขภาพดีมาบรรยายชักชวนให้ปฏิบัติตาม
- สมุดเตชนา มีการจัดกิจกรรมที่ปลูกเร้าจิตใจ สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุ
- สัมปหังสนา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้สดชื่นร่าเริง โดยการจัดกิจกรรมนันทนาการให้มีความสุข

ด้านสังคม

- สันทัดสนา มีการอธิบายเน้นย้ำถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- สมาทปนา เน้นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับสังคม เสริมสร้างประสบการณ์ โน้มน้าวใจให้ปฏิบัติ
- สมุดเตชนา ยกย่องผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น เพื่อปลูกเร้าใจของผู้สูงอายุอื่น
- สัมปหังสนา มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมและสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน

ด้านเศรษฐกิจ

- สันทัดสนา อธิบายเป้าหมายการฝึกอบรมทางธุรกิจ ชี้แจงหลักสูตรการประกอบอาชีพ
- สมาทปนา เชิญวิทยากรมาแชร์ประสบการณ์ นำเสนอตัวอย่างผู้ที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ
- สมุดเตชนา สร้างกลุ่มอาชีพ เพื่อเร้าใจให้กล้าแสดงออก ช่วยเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย
- สัมปหังสนา ปลอบโยนใจผู้สูงอายุ ด้วยการนำผลผลิตที่ได้ไปแบ่งปัน เพื่อความสุขทางใจ

ด้านสภาพแวดล้อม

- สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของสภาพแวดล้อมที่ดี
- สมาทปนา มีการจัดกิจกรรมให้มีส่วนร่วม เพื่อสร้างความภูมิใจ ความรู้สึกดี และมั่นใจที่จะปฏิบัติ
- สมุดเตชนา เน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม
- สัมปหังสนา สร้างบรรยากาศ จัดพื้นที่ส่วนกลางให้เหมาะสม ดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุให้เหมือนครอบครัว

แผนภาพที่ ๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๕ ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ตามหลักพุทธวิถี การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ ดังนี้

สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด อธิบายความสำคัญของสุขภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ โดยเน้นย้ำถึงผลดีต่อการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว รู้สึกสบายกาย สบายใจ มีความสุข ชี้แจงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิถี เช่น การกินอาหารที่มีประโยชน์ การออกกำลังกาย การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การฝึกสติ ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา

สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิถี เช่น การกินอาหารมังสวิรัต การออกกำลังกายแบบโยคะ การฝึกสมาธิ จัดกิจกรรมทดลองปฏิบัติ เช่น การทำอาหารเพื่อสุขภาพ การฝึกโยคะเบื้องต้น การฝึกนั่งสมาธิ เชิญผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาเป็นวิทยากร แบ่งปันประสบการณ์การดูแลสุขภาพ

สมุตเตชนา เราใจให้อาจารย์ แก้วกล้า จัดกิจกรรมเน้นย้ำถึงศักยภาพของผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพ ยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการดูแลสุขภาพ เช่น ผู้สูงอายุที่สามารถเลิกบุหรี่ได้ ผู้สูงอายุที่สามารถควบคุมโรคเรื้อรังได้ จัดประกวดหรือมอบรางวัลให้กับผู้สูงอายุที่ดูแลสุขภาพได้ดี ตั้งเป้าหมายร่วมกันในการดูแลสุขภาพ เช่น ลดน้ำหนัก ออกกำลังกายเป็นประจำ

สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง จัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลง เต้นรำ เล่นเกม จัดกิจกรรมกลุ่ม เช่น กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มฝึกสมาธิ กลุ่มทำสวน ให้คำปรึกษาและสนับสนุนผู้สูงอายุด้านสุขภาพ จัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เชิญนักจิตวิทยามาพูดคุยให้ความรู้ สร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้อบอุ่น เป็นกันเอง

๒. ตามหลักพุทธวิถี การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ ดังนี้

สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด อธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเข้าสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีผลดีต่อสุขภาพจิต ชี้แจงประโยชน์ของการอยู่กันกับผู้อื่น โดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจะใช้วิดีโอ ภาพ หรือตัวอย่างประกอบ เน้นย้ำถึงผลดีของการเข้าสังคมต่อสุขภาพจิต เช่น ผู้สูงอายุรู้สึกไม่เหงา มีความสุข คลายเครียด สมองทำงานดีขึ้น ชี้แจงถึงความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ยกตัวอย่างบุคคลในพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมนันทนาการ จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ พูดคุย ทำความรู้จักกัน สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการเข้าสังคม

สมุตเตชนา เราใจให้อาจารย์ แก้วกล้า มีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น มอบรางวัล เกียรติบัตร หรือของที่ระลึก เผยแพร่ผลงานของผู้สูงอายุผ่านสื่อต่าง ๆ เชิญผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่นมาเป็นวิทยากร สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุท่านอื่น

สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลง เต้นรำ เล่นเกม มีการจัดกิจกรรมกลุ่ม เช่น กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มฝึกสมาธิ กลุ่มทำสวน มีการสร้าง

เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย คลายเครียด มีความสุข พบปะสังสรรค์ และสร้างมิตรภาพ

๓. ตามหลักพุทธวิธี การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ ดังนี้

สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด อธิบายแนวทางการสอนอย่างชัดเจน เน้นย้ำถึงเป้าหมาย ด้านเศรษฐกิจ โดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจะใช้วิดีโอ ภาพ หรือ ตัวอย่างประกอบ ชี้แจงถึงประโยชน์ของการมีอาชีพเสริม แนวทางการเรียนการสอน ฝึกอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เชิญวิทยากรมาพูดคุย แร่ประสบการณ์ ความสำเร็จ นำเสนอตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ โน้มน้าวให้ผู้สูงอายุเข้าร่วม

สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน สร้างกลุ่มที่ช่วยเพิ่ม รายได้ ลดรายจ่าย เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผ้าทอมือ ปลุกเร้าให้ผู้สูงอายุกล้าแสดงออก แสดงศักยภาพ

สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง จัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ ช่วยเหลือสังคม แบ่งปันแก่ผู้อื่น สร้างรอยยิ้ม ความสุข ทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญตนเอง

๔. ตามหลักพุทธวิธี การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัด ระยอง ด้านสภาพแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ ดังนี้

สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด อธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดีต่อผู้สูงอายุ เน้นย้ำให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต โดยใช้ ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจะใช้วิดีโอ ภาพ หรือตัวอย่างประกอบ เน้นย้ำถึงผลดีของสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย คล่องแคล่ว รู้สึกสบายใจ มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

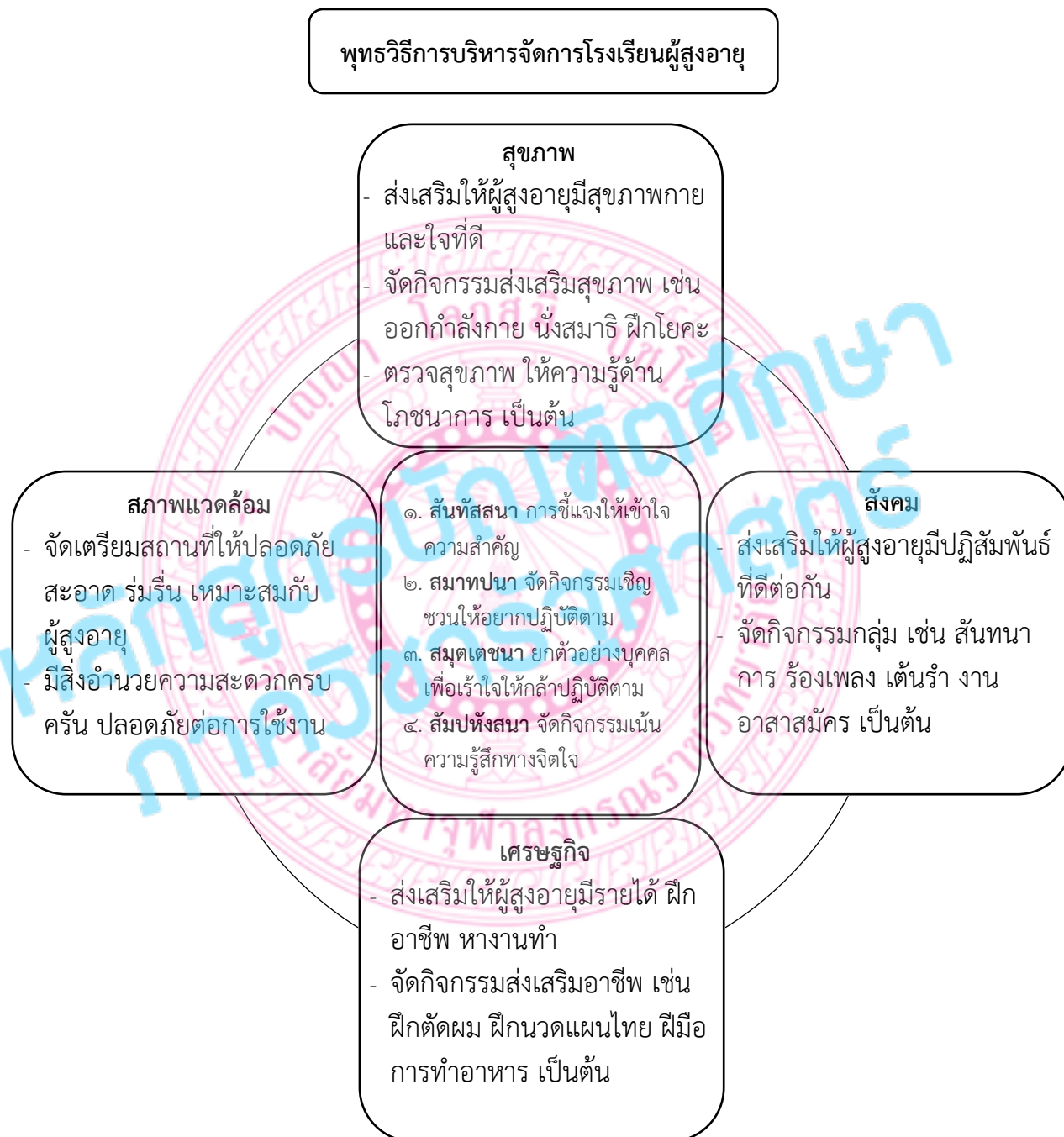
สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น การทำความสะอาด เก็บกวาด ร่วมออกแบบพื้นที่ส่วนกลาง กิจกรรมสวนผัก ฯลฯ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของ โรงเรียน เช่น การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเสนอแนะแนวทางแก้ไข มอบหมายงานให้ ผู้สูงอายุรับผิดชอบดูแลสภาพแวดล้อมในส่วนต่าง ๆ ชื่นชมและให้รางวัลแก่ผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรม ปรับปรุงสภาพแวดล้อม

สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า เน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทสำคัญของผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการปรับปรุง สภาพแวดล้อม เชิญวิทยากรมาพูดคุย แบ่งปันประสบการณ์ จัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการ ปรับปรุงสภาพแวดล้อม

สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง สร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้ อบอุ่น เป็นกันเอง จัดพื้นที่ส่วนกลางให้เหมาะแก่การพบปะสังสรรค์ พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกัน จัด กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมสนทนา การมอบหมายงาน ให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด บุคลากรยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพ เอาใจใส่ สร้างความเป็นกันเอง

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๖ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิถี ด้านสุขภาพ มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ

การชี้แจงให้เข้าใจ ควรใช้วิธีการสื่อสารที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เน้นย้ำความสำคัญและประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิถี

การชวนให้อยากปฏิบัติ ควรเชิญวิทยากรที่มีความน่าเชื่อถือ มาแบ่งปันประสบการณ์ และจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ได้ดีจากการลงมือปฏิบัติ เช่น การทำอาหารเพื่อสุขภาพ การฝึกโยคะ

การเข้าใจให้กล้าหาญ มีการยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการดูแลสุขภาพ ช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจ รู้สึกว่าตนเองสามารถทำได้

การปลอบโยนใจให้สดชื่นร่าเริง ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ เน้นกิจกรรมที่สร้างความรู้สึกที่ดีต่อสุขภาพ

๒. การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิถี ด้านสังคม มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความสุขในวัยเกษียณ

อธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจผลดีของการเข้าสังคม ชี้แจงประโยชน์ของการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ล้วนสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่มนุษย์เรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น

การชวนให้อยากปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม สร้างความคุ้นเคย และดึงดูดให้ผู้สูงอายุอยากเข้าร่วม ที่มุ่งกระตุ้นพฤติกรรมให้เกิดขึ้นซ้ำ โดยใช้รางวัลหรือสิ่งจูงใจ

การเข้าใจให้กล้าหาญ มีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น กระตุ้นให้ผู้สูงอายุอยากมีส่วนร่วม เป็นการเสริมแรงการมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การปลอบโยนใจให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และได้รับการยอมรับ

๓. การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิถี ด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้ เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ และสร้างคุณค่าในตนเอง โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การชี้แจงให้เข้าใจ อธิบายแนวทางการสอนอย่างละเอียด เน้นย้ำถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ชี้แจงแนวทางการเรียนการสอนเพื่อฝึกอาชีพ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย

การชวนให้อยากปฏิบัติ มีการการเชิญวิทยากรมาพูดคุย แร่ประสบการณ์ความสำเร็จ นำเสนอตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้สูงอายุอื่น ๆ ปฏิบัติตาม

การเข้าใจให้กล้าหาญ มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน สร้างกลุ่มที่ช่วยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผ้าทอมือ เป็นต้น เพื่อปลุกเร้าให้ผู้สูงอายุกล้าแสดงออก

การปลอบโยนใจให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ นำผลกำไรให้ผู้สูงอายุได้ช่วยเหลือสังคม แบ่งปันแก่ผู้อื่น สร้างรอยยิ้มและความสุขให้ผู้สูงอายุ

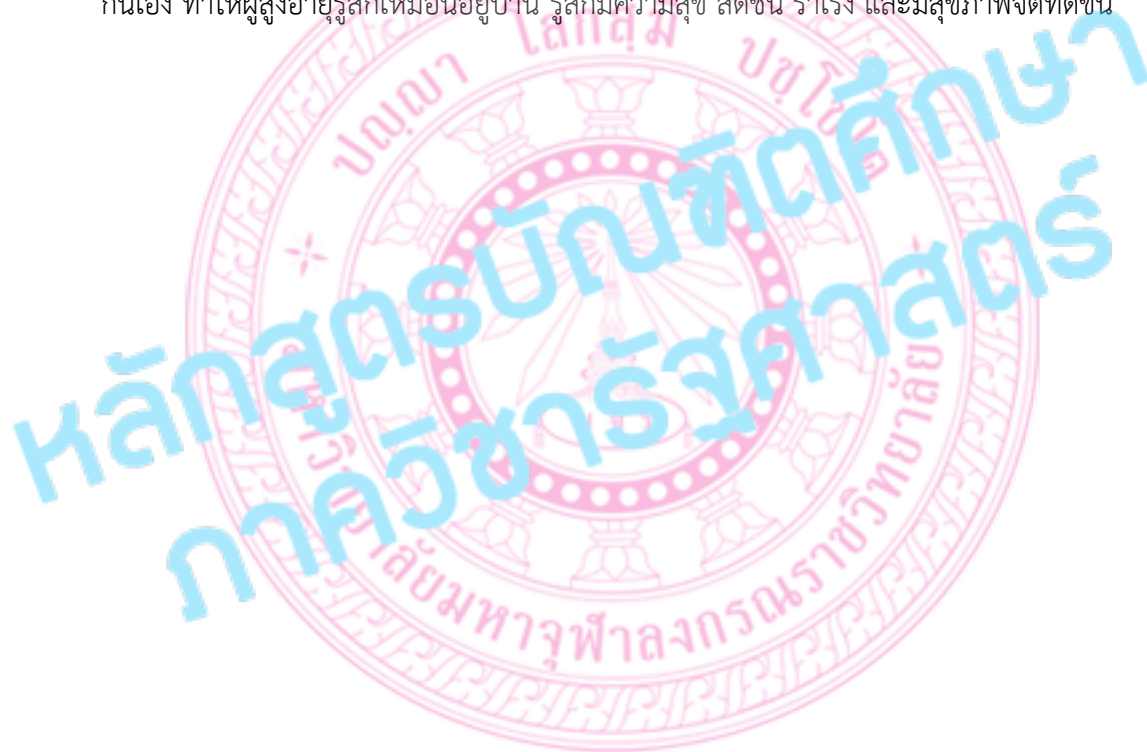
๔. การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุตามหลักพุทธวิธี ด้านสภาพแวดล้อม มุ่งเน้นไปที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การชี้แจงให้เข้าใจ มีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดีต่อผู้สูงอายุ เน้นย้ำให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต

การชวนให้อยากปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกมีคุณค่าต่อสังคม

การเร้าใจให้กล้าหาญ มีการเน้นย้ำถึงศักยภาพและบทบาทสำคัญของผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวก

การปลอบโยนใจให้สดชื่นร่าเริง มีการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้อบอุ่น เป็นกันเอง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน รู้สึกมีความสุข สดชื่น ร่าเริง และมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อนำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน ๑๘๐ คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากรตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อาชีพ และระดับการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ การศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านเพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพศหญิง จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๗ น้อยที่สุด คือ เพศชาย จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓ ตามลำดับ

ด้านอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอื่นๆ จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒ รองลงมา คือ รับราชการ จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ รองลงมา คือ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ น้อยที่สุด คือ รับจ้าง จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑ คนตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐ รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ คน ตามลำดับ

๒. ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D.= 0.61) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ๑) ด้านสมุเตชนา (แก้วักล้า) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D.= 0.67) ๒) ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.67) ๓) ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D.= 0.68) ๔) ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D.= 0.72) ๕) ด้านสันักสนา (แก้วักล้า) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.= 0.76) ๖) ด้านสมาทปนา (แก้วักล้า) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D.= 0.77) ๗) ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D.= 0.66) และ ๘) ด้านสัมปหังสนา (แก้วักล้า) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.75) ตามลำดับ

๕.๑.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๓ การนำเสนอพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๙ รูปหรือคน แบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ ๒ รูปหรือคน ๒) กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จำนวน ๒ รูปหรือคน ๓) กลุ่ม อสม. ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๒ คน และ ๔) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๓ คน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้พุทธวิธีในการบริหารจัดการ ๔ วิธี คือ ๑) สันักสนา ซ้ำแก้วักล้า ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรีบเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุเตชนา แก้วักล้า ให้อาจนาญ แก้วักล้า และ ๔) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเรึง โดยการนำพุทธวิธีมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพ ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านเศรษฐกิจ และ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายความสำคัญของสุขภาพที่ดีต่อผู้สูงอายุ ชี้แจงประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิธี และยกตัวอย่างบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ดูแลสุขภาพได้ดี ๒) สมาทปนา ชวนให้โยนกรับเอาไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตามหลักพุทธวิธี จัดกิจกรรมทดลองปฏิบัติ และเชิญผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมาเป็นวิทยากร ๓) สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญ แก่กล้า มีการจัดกิจกรรมเน้นย้ำถึงศักยภาพของผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในการดูแลสุขภาพ และจัดประกวดหรือมอบรางวัลให้กับผู้สูงอายุที่ดูแลสุขภาพได้ดี และ ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ จัดกิจกรรมกลุ่ม และให้คำปรึกษาและสนับสนุนที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจ มีแรงจูงใจ และมีความมั่นใจในการดูแลสุขภาพตนเอง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุขในบั้นปลายชีวิต

๒. พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเข้าสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีผลดีต่อสุขภาพจิต ชี้แจงประโยชน์ของการอยู่กันกับผู้อื่น ๒) สมาทปนา ชวนให้โยนกรับเอาไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความคุ้นเคย และรู้สึกอยากเข้าสังคม ๓) สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญ แก่กล้า มีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดีเด่น เพื่อเป็นการยกย่อง เชิดชู และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุท่านอื่น และ ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดกิจกรรมนันทนาการ จัดกิจกรรมกลุ่ม และมีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย คลายเครียด มีความสุข พบปะสังสรรค์ และสร้างมิตรภาพ

๓. พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายแนวทางการสอนอย่างชัดเจน เน้นย้ำถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ชี้แจงแนวทางการเรียนการสอน เพื่อฝึกอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ๒) สมาทปนา ชวนให้โยนกรับเอาไปปฏิบัติ มีการเชิญวิทยากรมาพูดคุย แร่ประสบการณ์ความสำเร็จนำเสนอตัวอย่างผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ เพื่อโน้มน้าวใจให้ปฏิบัติตาม ๓) สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญ แก่กล้า มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน สร้างกลุ่มที่ช่วยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผ้าทอมือ เป็นต้น เพื่อปลูกเราให้กล้าแสดงออก และ ๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยให้สดชื่นร่าเริง มีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ช่วยเหลือสังคม แบ่งปันแก่ผู้อื่น สร้างรอยยิ้มและความสุข ทำผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเอง

๔. พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด มีการอธิบายความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดีต่อผู้สูงอายุ เน้นย้ำความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ๓) สมุตเตชนา เร้าใจ ให้อาจหาญ แกล้วกล้า มีการเน้นศักยภาพและบทบาทผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อให้มีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีขึ้น และ ๔) สัมปหังสนา ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง มีการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนผู้สูงอายุให้อบอุ่น เป็นกันเอง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน มีความสุข สดชื่น ร่าเริง และมีสุขภาพจิตและกายที่ดีขึ้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, $S.D.= 0.61$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีการดำเนินการอย่างชัดเจนเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ได้แจ้งถึงวิสัยทัศน์อย่างเข้าใจชัดเจนต่อผู้สูงอายุ สร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุ สร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพด้านสุขภาพที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับสังคมได้ มีการสร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบหมุนเวียนภายในชุมชน และผู้สูงอายุมีส่วนร่วมรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพจน์ หวลมานพ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบผังนิเวศสุนทรียะศิลป์สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก ตามหลักพื้นฐาน ๗ ประการตามแนวอารยะสถาปัตย์ ประกอบด้วย ความเสมอภาคในการใช้งาน ความยืดหยุ่นในการใช้งาน เรียบง่ายและเข้าใจได้ง่าย ข้อมูลที่ชัดเจน ทนทานต่อการใช้งานที่ผิดพลาดและเกิดอันตราย มีความสะดวกและทันร่างกายในการออกกำลัง และขนาด สถานที่ โดยอภิปรายว่า ด้านข้อมูลที่ชัดเจน มีการออกแบบป้าย (สัญลักษณ์อักษร) เด่นชัด อาทิป้ายห้องน้ำ, ป้ายบอกหรือเตือนอุบัติเหตุ เช่น การลื่นล้ม หรือสะดุด และป้ายทางหนีไฟ เพื่อสื่อสารให้ผู้สูงอายุเข้าใจได้ง่าย อยู่ในระดับมากเหมือนกัน^๑ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิวิช (อิสระศุภานันท์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัย พบว่า ๑. ระดับความคิดเห็น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่

^๑ สมพจน์ หวลมานพ, “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก”, พุทธศาสนคณาจารย์บัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

ในระดับมากทุกด้าน โดยอภิปรายว่า การบริหารจัดการ คือ ด้านการบริหารจัดการ วัดมีสร้างขวัญ กำลังใจให้ผู้ปฏิบัติธรรม ผู้มีผลงานดีเด่น โดยการยกย่อง ชมเชย หรือประกาศเกียรติคุณ ตลอดจน เหมือนกัน ด้านกายภาพ วัดมีการจัดสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติธรรม และมีการสื่อสาร ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยไว้ทั่วบริเวณวัดเหมือนกัน วัดมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เทศน์สอน กับผู้ปฏิบัติธรรม โดยกิจกรรมสวดมนต์ทำวัตร โยคะ ยืดเส้นเหมือนกัน^๒ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโ (อินทชาติ)** ได้วิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอ พุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุก ด้าน โดยอภิปรายได้ว่า ด้านหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละชั้นเรียนมีความเหมาะสม และน่าสนใจ ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน สถานที่จัดการเรียนการสอนมีสิ่งแวดล้อมและมีบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่น อยู่ในระดับมากเหมือนกัน^๓

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๒ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการ วิจัย

สมมติฐานที่ ๓ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหาร จัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธ สมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน อาชีพ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม ไม่ แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า เพศ อาชีพ และระดับการศึกษาของผู้ตอบ แบบสอบถามต่างกัน ไม่มีผลที่แตกต่างกัน ในการแสดงความคิดเห็นต่อพุทธวิธีการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสงฆ์ จันทวนโณ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย โดยอภิปรายว่า

^๒ พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิชโช (อิสระศุภานันท์), “การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้สำหรับ ผู้ปฏิบัติธรรมในจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

^๓ พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโ (อินทชาติ), “สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพุนพิน จังหวัด สุราษฎร์ธานี”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

เพศ อายุ และอาชีพต่างกัน ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^๔

๕.๒.๓ การนำเสนอพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย

จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยได้นำพุทธวิธี ๔ วิธี คือ ๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา เร้าใจ ให้อาจหาญ แกล้วกล้า และ ๔) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง มาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสุขภาพ ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านเศรษฐกิจ และ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้ คือ มีการอธิบายความสำคัญ ประโยชน์ เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนของเนื้อหาวิชาการทั้ง ๔ ด้าน มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายและอบรมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทั้ง ๔ ด้าน มีการจัดกิจกรรมที่ปลูกเร้าจิตใจ การจัดกิจกรรมนันทนาการให้มีความสุข เหมือนการทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกัมปนาท กิตติวิสุโท (กันทาเดช) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคณพิการทางการเคลื่อนไหวโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการด้านการเคลื่อนไหว แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ๑) ด้านร่างกาย ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านกายภาพบำบัด ๒) ด้านสังคม โรงเรียนได้จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ๓) ด้านจิตใจ โรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการโดยใช้ดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด และกีฬา ๔. ด้านปัญญา ได้ส่งเสริมการเรียนรู้อยู่ ๓ ด้าน คือ ๑. วิชาการ ๒. การเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนปกติ ๓. การฝึกทักษะการเรียนรู้ด้านอาชีพ^๕ โดยอธิบายว่า ๑) ด้านร่างกาย ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ด้านกายภาพบำบัด มีกิจกรรมบำบัด ธาราบำบัด อาสาบำบัด โภชนาการ และคลินิกโรคเข็น/กายอุปกรณ์ และมีการนำคุณธรรมพื้นฐานของโรงเรียนคุณธรรม ๑๘ ประการ และการปฏิบัติมารยาทชาวพุทธมาประยุกต์ใช้ในด้านร่างกายเหมือนกัน ๒) ด้านสังคม โรงเรียนได้จัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเหมือนการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ส่งเสริมการสร้างสัมพันธ์ที่ดี ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และมีการส่งเสริมภายใต้โครงการกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรม การนำหลักศีล ๕ มาปฏิบัติด้วยการรักษาศีลทุกวันพระ เพื่อประยุกต์ใช้ในด้านสังคมเหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (เดช ฐานวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การใช้หลักภาวนา ๔ มาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุนั้น ได้แก่ การใช้หลักกายภาวนามาแก้ปัญหาด้านกายภาพ การใช้หลักศีลภาวนาในการแก้ปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การใช้หลักจิตภาวนา

^๔ พระสง่า จันทวนโณ, “การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^๕ พระกัมปนาท กิตติวิสุโท (กันทาเดช), “พุทธวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคณพิการทางการเคลื่อนไหวโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

มาแก้ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ และการใช้หลักปัญญาภาวนามาแก้ปัญหาผู้สูงอายุ^๖ โดยอภิปรายว่า ด้านกายภาพ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุนั้นได้ทำเพื่อเป็นการออกกำลังกายเหมือนกัน ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มีการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเหมือนกัน ด้านอารมณ์และจิตใจ มีการหากิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ทำร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุนั้นได้พบปะพูดคุยกันและไม่ได้อยู่เฉยเหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพจน์ หวลมานพ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก” ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก มีการจัดหลักสูตรที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทและความพร้อมของแต่ละโรงเรียน มีหลักสูตร ที่กำหนดเวลาการเรียนแต่ละวิชา กิจกรรมที่ชัดเจนเป็นรายชั่วโมง หรือกิจกรรมสันทนาการ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ และกิจกรรมการปฏิบัติ เพื่อฝึกทักษะประสบการณ์เพื่อนำไปประกอบอาชีพเสริม เพื่อการสร้างรายได้ ไม่นับเนื้อหาทางวิชาการมากนัก การจัดกิจกรรม หลักสูตรและกิจกรรมควรมีความหลากหลายทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุให้มีความสุขกาย ใจในบั้นปลายของชีวิต^๗ โดยอภิปรายว่า โรงเรียนมีหลักสูตรที่ไม่เน้นภาควิชาการ แต่เน้นการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ ทำให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ เข้าสังคม เสริมทักษะอาชีพเหมือนกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งมีผลสรุปดังต่อไปนี้

๑. โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ
๒. โรงเรียนควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาทักษะ ทัศนคติความรู้ในการปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุให้มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญ ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่มีมาถ่ายทอดเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม
๓. โรงเรียนควรมีนโยบายด้านหลักสูตร เพื่อปรับปรุงการจัดเนื้อหาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนผู้สูงอายุ ไม่ควรเน้นวิชาการที่ต้องใช้ความจำมากเกินไป ควรเป็นรายวิชาที่กระตุ้นผู้เรียนสนุกสนาน และเกิดความคิดสร้างสรรค์

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ซึ่งมีผลสรุปดังต่อไปนี้

^๖ พระครูวิเวกสุตาภรณ์ (เดช ฐานวโร), “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

^๗ สมพจน์ หวลมานพ, “การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก”, พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

๑. โรงเรียนควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการสร้างธรรมณูสุขภาพผู้สูงอายุ กับผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ และตัวแทนผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ฝึกปฏิบัติ จะได้เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒. โรงเรียนควรมีการจัดอบรมฝึกฝนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานอื่น เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สอนและบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ

๓. โรงเรียนควรประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อวางแผนการปรับปรุงหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. โรงเรียนควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก่อนและหลัง ที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีความแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

๒. โรงเรียนควรศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง

๓. โรงเรียนควรศึกษารูปแบบการส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุเชิงพุทธของโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดระยอง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมกิจการผู้สูงอายุ. ทะเบียนโรงเรียนผู้สูงอายุ ปี ๒๕๖๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๔.

_____ . พื้นที่การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ, ภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๖.

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๙.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. หลักพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.

ไชย ณ พล. ปรัชญาชีวิตและการรู้แจ้ง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๓๗.

ณัฐพันธ์ เขจรนันทน และคณะ. กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมมกลการพิมพ์, ๒๕๔๖.

นิศา ชูโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พรินต์โพร, ๒๕๕๑.

ฝน แสงสิงแก้ว. ข้อคิดบางประการในเรื่องสุขภาพจิตผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บ้านบางแค, ๒๕๒๖.

พระครูอรุณธรรมรังสี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวงโณ). มนต์พิธีแปล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๖๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป. อ.ปยุตโต). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

_____ . พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระราชวรมนี. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มูลนิธิคอมทองประทีป, ๒๕๒๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภารดี อนันตนาวิ. **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ชลบุรี : สำนักพิมพ์ มนตรี, ๒๕๕๒.
- มัลลิกา มัติโก และคณะ. **ประมวลสถานภาพทางสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุไทย : วิเคราะห์จากวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒.
- ศิริพงษ์ เสาภายน. **หลักและกระบวนการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บุคพอยท, ๒๕๕๒.
- ศิริพร รื่นจิตต์. **การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **หลักสังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ขอนแก่น : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๙.
- สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. **ผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ, ๒๕๔๔.
- สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗.
- สิรภพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๕.
- สุพัตรา สุภาพ. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมน อมรวิวัฒน์. **การประยุกต์พุทธวิธีสอน**. เอกสารวิชาการเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูสังคมศึกษาสมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บี.เอส ลิฟวิ่งการพิมพ์, ๒๕๓๐.
- สุมาลี สังข์ศรี. **การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ โดยประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาทางไกล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ๙๑๑๙ เทคนิคพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๐.
- สุรพงศ์ อำพันวงษ์, อ่างโน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. **ให้ความรักพิทักษ์อนามัยผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๒๕.
- สุรีย์ ศิริโกการภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.
- สุวัฒน์ เงินฉ่ำ. **การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา : เพื่อคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ :

- เกรียงไกร ปัญญาประเสริฐกุล. “การพัฒนาระบบการบริหารการนิเทศนักศึกษาทวิภาคีแบบมีส่วนร่วม ตามหลักพุทธวิธีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น”. **ดุษฎีนิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เกวลิน จารเทพ. “รูปแบบการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.**
- คณิตดา กรณสูต. “พุทธวิธีการบริหารจัดการองค์คุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด”. **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.**
- จงดี เพชรสังคุณ. “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นเลิศ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗”. **ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.**
- จิตรา วีรบุรินทร์. “รูปแบบการจัดบริการสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.**
- ธวัช คิดอ่าน. “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.**
- ธัญญพัทธ์ ฤทธิพนธ์. “พุทธวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.**
- นพพรณพร อุทโธ. “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อพัฒนาชุมชนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒.**
- บุญตา ไส้เลิศ. “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐.**
- เบญจลักษณ์ อัครพสุชาติ. “บทบาทในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๐.**
- พระกัมปนาท กิตติวิสุโท (กันทาเดช). “พุทธวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคณาธิการการเคลื่อนไหวโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.**
- พระครูปลัดสุรัตน์ ธมมสุโท (ภูมาลี). “พุทธวิธีในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID – 19”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูวิเวกสุตถาภรณ์ (เดช ฐานวโร). “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโม (อินทชาติ). “สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระครูสุตธรรมภาณี (สำนวน โอภาโส). “รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมของ วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น) อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”. **ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.

พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิโช (ธีระศุภานันท์). “การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับ ผู้ปฏิบัติธรรมในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

พระสง่า จันทวนโณ. “การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

สมพจน์ หวลมานพ. “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ แบบสุนทรียะศิลป์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก”. **พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

อัญชลี รัชกุล. “การศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้าน นครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๘.

(๓) รายงานวิจัย :

มิ่งขวัญ คงเจริญ และคณะ. “การพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน”. **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์**. สถาบันวิจัยศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๖๒.

วรนาถ พรหมศวร และคณะ. “โรงเรียนผู้สูงอายุมุมมองตามบริบทชุมชนท้องถิ่น สุรินทร์. การประชุมวิชาการระดับชาติราชชมงคลสุรินทร์วิชาการ ครั้งที่ ๘ “วิจัยเพื่อประเทศไทย ๔.๐”. ๒๒-๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๙. ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเมกคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ๒๕๕๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) บทความ/วารสาร :

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “สังคมผู้สูงอายุ”. นิตยสารการศึกษาอัฟเกรด. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๙๒ (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๕๑) : ๑๒๔.

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และคณะ. “โรงเรียนผู้สูงอายุกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นอีสาน”. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัครวารสารพัฒนศาสตร์. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : ๔๔.

พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย และคณะ. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชนอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑) : ๒๑๑.

พัชรพล สันต์ศรี. “พุทธวิถีกับการบริหารการศึกษา”. Viridian E-Journal SilpakornUniversity ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑) : ๘๗.

เพ็ชรี รูปะวิเชตร และคณะ. “กลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภาวะพลัดพรกในผู้สูงอายุ”. ศึกษาสาร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑) : ๑๑๐.

ยุพิน ทรัพย์แก้ว. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของศูนย์ความเป็นเลิศด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช”. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙) : ๙๖.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, สช. จัปตาสถานการณ์ประชากรสูงอายุทั่วโลกและไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://infocenter.nationalhealth.or.th>. [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕].

Marketeer (๒๕๖๕). สถิติผู้สูงอายุไทยปี ๖๕ จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่อัตราการเกิดต่ำ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://marketeeronline.com>. [๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕].

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ :

พระครูพิพัฒนชาภรณ์, (๒๕๖๐). แต่งตั้งคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้สูงอายุอำเภอบ้านค่าย. จังหวัดระยอง. คำสั่งเจ้าคณะอำเภอบ้านค่าย ที่ ๙/๒๕๖๐. วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐. (อัดสำเนา).

สภามหาวิทยาลัยผู้สูงอายุอำเภอบ้านค่าย. คู่มือการดำเนินงานมหาวิทยาลัยผู้สูงอายุอำเภอบ้านค่าย. จังหวัดระยอง, ๒๕๖๓. (อัดสำเนา).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๔. กรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา).

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์,กระทรวงสาธารณสุข (๒๕๕๙). ยุทธศาสตร์ตัวชี้วัดและแนวทางการ
จัดเก็บข้อมูลกระทรวงสาธารณสุขปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๙. กรุงเทพมหานคร. (อัด
สำเนา).

(๓) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ชยาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๙
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์, ดร. เจ้าคณะตำบลทับมา เจ้าอาวาสวัดทับมา จังหวัดระยอง,
๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

พระมหาจักราพัฒน์ อาภาโส, ดร. เจ้าคณะตำบลบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดอ่างแก้ว จังหวัด
ระยอง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

นายกมล เมฆโหด ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว จังหวัดระยอง, ๒๐
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

นายประพจน์ เกษมพิณ รักษาการ รพ.สต. บ้านหนองกรับ ตำบลหนองบัว จังหวัดระยอง,
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

นายสุรพงษ์ งามมาก ประธาน อสม. ตำบลบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๒ มีนาคม ๒๕๖๗.

นายเที่ยง ศิริวัฒน์ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๑๘ มีนาคม
๒๕๖๗.

นางสนอง สุกโรตม นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๕ เมษายน
๒๕๖๗.

นางवासนา สุดอาราม นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๑๒
เมษายน ๒๕๖๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. **Thai Tipitaka Mahachulalongkorn
rajavidyalaya**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press, 1996.

2. Secondary Sources

(I) Books:

Cronbach, L.J.. **Essentials of Psychological Testing**. 3rd, New York: Harper & Row, 1974.

Drucker, Peter F. **Management**. Tasks: Responsibilities. Practices, 1998.

Harvey Maylor. **Project Management**. 2nd. London: Financial Times Pitman, 1999.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Herbert G. Hicks. **The Management Organization**. New York: Mc Graw-Hil, 1976.

Knootz, H,Dennel. **Principle of Management: Analysis of Managorial Functions**. New York: McGraw Hill Book, 1972.

Likert Rensis. “**The Method of Constructing and Attitude Scale**”, Reading in **Attitude Theory and Measurement**. Fishbeic, Matin, Ed . New York: Wiley & Son, 1967.

Rue, L. and Byars, L.. **Management: Skills and Application**. 10th ed, USA: Irvin/McGraw-Hill, 2002.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา เรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” โปรดตอบแบบสอบถามตามความเห็นอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๔ ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ : แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร ๔ ประการ

ตอนที่ ๓ : พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์

สำหรับข้อมูลอันเป็นประโยชน์กับงานวิจัย

พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม

(ผู้จัดทำแบบสัมภาษณ์)

พระนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ตอนที่ ๑ : แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย (✓) ลงใน ☐ หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

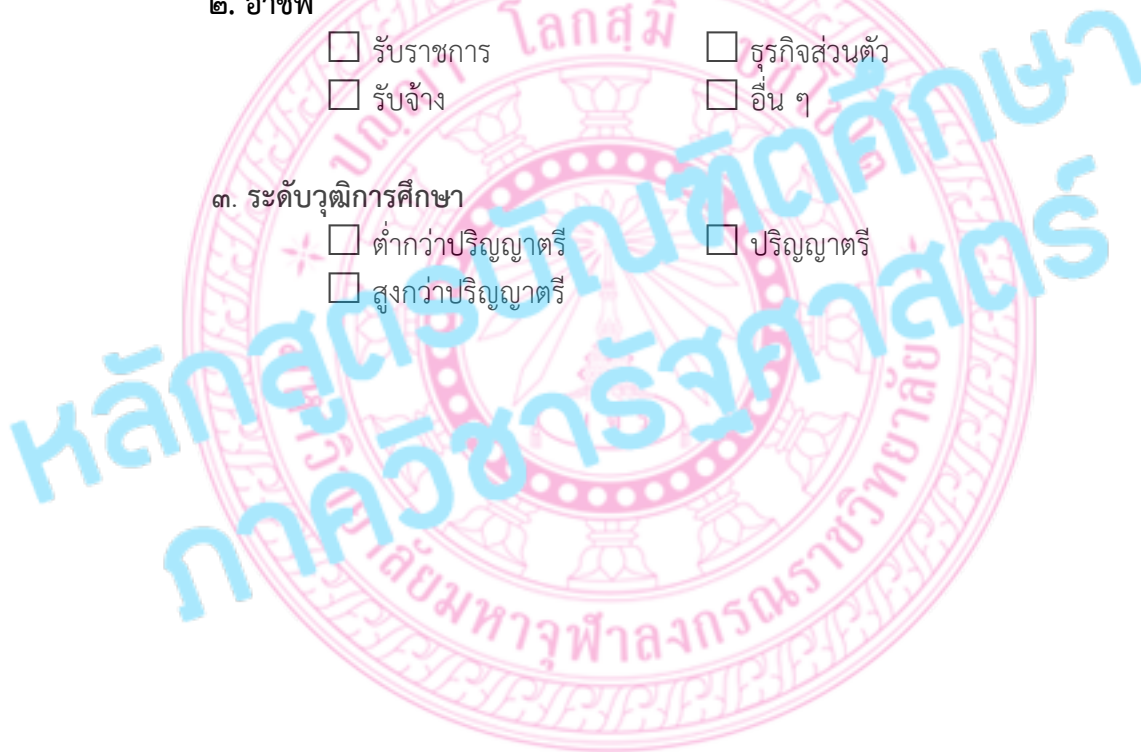
๑. เพศ

☐ ชาย☐ หญิง

๒. อาชีพ

☐ รับราชการ☐ ธุรกิจส่วนตัว☐ รับจ้าง☐ อื่น ๆ

๓. ระดับวุฒิการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี☐ ปริญญาตรี☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒ : แบบสอบถามเกี่ยวกับ พุทธวิธีการบริหาร ๔ ประการ ในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

คำชี้แจง จากข้อคำถามในแต่ละข้อ โปรดพิจารณาพุทธวิธีการบริหาร ๔ ประการ ในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อยู่ในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับปฏิบัติที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์ ดังนี้

- ๕ หมายถึง อยู่ในระดับการปฏิบัติการ มากที่สุด
 ๔ หมายถึง อยู่ในระดับการปฏิบัติการ มาก
 ๓ หมายถึง อยู่ในระดับการปฏิบัติการ ปานกลาง
 ๒ หมายถึง อยู่ในระดับการปฏิบัติการ น้อย
 ๑ หมายถึง อยู่ในระดับการปฏิบัติการ น้อยที่สุด

ที่	พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. สันทัดสนา (แจ่มแจ้งช่วยให้ปฏิบัติตามได้ง่าย)					
๑.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนต่อสมาชิก					
๑.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายขั้นตอนอย่างแจ่มแจ้งต่อสมาชิกเพื่อปฏิบัติตามได้ง่ายและเข้าใจ					
๑.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการดำเนินการอย่างชัดเจนเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					
๑.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการแจ้งข่าวสารขณะดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจนมีระบบ					
๑.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้กระจายข้อมูลเนื้อหาได้อย่างเข้าถึงต่อผู้สูงอายุในชุมชน					
	๒. สมาทพนา (จงใจอธิบายให้เข้าใจจนเกิดศรัทธา)					
๒.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวิสัยทัศน์อย่างเข้าใจชัดเจนต่อผู้สูงอายุ					
๒.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายถึงเป้าประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อผู้สูงอายุ					
๒.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการจูงใจเพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินไปในเป้าหมายเดียวกัน					
๒.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความเห็นชอบเป็นอันเดียวกันในกลุ่มผู้สูงอายุ					

ที่	พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๒. สมาทพนา (จงใจอธิบายให้เข้าใจจนเกิดศรัทธา)					
๒.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ					
	๓. สมุตเตชนา (แก้กลัวกลัว เชื่อมั่นมีความกระตือรือร้น)					
๓.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความเชื่อมั่นแก่สังคมผู้สูงอายุ					
๓.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความมั่นใจในตนเองของผู้สูงอายุ					
๓.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการกระตือรือร้นในผู้สูงอายุ					
๓.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุ					
๓.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุอย่างชัดเจน					
	๔. สัมปหังสนา (ร่วมทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร)					
๔.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกันแบบกัลยาณมิตร					
๔.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริมความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมผู้สูงอายุ					
๔.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสร้างค่านิยมในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข					
๔.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ					
๔.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อให้เกิดความร่าเริงสดใสของผู้สูงอายุ					

ตอนที่ ๓ : แบบสอบถามเกี่ยวกับ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

คำชี้แจง จากข้อคำถามในแต่ละข้อ โปรดพิจารณา แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ๔ ด้านในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อยู่ในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับปฏิบัติที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์ ดังนี้

- ๕ หมายถึง อยู่ในระดับเห็นด้วย มากที่สุด
 ๔ หมายถึง อยู่ในระดับเห็นด้วย มาก
 ๓ หมายถึง อยู่ในระดับเห็นด้วย ปานกลาง
 ๒ หมายถึง อยู่ในระดับเห็นด้วย น้อย
 ๑ หมายถึง อยู่ในระดับเห็นด้วย น้อยที่สุด

ที่	พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑.ด้านสุขภาพ					
๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในด้านแนะนำ สุขภาพเพื่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน					
๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมเพื่อลดปัญหา ด้านภาวะซึมเศร้าและคลายความเหงาในผู้สูงอายุ					
๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการส่งเสริม การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่ม ผู้สูงอายุ					
๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการจัด กิจกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพด้านสุขภาพที่ดีในผู้สูงอายุ เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ					
๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในด้าน สนับสนุนชุมชนเป็นสังคมที่แข็งแรงสุขภาพพลระยะเวลา การพึ่งพาผู้อื่น					

ที่	พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๒. ด้านสังคม					
๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการให้สังคมผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีสัมพันธ์ที่ดีต่อคนวัยเดียวกัน					
๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุรู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น					
๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมอบรมให้ยอมรับซึ่งกันและกันในฐานะสมาชิกกลุ่ม					
๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้สูงอายุ					
๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมให้ผู้สูงอายุในชุมชนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมตามวัย					
	๓. ด้านเศรษฐกิจ					
๑.	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ					
๒.	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมเพื่อยังสามารถสร้างงานและมีรายได้					
๓.	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน					
๔.	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมเกี่ยวกับวิถีการพึ่งพาตนเอง					
๕.	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงแบบหมุนเวียนภายในชุมชน					

ที่	พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๔. ด้านสภาพแวดล้อม					
๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในด้านการปรับ สิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับผู้สูงอายุ					
๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมที่เกี่ยวกับการ จัดสถานที่ทำกิจกรรมเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					
๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในด้านการ รณรงค์ลดขยะในพื้นที่ที่จัดกิจกรรม					
๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมแนะนำในด้านการ รักษาความสะอาดของครัวเรือนและชุมชน					
๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธวิธีและหลักธรรมในการมีส่วน ร่วมรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ผู้วิจัย : พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส) นิสิตมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญ ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำพุทธวิธี มี ๔ ด้าน คือ ๑) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา เ้าใจ ให้อาจหาญ แกล้วกล้า และ ๔) สัมปหังสนา ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง มาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านสุขภาพ
- ๒) ด้านสังคม
- ๓) ด้านเศรษฐกิจ
- ๔) ด้านสภาพแวดล้อม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
 อายุ.....พรรษา.....ระดับการศึกษา.....วิทยฐานะ ป.ธ....., น.ธ.....
 ตำแหน่ง.....ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

ผู้สัมภาษณ์ พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส)

บันทึกข้อมูล/จดบันทึก/บันทึกภาพและเสียง

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๔ ด้าน ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ?

๑) ท่านคิดว่า การนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสุขภาพ สามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการใดบ้าง ?

๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด

.....

๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ

.....

๓) สมุตเตชนา เร้าใจ ให้อาจหาญ แก่แล้วกล้า

.....

๔) สัมปหังสนา ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง

.....

๒) ท่านคิดว่า การนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสังคม สามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการใดบ้าง ?

๑) สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด

.....

๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ

.....

๓) สมุตเตชนา เร้าใจ ให้อาจหาญ แก่แล้วกล้า

.....

๔) สัมผัสหงสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

.....

.....

.....

๓) ท่านคิดว่า การนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านเศรษฐกิจ สามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการใดบ้าง ?

๑) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด

.....

.....

.....

๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ

.....

.....

.....

๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญ แก่แล้วกล้า

.....

.....

.....

๔) สัมผัสหงสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

.....

.....

.....

๔) ท่านคิดว่า การนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้านสภาพแวดล้อม สามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการใดบ้าง ?

๑) สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด

.....

.....

.....

๒) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ

.....

.....

.....

๓) สมุดเตชนา เร้าใจ ให้อาจหาญ แก่ล้าวก้า

๔) สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์

พระสมุห์ปกรณ เดชธมโม (สดใส)
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๔๐๐๕๒/ ก. ๖๒๘

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เนื่องด้วย พระสมุห์ปกรณ์ ฉายา เดชธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๕๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.พล หลือ
พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร

(พระครูสุธีภิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์ปกรณ์ เดชธมโม

โทร. ๐๔๐-๒๓๐-๗๑๘๖

[illegible]

บันทึกข้อความ

สำนักงาน **มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์** **โทรสาร/แฟกซ์** **02-605-6000 ต่อ 55500**
ที่ **วส ๐๐๐๖๒/ว.ป.๒๕๖๓** **วันที่** **๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓**
เรื่อง **ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบงาน**

เรียน **ผอ.ส.ส.ส.ร. วิทยาลัย** **ตามร่างเรื่องพัฒนาระบบงาน**

เพื่อให้ทราบ รายละเอียด วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ว่า "สสว.วิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้มีมติเห็นชอบโครงการพัฒนาระบบงานโครงการพัฒนาระบบงาน" เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในการนี้ขอเรียนให้ท่านได้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ว่า "สสว.วิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้มีมติเห็นชอบโครงการพัฒนาระบบงานโครงการพัฒนาระบบงาน" เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในการนี้ขอเรียนให้ท่านได้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ว่า "สสว.วิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้มีมติเห็นชอบโครงการพัฒนาระบบงานโครงการพัฒนาระบบงาน" เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในการนี้ขอเรียนให้ท่านได้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ว่า "สสว.วิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้มีมติเห็นชอบโครงการพัฒนาระบบงานโครงการพัฒนาระบบงาน" เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาระบบงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและดำเนินการตามร่าง

 (นายสุวิทย์ วัฒนศิริ, ผอ.ส.ส.ส.ร.)
 ผู้บัญชาการศูนย์พัฒนาระบบงาน
 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

 (นายสุวิทย์ วัฒนศิริ, ผอ.ส.ส.ส.ร.)
 ประธานมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

๑. ส่งคณะกรรมการพัฒนาระบบงาน
 ๒. ส่งคณะกรรมการพัฒนาระบบงาน

[illegible][illegible]

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง
พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ผู้วิจัย พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ พุทธวิธีการบริหาร ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑. สันติสนา (แจ่มแจ้งช่วยให้ปฏิบัติตามได้ง่าย) ๒. สมาทปนา (จงใจอธิบายให้เข้าใจจนเกิดศรัทธา) ๓. สมุตเตชนา (แก้วักلاء เชื่อมมั่นมีความกระตือรือร้น) และ ๔. สัมปหังสนา (ร่วมทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร)

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑๑. สันติสนา (แจ่มแจ้งช่วยให้ปฏิบัติตามได้ง่าย)								
๑.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ่มแจ้งถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนต่อสมาชิก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายขั้นตอนอย่างแจ่มแจ้งต่อสมาชิกเพื่อปฏิบัติตามได้ง่ายและเข้าใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการดำเนินการอย่างชัดเจนเหมาะสมกับผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการแจ้งข่าวสารขณะดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจนมีระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้กระจายข้อมูลเนื้อหาได้อย่างเข้าถึงต่อผู้สูงอายุในชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒. สมาทพนา (จงใจอธิบายให้เข้าใจจนเกิดศรัทธา)								
๒.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้แจ้งถึงวิสัยทัศน์อย่างเข้าใจชัดเจนต่อผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้อธิบายถึงเป้าประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการมุ่งใจเพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินไปในเป้าหมายเดียวกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความเห็นชอบเป็นอันเดียวกันในกลุ่มผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. สมุดเตชนา (แก้วักกล้าเชื่อมั่นมีความกระตือรือร้น)								
๓.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความเชื่อมั่นแก่สังคมผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ปลูกความมั่นใจในตนเองของผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการกระตือรือร้นในผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. สัมปหังสนา (รำเรียงทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร)								
๔.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้สร้างบรรยากาศในการทำกิจกรรมร่วมกันแบบกัลยาณมิตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริมความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสร้างค่านิยมในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุมีการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อให้เกิดความร่าเริงสดใสของผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ส่วนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ๔ ด้านในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ประกอบด้วย ๑. ด้านสุขภาพ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านเศรษฐกิจ และ ๔. ด้านสภาพแวดล้อม

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑.ด้านสุขภาพ								
๑.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในด้านแนะนำสุขภาพเพื่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการเพื่อลดปัญหาด้านภาวะซึมเศร้าและคลายความเหงาในผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในการส่งเสริมการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มคุณภาพด้านสุขภาพที่ดีในผู้สูงอายุ เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พฤติกรรมและหลักการในด้านสนับสนุนชุมชนเป็นสังคมที่แข็งแรงสุขภาพลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒. ด้านสังคม								
๒.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมในการให้สังคมผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมีสัมพันธ์ที่ดีต่อคนวัยเดียวกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุรู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธีและหลักธรรมอบรมให้ยอมรับซึ่งกันและกันในฐานะสมาชิกกลุ่ม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมให้ผู้สูงอายุในชุมชนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมตามวัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านเศรษฐกิจ								
๓.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพของผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมเพื่อยังสามารถสร้างงานและมีรายได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูปวิธี และหลักธรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๓. ด้านเศรษฐกิจ								
๓.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมเกี่ยวกับวิถีการพึ่งพาตนเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมในการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงแบบหมุนเวียนภายในชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านสภาพแวดล้อม								
๔.๑	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมในด้านการปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมที่เกี่ยวกับการจัดสถานที่ทำกิจกรรมเหมาะสมกับผู้สูงอายุ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมในด้านการรณรงค์ลดขยะในพื้นที่ที่จัดกิจกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๔	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมแนะนำในด้านการรักษาความสะอาดของครัวเรือนและชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๕	โรงเรียนผู้สูงอายุได้ใช้พุทธรูวิธี และหลักธรรมในการมีส่วนร่วมรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๐.๒๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔๔-๘๐๙๓

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิเศษศุภกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลป่ายุบใน เจ้าอาวาสวัดบังตากาศ
อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓๐ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์ปกรณ์ นามสกุล เดชธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๕๐๑๒๐๔๒๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย
จังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว
การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการแจกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

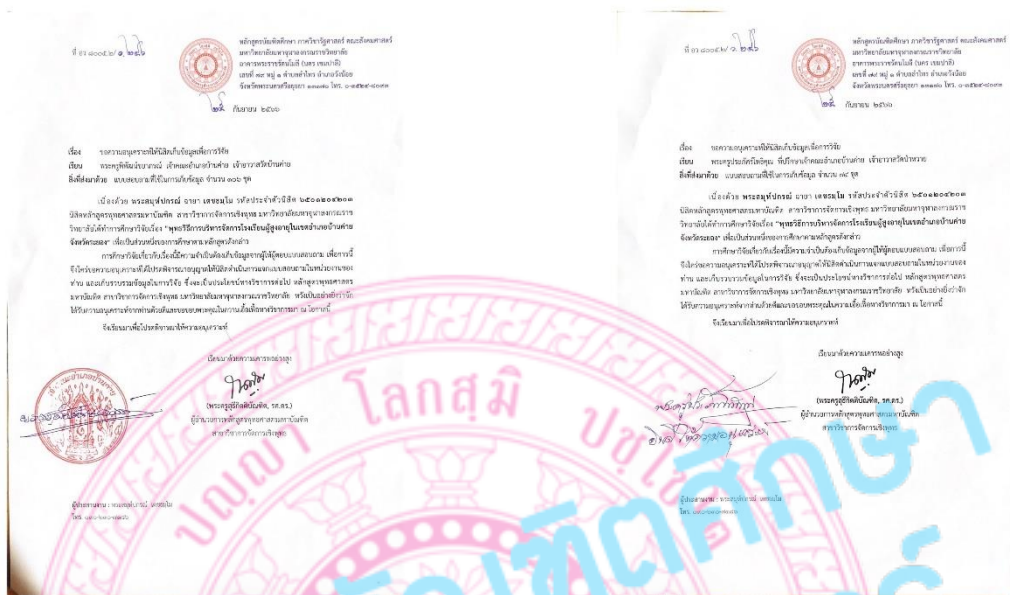
เรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูสุภัททิย์บัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระสมุห์ปกรณ์ เดชธมโม
โทร. ๐๙๐-๒๑๐๐-๗๑๘๖

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑.๒๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๙๓

กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูพิพัฒนชัยภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดบ้านค่าย จังหวัดระยอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมุห์ปกรณ์ ฉายา เตชธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๕๐๑๒๐๔๒๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย
จังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

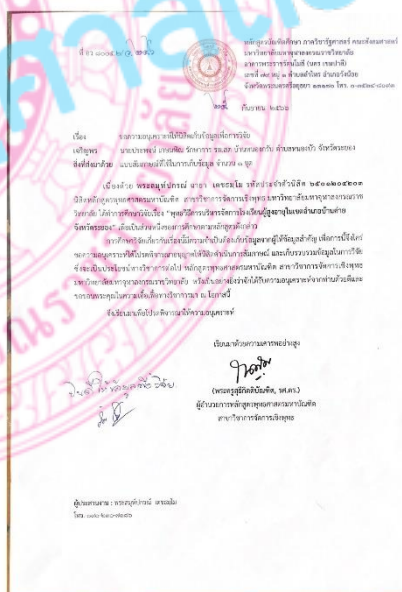
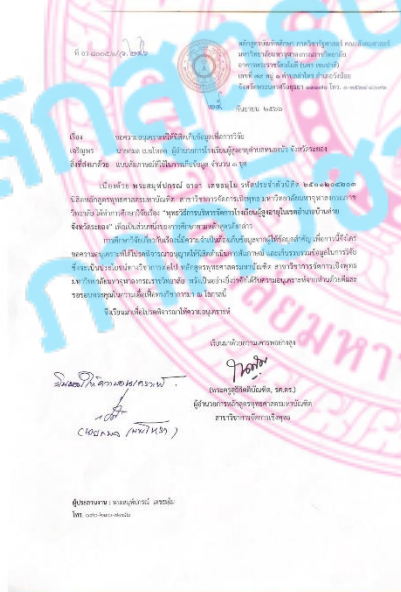
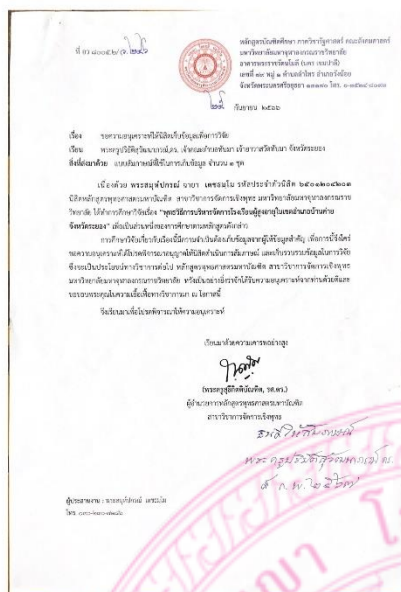
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระครูสุริยกิจดับบดินทิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธผู้ประสานงาน : พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมฺโม
โทร. ๐๙๐-๒๓๐-๗๑๘๖

[illegible][illegible][illegible][illegible]

พระครูพิพัฒนชัยากรณ์

๑. สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒนชัยากรณ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

พระครูปริยัติสุวัฒนารณ์

๒. สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสุวัฒนารณ์, ดร. เจ้าคณะตำบลทับมา เจ้าอาวาสวัดทับมา จังหวัดระยอง, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

พระมหาจักราพัฒน์ อภาโส

๓. สัมภาษณ์ พระมหาจักราพัฒน์ อภาโส, ดร. เจ้าคณะตำบลบ้านค่าย เจ้าอาวาสวัดอ่างแก้ว
จังหวัดระยอง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

นายกมล เมฆโหด

๔. สัมภาษณ์ นายกมล เมฆโหด ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองบัว จังหวัดระยอง,
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

นายประพจน์ เกษมพิน

๕. สัมภาษณ์ นายประพจน์ เกษมพิน รักษาการ รพ.สต. บ้านหนองกรับ ตำบลหนองบัว จังหวัดระยอง, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗.

นายสุรพงษ์ งามมาก

๖. สัมภาษณ์ นายสุรพงษ์ งามมาก ประธาน อสม. ตำบลบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๒ มีนาคม ๒๕๖๗.

นายเที่ยง ศิริวัฒน์

๗. สัมภาษณ์ นายเที่ยง ศิริวัฒน์ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง,
๑๘ มีนาคม ๒๕๖๗.

นางสนอง สุกโรตม

๘. สัมภาษณ์ นางสนอง สุกโรตม นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง,
๕ เมษายน ๒๕๖๗.

๙. สัมภาษณ์ นางวาสนา สุตอาราม นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง, ๑๒
เมษายน ๒๕๖๗.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา นามสกุล : พระสมุห์ปกรณ์ เตชธมโม (สดใส)
รหัสสถิติ : ๖๕๐๑๒๐๔๒๐๓
เกิด : วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๓
ภูมิลำเนา : บ้านหนองคอกหมู ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒๑๑๒๐
อุปสมบท : วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
สังกัดวัด : วัดบ้านค่าย ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
หน้าที่ : พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านค่าย
พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลบ้านค่าย
การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๗ จบมัธยมศึกษาชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๖๑ จบประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
วิทยาลัยสงฆ์ระยอง
พ.ศ. ๒๕๖๕ จบปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ
รุ่น ๖๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผลงานวิชาการ : บทความ “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจิตเพื่อสังคมยั่งยืน” ตีพิมพ์
ในพุทธนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน การประชุมวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ ๔ (๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๖)
ปีที่เข้าศึกษา : ปีพุทธศักราช ๒๕๖๕
ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๔๕ หมู่ ๕ วัดบ้านค่าย ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ๒๑๑๒๐
เบอร์โทรศัพท์ : ๐๙ ๐๒๓๐ ๗๑๘๖
E-mail : pakorn80438@gmail.com